

Christelijk belijden
in dopers perspectief
een vertaling

Christelijk belijden
in dopers perspectief
een vertaling

Confession of Faith
in a Mennonite Perspective

Christelijk belijden
in dopers perspectief
een vertaling

Amsterdam, Doopsgezind Seminarium 1997
Algemene Doopsgezinde Sociëteit

Translated by permission from the CONFESSIO OF
FAITH IN A MENNONITE PERSPECTIVE. Copyright ©
1995 by Herald Press Scottsdale, Pennsylvania USA and
Waterloo, Ontario CANADA. Published by arrangement
with the General Board of the General Conference
Mennonite Church and the Mennonite Church General Board

© 1997 Uitgeverij Algemene Doopsgezinde Sociëteit,
Doopsgezind Seminarium, Amsterdam

Oorspr. titel: Confession of Faith in a Mennonite Perspective
Titel Ned. vertaling: Christelijk belijden in dopers perspectief
Vertaling/zetwerk/lay-out: Ruth Winsemius-Oosterbaan

Eindredactie: Sjouke Voolstra

Ontwerp omslag: Lies Kindt

Druk: Banda B.V., Heerenveen

Prijs: f 12,50,- per exemplaar (excl. verzendkosten)

Bestellen door overmaking van het totale bedrag, vermeerderd met f 6,50
verzend- en behandelingskosten op giro 268655 t.n.v. penningmeester
Algemene Doopsgezinde Sociëteit, Singel 454, AW Amsterdam o.v.v. titel en
aantal exx.

ISBN 90 657 60 13 X

Behoudens uitzondering door de Wet gesteld mag zonder schriftelijke
toestemming van de rechthebbende(n) op het auteursrecht, c.q. de uitgeef-
ster van deze uitgave, door de rechthebbende(n) gemachtigd namens hem
(hen) op te treden, niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd en/of
openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of anderszins,
hetgeen van toepassing is op de gehele of gedeeltelijke bewerking.

De uitgeefster is met uitsluiting van ieder ander gerechtigd door derden
verschuldigde vergoedingen voor kopiëren als bedoeld in artikel 17 lid 2
Auteurswet 1912 en in het K.B. van 20 juni 1974 (Stb. 351) ex artikel 16b
Auteurswet 1912, te innen en/of daartoe in en buiten rechte op te treden.

Toelichting bij de Nederlandse uitgave van de Confession of Faith in a Mennonite Perspective

De doperse traditie vindt haar oorsprong in de Reformatie. De Reformatie ontleent haar bestaansrecht aan de overtuiging dat alleen de bijbel het fundament kan leveren voor het geloof: *sola Scriptura*, door de Schrift alleen. Het christelijk geloof vindt zijn oorsprong en wezen in het belijden van de vroege kerk, wier getuigenissen in het Nieuwe Testament zijn vastgelegd en overgeleverd. Christelijk belijden, Christus belijden, is niet de zaak van het evangelie gegeven. Van dit belijden moet de christelijke kerk in veranderende tijden voortdurend verantwoording afleggen, gedachtig 1 Petr. 3:15: 'Maar heiligt de Christus in uw harten als Heer, altijd bereid tot verantwoording aan wie u rekenschap vraagt van de hoop die in u is'. Zonder het geïnspireerde gesprek met Schrift en traditie tot belijden en verantwoording niet bereid of niet in staat, verliest de christelijke kerk haar identiteit en uiteindelijk haar bestaansrecht. De Nederlandse uitgave van deze proeve van 'christelijk belijden in dopers perspectief', in het jaar na de herdenking van Menno Simons' geboorte, wil de aanstoot geven tot een proces dat leidt tot verheldering en versterking van het christelijk getuigenis in de doopsgezinde broederschap, wereldwijd, landelijk en plaatselijk, met het oog op de toekomst van kerk en wereld.

CHRISTELIJK BELIJDEN

A. De oorsprong en het wezen van het christelijk belijden

De belijdenis (*homologia*) en het belijden (*homologeïn*) zijn samen een vroege vorm van de christelijke traditie. De belijdenis introduceert in het Nieuwe Testament confessionele formules die in de vroege kerk in omloop waren, als vooral in de eredienst gebruikte samenvattingen van het geloof in Jezus. (Zie bijv. Rom. 10:9; Fil. 2:11.) Dergelijke belijdenissen bevatten twee bestanddelen: de naam Jezus en een titel, zoals *christos*, gezalfde, Messias (Joh. 1:20; 1 Joh. 2:22; 5:1), *kurios*, Heer (Rom. 10:9; Fil. 2:11) of *huios tou theou*, Zoon van God (Joh. 1:34; 1 Joh. 4:15).

De nadruk valt op beide elementen: het noemen van Jezus die leefde en stierf in de loop van de geschiedenis en de betekenis van dit leven en sterven, zoals vervat in de titels die hem toegeschreven worden. Uit deze compacte aanduidingen van persoon en werk van Christus zijn de nieuwtestamentische geschriften ontwikkeld; zij geven een nadere toelichting op de heilshistorische betekenis van leven, lijden, dood en opstanding van Jezus.

Dergelijke belijdenissen vormen het hart van het christelijk geloof. Zij vormen niet slechts formele verklaringen van het geloof en de leer van de vroege kerk, maar zijn oorspronkelijke, persoonlijke overtuigingen die de leerlingen aan hun contacten met Jezus ontleenden. Deze persoonlijke overtuigingen zijn door de vroege kerk als gemeenschappelijke geloofsbelijdenis aanvaard. De keuze van het Griekse woord *homologia* duidt daar al op; het verwijst altijd naar iets waar men het zowel persoonlijk als gemeenschappelijk mee eens is. Evenals dat het geval is in de joodse belijdenis, het *Shema* ('Hoor Israël: de Here is onze God; de Here is één'; Deut. 6:4).

B. De ontwikkeling van het christelijk belijden

De oudste belijdenisformule is dat Jezus de Messias, de Christus is (Mk. 8:29; 14:61; 15:2). De vraag van Jezus' messiasschap beheerste met name het gesprek tussen de vroege kerk en de synagoge en kwam voort uit een soortgelijk dispuut tijdens Jezus' leven. Jezus' lijden, dood en opstanding maakten een nadere uitleg noodzakelijk; dit gebeurde door de verwijzing naar het lijden en sterven van de Zoon des Mensen (Mk. 8:31; vgl. 9:31; 10:33-34), een traditionele figuur met sterk apocalyptische trekken (Dan. 7:13; Matt. 24:30; 26:64).

Bij de geografische expansie van de vroege kerk en de geleidelijke integratie in de wereld van het hellenisme, speelde de belijdenis aangaande Jezus als de Zoon van God een belangrijke rol. Deze titel die vooral bij Johannes en in Hebreeën, naast Christus, veelvuldig voorkomt, wilde de overtuiging tot uitdrukking brengen dat Jezus de unieke Zoon van de Vader was, dat hij bij de Vader was sinds het begin van de schepping en dat hij de enige middelaar was tussen God en mens. Deze overtuiging vond zijn logische uitwerking in het latere trinitarische dogma betreffende de wezens-eenheid van Vader, Zoon en Heilige Geest.

In de missionaire geschriften van Paulus (Rom. 10:9; Fil. 2:11; 1 Kor. 12:3; zie

ook bij zijn leerling Lukas: Hand. 11:20) neemt de belijdenis *kurios Iesous*, Jezus is Heer, de belangrijkste plaats in. In de Aramees sprekende gemeente werd Jezus aangesproken als Heer (vgl. *Maranatha*, 1 Kor. 16:22). Deze belijdenis heeft dezelfde strekking als de Christustitel: de historische Jezus is voor de gelovigen na zijn opstanding Heer van kerk en wereld. De *kurios-homologia* kreeg een bijzondere betekenis voor de christenen met een niet-joodse afkomst die Jezus, de Heer als dienstknecht, een plaats gaven tussen en boven alle andere wereldse en hemelse machten en machthebbers die leven en dood regeren (vgl. Fil. 2:5-9).

Nogmaals: al deze belijdenissen bevatten de twee componenten waarzonder het christelijk geloof zijn inhoud verliest. Ze verwijzen in de eerste plaats naar Jezus die in de geschiedenis leefde ('vleesgeworden'; Joh. 1:14; 1 Joh. 4:2; 5:6; 2 Joh. 7); een historische figuur met een joodse context, dus geen louter 'geest'. Maar in de tweede plaats maken ze duidelijk dat de betekenis en het gezag van deze historische Jezus pas vanuit het geloof in zijn opstanding begrepen kan worden. De evangeliën zijn een latere uitwerking van de historische component van deze oerbelijdenissen. Zij presenteren Jezus vanuit het historiserende én verkondigende perspectief van het opstandingsgeloof. Want daarzonder 'zijn wij de beklagenswaardigste van alle mensen', aldus Paulus in zijn uitleg van het 'evangelie' dat hij ontvangen - dus niet zelf bedacht - heeft (1 Kor. 15).

C. De functie van het christelijk belijden

Deze vroegste gestalten van christelijk belijden vertonen de volgende belangrijke functies. Waartoe dient de *homologia*?

1. Het is een persoonlijke geloofsbelijdenis, zoals verwoord door Petrus (Mk. 8:29) en andere leden van de vroege kerk (Joh. 20:31; 1 Joh. 5:1, 5).
2. Het bevordert en bewaart de trouw aan Christus, het hart van het christelijk geloof, in tijden van beproeving (Hebr. 4:15; 10:23), conflict en vervolging (Matt. 10:32-33). (In later tijd wordt een onderscheid gemaakt tussen een *homologetes*, iemand die vrijmoedig zijn geloof belijdt zonder daarvoor te hoeven lijden, en een *martus* (martelaar), die voor zijn geloofsbelijdenis het leven laat.)
3. Het vormt de basis voor het geloofsondericht (*didache*; Kol. 2:6-7; 2 Joh. 7-9) aan hen die zich op de persoonlijke belijdenis en doop voorbereiden (catechese voor catechumenen).
4. Het dient als korte samenvatting van het geloof van de gemeente waarmee

de dopeling bij toetreding tot de gemeente instemt (Hand. 8:37; Rom. 10:9; 1 Tim. 6:12; 2 Tim. 2:2; 1 Petr. 3:18-22).

5. Het vervult een rol in de uitdrijving van boze geesten (Hand. 3:6; 4:10).

6. Als aanroeping neemt het een centrale plaats in bij de samenkomst van de gemeente, in de liturgie en/of de gezangen (Fil. 2:5-11; Joh. 20:19-28; 1 Kor. 12:3; 1 Joh. 4:2).

7. Het is de kern van en geeft de aanzet tot de verdere ontwikkeling van uitgebreidere geloofsbelijdenissen van de kerk. Deze ontwikkeling voltrekt zich al in het Nieuwe Testament zelf:

- eenvoudige belijdenissen (1 Kor. 15:3-5; Rom. 1:3-4; Fil. 2:5-11; 1 Petr. 3:18-22; 1 Tim. 3:16);

- tweevoudige belijdenissen (1 Kor. 8:5-6; Ef. 4:15; 1 Tim. 2:5; Hand. 2:36; 4:10) en

- drievoudige belijdenissen (2 Kor. 13:14; Rom. 1:3-4).

8. Het bevat het hart van de proclamatie van het geloof (*kerugma*) aan de ongelovige wereld (Rom. 10:8-9; 2 Kor. 4:5; Hand. 5:42; 2 Tim. 2:8).

9. Het is een onmisbaar onderdeel van de verdediging van het christelijk geloof (*apologia*) tegen aanvallen van niet-gelovigen (Hand. 17:2-3; 18:28; vgl. 9:22; 26:22-23).

10. Het wordt steeds belangrijker als norm of standaard voor het ware geloof, in de strijd tegen ketterse bewegingen en denkbeelden, zoals de ontkenning van de opstanding (1 Kor. 15:3-5) en van de vleeswording (1 Joh. 4:2-3; 2 Joh. 7), de joodse weigering Jezus als messias te erkennen (Hand. 2:36; 4:9-11) en de verwerping van de belijdenis als zodanig (1 Joh. 2:22).

IN DOPERS PERSPECTIEF

A. De confessionele traditie in dopers Nederland

Als kinderen van de Reformatie streefden ook de dopers naar het herstel van het christelijk belijden waar de Schrift getuigenis van aflegt, zo veel mogelijk gezuiverd van alle niet-bijbelse smetten. Het wezen en de functie van het christelijk belijden probeerden zij opnieuw te interpreteren door de Schrift op een eenvoudige en directe wijze op het persoonlijke leven en het leven van de gemeente te betrekken. Dat alles binnen het kader van 'het geloof',

dat wil zeggen de Apostolische of Niceense Geloofsbelijdenis, die de dopers met al hun medechristenen als de kortste samenvatting van het apostolisch geloof beschouwden.

De doperse belijdenissen uit de rijke confessionele traditie vertonen dan ook meer of minder expliciet een trinitarische opzet die aan het Apostolicum of Nicenum ontleend is. Het artikel over de kerk biedt voldoende aanleiding om in de doperse confessies kerkordelijke richtlijnen op te nemen, zoals betreffende de tucht, de beroeping van dienaren en de betekenis en bediening van doop, avondmaal en voetwassing. Ten slotte bevatten zij een apologie voor kenmerkende ethische standpuntbepalingen over de verhouding tot de overheid en het afwijzen van geweld en eedzweren. Hun functie is gelijk aan de belijdenissen uit de vroege kerk: leerinhoud, instructie, norm en apologie. Daarzonder wordt geen gemeente van Christus opgebouwd en in stand gehouden.

In de tweede helft van de zestiende eeuw hebben zich in Nederland verschillende partijen binnen de doperse beweging gevormd, die geleidelijk aan hun identiteit met uitstaande belijdenissen gingen omlijnen. Deze aanvankelijk slechts in handschrift circulerende belijdenissen stonden ten dienste van de dienaren die voor de gemeenteopbouw verantwoordelijk waren. Rondreizende oudsten of bisschoppen, die het toezicht hadden op leer en leven van de onder hun gezag ressorterende gemeenten, droegen de belijdenis van hun geloofsrichting voor aan hen die voor de doop gereed stonden. Op de beaming van deze uitstaande, gemeenschappelijke belijdenis werden de dopelingen aan de gemeente toegevoegd en tot het avondmaal toegelaten.

De oudst bewaard gebleven handgeschreven belijdenis is die der Waterlanders uit 1577. Pas in de eerste helft van de zeventiende eeuw gaven de verschillende partijen, zoals die der Friezen, Vlamingen, Waterlanders en Duitsers, hun belijdenissen in druk uit. Ondanks de groeiende tolerantie deden ze dat niet schroom, omdat ze door het publiek maken van hun, in gereformeerde ogen, onorthodoxe belijdenissen het risico liepen door de gereformeerde predikanten, de vertegenwoordigers van de 'publieke religie', aangevallen te worden. Dezelfde handgeschreven belijdenissen hebben ongetwijfeld ten grondslag gelegen aan nieuwe belijdenisontwerpen die dienden om twee partijen te pacificeren en te verenigen. Het 'Olijftacxken' (1627) en de 'Confessie van Dordrecht' (1632) zijn daarvan de bekendste vroege voorbeelden.

Nieuwe denkbeelden over een niet door gedetailleerde belijdenissen omheinde, 'geestelijke kerk' van protestantse signatuur kregen in de tweede helft van de Gouden Eeuw door de collegianten en de met hen sympathiserende Amsterdamse leraar Galenus Abrahams ook invloed op dat deel der dopers, wier toenemende integratie in de samenleving gepaard ging met een afnemend mennist bewustzijn. Voor Galenus en de aconfessionele 'Lammisten' of 'doopsgezinden', zoals ze zich ter onderscheiding van de confessionele 'Zonnisten' of 'mennonieten' gingen noemen, volstond het Apostolicum als de algemene samenvatting van het christelijk geloof. Nadere confessionele bepalingen, met name die aangaande de tucht en de levensstijl, konden volgens hen de hereniging der protestantse kerk slechts belemmeren.

Het rationalisme van de achttiende eeuw, dat kritisch stond tegenover alles wat in Schrift en confessie niet met het verstand begrepen kon worden, versterkte deze tendens van deconfessionalisering. Aan deze ontwikkeling heeft ook Cornelis Ris, leraar bij de Friese gemeente te Hoorn, met zijn 'Geloofsleer der ware Mennoniten of Doopsgezinden' (1766) geen halt kunnen toeroepen. Aan de in 1811 opgerichte Algemene Doopsgezinde Sociëteit werd geen gemeenschappelijke confessie ten grondslag gelegd, aangezien men van mening was dat 'de handhaving der christelijke waarheid geen geloofsbelijdenissen nodig had' (S. Muller). Zelfs het Apostolicum werd door dat deel van de doopsgezinde broederschap, dat in de tweede helft van negentiende eeuw door de geest van het modernisme werd bevangen, als te 'dogmatisch' afgedaan. Desondanks werd deze algemene belijdenis van het christelijk geloof door een belangrijke minderheid, zoals bijvoorbeeld in de Amsterdamse gemeente, aan het eind van de negentiende eeuw en daarna, nog als een maatstaf van rechtzinnigheid gehanteerd.

Het negatieve oordeel over de confessionele traditie is gevoed door negentiende- en twintigste-eeuwse doopsgezinde historici die de lammistische, vanuit mennist oogpunt 'onorthodoxe', richting tot norm voor de bepaling van het 'doopsgezind-eigene' maakten. In die zienswijze werd het confessionalisme beschouwd als 'reactie-verschijnsel' en 'repristinatie', een her-oriëntatie op het geloof der vaders (N. van der Zijpp). Onder dit oordeel vielen ook de pogingen van een elftal jonge doopsgezinde predikanten die in de jaren vijftig van onze eeuw een nieuwe aanzet

wilden geven tot een bijbels gefundeerd, doopsgezind belijden. Het is nog een open vraag of aan het begin van het derde millennium, nu zowel Reformatie als Verlichting meer en meer als gepasseerde stadia in de ontwikkeling van de kerk beschouwd worden, er een grotere ontvanke-lijkheid zal groeien voor een positievere waardering voor de noodzaak van een schriftuurlijke en traditionele herbronning van het christelijk, dopers belijden in een paganistische wereld.

B. De confessionele ontwikkeling in het buitenland

De Nederlandse confessionele traditie heeft een belangrijke bijdrage geleverd aan de bepaling van de doperse identiteit in de westers georiënteerde doperse wereldbroederschap. Van de 'mother among Mennonite confessions' (H.J. Loewen), de Confessie van Dordrecht (1632), zijn talloze Duitse edities in Europa en Noord-Amerika verschenen. De in Amsterdam uitgegeven Engelse vertaling ervan, *The Christian Confession of Faith* (1712), legde het fundament voor de confessionele ontwikkeling van de Zuid-Duitse en Zwitserse doperse gemeenschappen in de Amerikaanse kolonies en de daaruit ontstane Mennonite Church van behoudende signatuur. Nog in *The Mennonite Confession of Faith* uit 1963 werd de erfenis van Dordrecht opnieuw geformuleerd.

De liberalere General Conference Church, geworteld in de Nederlands-Pruisisch-Russische traditie, gebruikte bij voorkeur de minder conservatieve belijdenis van Ris (1766) uit de Verlichtingstijd als uitgangspunt voor haar eigen belijdenisgeschriften. De confessionele ontwikkeling van de General Conference is meer divers van aard. De verschillende belijdenissen in haar kringen werden vooral gebruikt voor het geloofsonderricht en het naar buiten brengen van onderscheidende doperse kenmerken, zoals met name de weerloosheid.

Sinds 1985 zijn de Mennonite Church en de General Conference Church in gesprek geraakt over groeiende samenwerking. Daarbij hoorde het ontwerpen van een nieuwe gemeenschappelijke belijdenis, die de tot dusver in gebruik zijnde afzonderlijke belijdenissen moest vervangen. In de zomer van 1995 is in Wichita (Kansas) tot vereniging van deze beide grootste kerkelijke lichamen besloten, onder het nieuwe vaandel van de *Confession of Faith in Mennonite Perspective*, die hierbij in een Nederlandse vertaling

onder de titel *Christelijk belijden in dopers perspectief* aan de Nederlandse doopsgezinde broederschap wordt gepresenteerd.

DE NEDERLANDSE UITGAVE

In deze belijdenis is de neerslag te vinden van ingrijpende ontwikkelingen die de Noord-Amerikaanse Mennonites na de Tweede Wereldoorlog hebben ondergaan. In een voortschrijdend proces van urbanisatie en secularisatie wordt gepoogd een dam op te werpen tegen het dreigend verlies van 'mennonite identity', waarbij men zich tevens wil onderscheiden van het fundamentalisme en piëtisme waardoor de Amerikaanse 'civil religion' in sterke mate wordt gekenmerkt. De belangrijkste zaken die daarbij ter discussie staan zijn: de traditionele scheiding van kerk en staat, de verwerping van deelname aan staatsactiviteiten, het van de wereld afgekeerde gedisciplineerde leven en de daarbij horende onderlinge wederzijdse hulpverlening. Naast deze confrontatie met externe factoren die de identiteit bedreigen, voelt men zich eveneens genoodzaakt stelling te nemen tegen meer interne oorzaken die leiden tot identiteitsverlies, zoals de ontkerkelijking, de sociale integratie, de institutionalisering, het gemis aan leiderschap en gemeenschapszin. Kortom, deze belijdenis heeft alles te maken met een nieuwe plaatsbepaling in het proces van 'modernization of Mennonites' (C. Redekop) in Noord-Amerika.

De belijdenis omvat vier rubrieken. Rubriek 1 (art. 1-7) en 4 (art. 24) vormen een theologisch en heilshistorisch kader voor de ecclesiologie in rubriek 2 (art. 8-16) en voor het christelijk leven in rubriek 3 (art. 17-23). Leer en leven worden zodoende met elkaar verbonden, zoals in de doperse geloofsopvatting en confessionele traditie gebruikelijk is. De opzet van ieder artikel is drieledig: 1. de beschrijving van de inhoud; 2. de bijbelse fundering en 3. het commentaar als een nuttige handleiding bij de instructie. De eerste alinea van ieder artikel dient als samenvatting. Al deze eerste alinea's van ieder artikel bijeengebracht, vormen een beknopte versie van de gehele belijdenis.

Bij de vertaling in het Nederlands is er naar gestreefd zo getrouw mogelijk de oorspronkelijke tekst te volgen, ook als dat soms ten koste is gegaan van een fraaie literaire stijl. Het ruime begrip *salvation* ('redding, verlossing, heil'; zie met name art. 7) is consequent met 'bevrijding' vertaald.

De werkwoorden 'helen, genezen, verenigen' proberen afwisselend de strekking van het modieuze begrip *healing* weer te geven. Gezien de verschillen in organisatie van de gemeenten in Noord-Amerika en in Nederland, was een aanpassing van art. 16 (de kerkorde) aan de Nederlandse situatie nodig, zonder dat evenwel aan de geest van de oorspronkelijke tekst afbreuk is gedaan.

Sjouke Voolstra

Inleiding bij de Engelse uitgave

Van het vroegste begin af aan hebben dopers verklaringen opgesteld omtrent hun geloof. Een groep anabaptisten, voorlopers van de dopers, schreef in 1527 de Artikelen van Schleithem. Sindsdien hebben groepen dopers talrijke geloofsverklaringen geproduceerd. Dit boekje, *Confession of Faith in a Mennonite Perspective [Christelijk belijden in dopers perspectief]*, voegt zich in de rij van belijdenissen die de geschiedenis opgeleverd heeft. De belijdenissen van de vroege christelijke kerk die als fundament gediend hebben voor de eerste doperse confessies, liggen ook aan deze belijdenis ten grondslag.

Deze belijdenis is opgesteld door twee doperse groeperingen in Noord-Amerika, de Mennonite Church (MC) en de General Conference Mennonite Church (GC).

De Mennonite Church vindt haar oorsprong in de zestiende eeuw in het Zwitsers-Zuid-Duitse deel van Europa, waar de Artikelen van Schleithem aangenomen werden. De Mennonite Church erkent deze artikelen nog altijd. In de loop van de tijd aanvaardde deze groepering bovendien enkele andere verklaringen: de Confessie van Dordrecht (Nederland, 1632), de *Christian Fundamentals* (1921) en de *Mennonite Confession of Faith* (1963).

De General Conference Mennonite Church ontstond, toen enkele groepen uit de Mennonite Church in 1860 samengingen met Zwitserse en Duitse doperse groeperingen die kort daarvoor uit Europa geëmigreerd waren. Later voegden zich gemeenten van Nederlandse en Pruisische herkomst bij de General Conference, zowel in de Verenigde Staten als in Canada. De uitvoerige confessie van Ris (Nederland, Duitse vertaling uit 1776) is in General Conference kringen in ruime mate gebruikt. In 1896 aanvaardde de General Conference de zogenaamde *Common Confession*. Tijdens de driejaarlijkse zitting van de General Conference in 1941 werd een geloofsverklaring aangenomen ten behoeve van het nieuwe seminarium van de General Conference.

Welke betekenis hebben doperse confessies voor de gemeente? Ten

eerste verschaffen zij richtlijnen voor het interpreteren van de Schrift. De verklaring zelf blijft echter onderworpen aan het gezag van de bijbel. Ten tweede geven geloofsverklaringen richting aan de geloofspraktijk. Daarbij moet opgemerkt worden dat een geschreven verklaring slechts dient ter ondersteuning van het levend getuigen van geloof, zij komt er dus niet voor in de plaats. Ten derde leggen belijdenissen de grondslag voor eenheid binnen en tussen kerken. Ten vierde geven belijdenissen in hoofdlijnen aan waar het om gaat, en zijn ze in dat opzicht instructief voor nieuwe gemeentesleden en voor mensen die informatie willen hebben. Ten vijfde geven belijdenissen een actuele interpretatie van de geloofspraktijk in veranderende tijden. En ten zesde helpen belijdenissen bij discussies over de doperse geloofspraktijk die gevoerd worden met andere christenen en met mensen die een ander geloof aanhangen.

Deze belijdenis volgt in haar opzet bepaalde traditionele modellen maar introduceert ook nieuwe elementen die in overeenstemming zijn met onze anabaptistische erfenis. Net als in het verleden is de confessie gerangschikt in reeksen artikelen. De artikelen zijn verdeeld in vier afdelingen. De eerste acht artikelen (1-8) hebben te maken met thema's die mennonieten delen met de christelijke kerk in wijder verband. De tweede reeks (artikelen 9-16) heeft te maken met de kerk en haar praktijk, en de derde reeks (artikelen 17-23) met navolging. Het laatste artikel (24) gaat over het koninkrijk van God. Ieder artikel levert een belangrijke bijdrage aan deze geloofsverklaring, ongeacht de volgorde waarin de artikelen geplaatst zijn. In deze belijdenis begint elk artikel met een samenvattende alinea, gevolgd door een commentaar. De titels van de meeste artikelen zijn te vinden in eerdere confessies. Maar er zijn enkele nieuwe titels, zoals 'Christelijke spiritualiteit'. Ten slotte merken wij op dat de artikelen gebaseerd zijn op bijbelteksten, zoals gebruikelijk in eerdere belijdenissen. De schriftverwijzingen zijn opgenomen overeenkomstig de aanduidingen in de New Revised Standard Version [in de Nederlandse versie zijn de aanduidingen gevolgd zoals die in de NBG-vertaling gehanteerd worden, SV].

Confession of Faith in a Mennonite Perspective werd aanvaard tijdens de zittingen van de afgevaardigden van de General Conference Mennonite Church en de Mennonite Church. Zij ontmoetten elkaar in Wichita, Kansas van 25 tot 30 juli 1995. De 24 artikelen en de korte samenvatting ervan [niet apart opgenomen in de Nederlandse vertaling, SV] werden door beide

groepen aangenomen als hun geloofsverklaring ten behoeve van het onderwijs in het kerkelijk leven. De commentaargedeelten werden opgenomen ter verduidelijking van de artikelen van deze belijdenis en om te laten zien hoe ze toegepast worden. De bijgevoegde gezamenlijk uit te spreken teksten voor gebruik tijdens de diensten zijn voorbeelden van de manieren waarop deze belijdenis in den brede benut kan worden in de gemeente [niet in deze Nederlandse uitgave opgenomen, SV].

Deze belijdenis leidt het geloof en het leven van de Mennonite Church en de General Conference Mennonite Church in goede banen. Verder wordt *Confession of Faith in a Mennonite Perspective* ter lezing aanbevolen aan alle christelijke kerken en aan andersgelovigen en nietgelovigen, opdat zij de bedoelingen van het evangelie van Jezus Christus vanuit dit doperse perspectief serieus overwegen. Mogen deze geloofsartikelen ons aanmoedigen onwankelbaar vast te houden aan de belijdenis van onze hoop, want de Ene die beloofd heeft, is getrouw (Hebr. 10:23). Onze God zij lof en dank!

ARTIKEL 1. GOD

Wij geloven dat God bestaat en dat hij zich verheugt over iedereen die tot geloof komt.¹ Wij aanbidden de ene, heilige God die ons liefheeft; God die Vader, Zoon en Heilige Geest is tot in eeuwigheid.² Wij geloven dat God al het zienbare en onzienbare geschapen heeft. Wij geloven dat God door bemiddeling van Jezus Christus redding en nieuw leven geschonken heeft aan de mensheid, en dat hij niet ophoudt de kerk en al het geschapene krachtig bij te staan tot aan het einde der tijden.

Abraham en Sara waren de eersten van het volk van gelovigen dat God tevoorschijn riep om God alleen te aanbidden, om te getuigen van het doel dat God met de mensen en met de hele schepping heeft, en om hun naasten lief te hebben als zichzelf.³ Wij zijn verenigd met dit volk door de trouw van Jezus Christus. Wij belijden dan ook dat hij Redder en Heer is; daartoe heeft de Heilige Geest ons geïnspireerd.⁴

Wij erkennen nederig dat God ons menselijk verstand en bevattingsvermogen te boven gaat.⁵ Ook erkennen wij dankbaar dat God tot de mensheid gesproken heeft en zich op vele verschillende manieren met ons verbonden heeft. Wij geloven dat God bovenal gesproken heeft in de gestalte van de unieke Zoon, het Woord dat vlees geworden is, die het goddelijk wezen naar zijn aard heeft geopenbaard.⁶

Gods ontzagwekkende heerlijkheid en Gods eeuwigdurend erbarmen vinden hun vervolmaking in heilige liefde. Gods soevereine macht en Gods oneindige genade vinden hun vervolmaking in almachtige liefde. Gods kennis van alle dingen en Gods zorg voor de schepping vinden hun vervolmaking in beschermende liefde. Gods overvloedige gunstbewijzen en Gods toorn over zondigheid vinden hun vervolmaking in rechtvaardige liefde. Gods bereidheid om te vergeven en Gods macht om dingen te veranderen vinden hun vervolmaking in verlossende liefde. Gods onbegrensde rechtvaardigheid en Gods eindeloos geduld met de mensen vinden hun vervolmaking in lijdende liefde. Gods onbeperkte vrijheid en Gods onophoudelijke zelfopoffering vinden hun vervolmaking in trouwe liefde.⁷ De unieke, heilige en eeuwig liefhebbende drieënige God zij de glorie voor eeuwig!

(1) Ex. 3:13-14; Hebr. 11:6. (2) Ex. 20:1-6; Deut. 6:4; Matt. 28:19; 2 Kor. 13:13(14). (3) Gen. 12:2-3; Lev. 19:18; Rom. 4:11-25; 1 Petr. 3:9-11. (4) Gal. 2:20; Rom. 3:22. (5) Ex. 3:13-14; Job 37; Jes. 40:18-25; Rom. 11:33-36. (6) Joh. 1:14, 18; Hebr. 1:1-4. (7) Ex. 20:4-6; 34:5-7; Ps. 25:4-10; Jes. 6; 54:10; Matt. 5:48; Rom. 2:5-11; 3:21-26; 1 Joh. 4:8, 16.

COMMENTAAR

1. Wij geloven dat wat we van God door openbaring weten, overeenstemt met wie God in werkelijkheid is. Belijden dat God Vader, Zoon en Heilige Geest is, betekent belijden dat de Zoon en de Heilige Geest volkomen goddelijk zijn. Dit houdt tevens in dat wij belijden dat God één is en dat Gods één zijn de eenheid betekent van Vader, Zoon en Heilige Geest (bijvoorbeeld Joh. 10:30; 14:18-20; 16:12-15; 20:21-22). In deze belijdenis kan het woord God verwijzen naar de God die drieënig is, of naar de eerste persoon van de drieëenheid. (Voor God als de eerste persoon van de drieëenheid, vergelijk Matt. 28:19 met 2 Kor. 13:13[14] en talrijke andere passages.)

God belijden als Vader, Zoon en Heilige Geest benadrukt ook dat Gods werk ingedeeld is in schepping, redding en de uiteindelijke vervulling. Het feit dat God trinitarisch opgevat wordt, heeft gevolgen voor de ethiek. De ethische normen die wij van God als Schepper ontvangen, zijn niet strijdig met de normen die door God als Verlosser geopenbaard zijn. Wij kunnen bijvoorbeeld niet beweren dat God als Schepper deelname van christenen aan geweld rechtvaardigt, terwijl God als Verlosser ons oproept vrede te stichten zonder geweld te gebruiken. Hoe de mens zich naar de bedoeling van de Schepper dient te gedragen, is het meest volkomen in Jezus Christus geopenbaard.

*In sommige vroegchristelijke belijdenissen wordt de trinitarische opvatting over God uitgedrukt met de term *wezen*, *substantie* of *persoon*. Vroege anabaptistische schrijvers als Menno Simons en Pilgram Marpeck maakten, als zij verwezen naar de drieënige God, hoofdzakelijk gebruik van bijbelteksten. Zij maakten ook gebruik van sommige formuleringen uit de vroege belijdenissen. In sommige menniste geloofsbelijdenissen wordt alleen bijbelse terminologie gebruikt, als verwezen wordt naar God; andere belijdenissen hebben zowel van bijbel- als van belijdenisteksten gebruik gemaakt. Deze belijdenis stemt overeen met traditionele geloofsbelijdenissen*

en is daarom gebaseerd op de teksten daarvan, hoewel de bijbelse terminologie grotendeels gehandhaafd bleef. In dit artikel wordt het woord drieëinig gebruikt, dat niet in de Schrift voorkomt. Toch is het een geschikte term voor de God die zich openbaart in de Schrift; het bevordert een op de bijbel gebaseerd evenwicht tussen theologie en ethiek.

2. De relatie tussen God en de gelovigen vormt de context waarbinnen wij Gods openbaring hebben ontvangen. Op basis daarvan proberen we God te begrijpen. Onze kennis omtrent God komt hoofdzakelijk voort uit deze relatie en de geschiedenis ervan, die begon met de roeping van Abraham, Sara en hun huisgezin door God. (Zie Hebr. 11:8-12 en let op de oudste vertalingen van vers 11: 'Door geloof kreeg Sara ... kracht om zwanger te worden ... omdat zij vertrouwen stelde in hem die het beloofd had'.) Tegelijkertijd geloven wij dat de God die wij belijden, de ene en enig ware God is van de hele schepping en van de hele mensheid. Zelfs voordat God een volk uitverkoos, was God al geopenbaard in de scheppingen sprak hij tot de mensheid.

3. God gaat enerzijds het menselijk begrip te boven, anderzijds is hij door openbaring waarlijk kenbaar. Onze kennis omtrent God bevindt zich in dit spanningsveld. Verder lijken Gods kenmerken (of 'eigenschappen') in onze ogen soms tegenstrijdig. Hoe kan God bijvoorbeeld zowel rechtvaardig als genadig zijn, kenmerken die mensen vaak als elkaars tegengestelde ervaren? Toch belijden wij dat deze eigenschappen in het goddelijke wezen volkomen verenigd zijn. Ten slotte: volgens de Schrift heeft de liefde van God een zekere prioriteit boven andere goddelijke eigenschappen. Bovenstaand artikel benadrukt dit liever door uitdrukkingen als 'rechtvaardige liefde' te gebruiken dan door 'rechtvaardigheid' uit te spelen tegen 'liefde' of zich slechts te concentreren op een van beide begrippen.

ARTIKEL 2. JEZUS CHRISTUS

Wij geloven in Jezus Christus, het Woord van God dat vlees geworden is. Hij is de Redder van de wereld, die ons bevrijd heeft uit de heerschappij van de zonde en ons verzoend heeft met God door zich te vernederen en te gehoorzamen tot de kruisdood.¹ Hij werd tot Zoon van God verklaard, met

macht die hij ontleende aan zijn opstanding uit de doden.² Hij is het hoofd van de kerk, de verheven Heer, het Lam dat geslacht werd, en hij zal weer komen om met God te heersen in heerlijkheid. 'Een ander fundament dan dat er ligt, namelijk Jezus Christus, kan niemand leggen.'³

Wij belijden Jezus als de Christus, de Messias, door wie God het nieuwe verbond voor alle volkeren bereid heeft. Jezus Christus werd geboren uit het zaad van David. Zo vervult hij de messiaanse beloften die in het volk Israël gegeven waren.⁴ Als profeet heeft hij de komst van Gods koninkrijk verkondigd en iedereen opgeroepen tot berouw. Als leermeester van de goddelijke wijsheid heeft hij duidelijk gemaakt hoe een mens naar Gods wil behoort te leven. Als trouwe hogepriester heeft hij de uiteindelijke verzoening voor de zonde verricht en nu is hij onze voerspraak bij God. Als koning die de weg van het kruis koos, heeft hij het dienende karakter van de goddelijke macht geopenbaard.⁵

Wij aanvaarden Jezus Christus als de Redder van de wereld.⁶ Prekend, lerend en genezend verkondigde hij vergeving van zonden en vrede voor mensen, of ze nu dichtbij zijn of ver weg.⁷ Door discipelen op te roepen hem te volgen maakte hij een begin met de nieuwe geloofsgemeenschap. Door zijn lijden heen had hij zijn vijanden lief en weerstond hij hen niet met geweld, een voorbeeld dat hij ons gaf om na te volgen.⁹ Door zijn bloed aan het kruis te vergieten offerde Jezus zijn leven op aan de Vader, droeg hij de zonden van alle mensen, en verzoende hij ons met God.¹⁰ God liet hem vervolgens opstaan uit de doden, waardoor hij de dood overwon en de machten van zonde en kwaad ontwapende.¹¹

Wij beschouwen Jezus Christus als de enige Zoon van God, het vleesgeworden Woord van God. Hij werd ontvangen uit de Heilige Geest en geboren uit de Maagd Maria. Volkomen menselijk en aan verzoeking blootgesteld zoals wij dat zijn, maar zonder zonde, staat hij model voor de mens zoals die bedoeld is.¹² Volkomen goddelijk is hij degene in wie God in volheid verkoos te wonen. Tijdens zijn aardse leven had Jezus een innige verhouding met zijn hemelse Vader en leerde hij zijn discipelen bidden 'Abba, Vader'.¹³ Hij is het beeld van de onzichtbare God, en 'alle dingen zijn door hem en tot hem geschapen, want hij is vóór alle dingen'.¹⁴

Wij erkennen Jezus Christus als het hoofd van de kerk, zijn lichaam.¹⁵ Als leden van zijn lichaam zijn wij in Christus, en Christus woont in ons. Gemachtigd door haar innige verhouding met Christus, gaat de kerk voort met haar dienst van vergeving, gerechtigheid en vrede in een gebroken wereld.¹⁶

Wij aanbidden Jezus Christus als degene die God verhoogd heeft en gemaakt heeft tot Heer over allen. Hij is onze Heer en de Heer van de wereld, hoewel die God nog niet als zodanig erkent. Wij leven in de zekerheid dat hij weer komt als degene die de hele mensheid zal oordelen. Hij is degene die erkend zal worden als Heer van allen, en als het Lam dat zal heersen tot in eeuwigheid.¹⁷

(1) Fil. 2:5-8. (2) Rom. 1:4. (3) 1 Kor. 3:11. (4) 2 Sam. 7:13-14; Jes. 9:1-6; Rom. 1:3; 2 Kor. 6:18. (5) Jes. 42:1-9; Matt. 4:17; Lk. 4:43vv.; Matt. 5--7; Hebr. 2:17; 1 Petr. 3:18; Rom. 8:34; Hebr. 7:25; Joh. 18:36-37; Openb. 5:8-14; 7:17. (6) Hand. 4:12; 1 Joh. 4:14. (7) Ef. 2:13-22. (8) Mk. 3:13-19. (9) Matt. 26:50; 1 Petr. 2:21-23. (10) Lk. 23:46; Rom. 5:18; 2 Kor. 5:19. (11) Kol. 2:15; Ef. 1:20-21. (12) Hebr. 4:15; Rom. 5:14-21; 1 Petr. 2:21. (13) Mk. 14:36; Matt. 6:9-13; Rom. 8:15; Gal. 4:6. (14) Kol. 1:15-17, 19. (15) Ef. 1:22-23. (16) Kol. 1:24. (17) Hand. 17:31; Fil. 2:11; Openb. 5:12-14.

COMMENTAAR

1. Dit artikel zet bijbelse noties omtrent Jezus Christus in dopers-mennist perspectief. Het benadrukt bijvoorbeeld Jezus' gehoorzaamheid en lijden in zijn verzoeningswerk, zijn nederigheid en zijn dienstbaarheid, houdingen die samen tot verheffing leiden. Verder legt het artikel de nadruk op het feit dat gelovigen God ervaren in de geloofsgemeenschap, op de integratie van geloof en ethiek, en op vrede als centrale karakteristiek van Christus. Deze thema's behoren tot het hart van het evangelie.

2. In sommige protestantse tradities wordt de Messias (de Gezalfde) gezien als profeet, als priester en als koning - de ambten waartoe mensen in oudtestamentische tijden werden gezalfd (Jes. 61:1; Ex. 29:29; 1 Sam. 10:10). In deze belijdenis wordt Jezus ook gezien als leraar, tegen de achtergrond van oudtestamentische wijsheidsliteratuur (bijvoorbeeld sommige van de Psalmen, Spreuken, Job en Prediker). Als leerlingen hebben wij deel aan deze vier ambten van Christus.

3. Eeuwenlang is in christelijke belijdenissen beleden dat Jezus Christus zowel een menselijke als een goddelijke natuur heeft. De bijbel bezigt de

term 'naturen' om Jezus Christus te beschrijven niet. Als we deze term gebruiken, moeten we noch de menselijke, noch de goddelijke kant overaccentueren. Deze manier van spreken over Jezus Christus kan van nut zijn ter ondersteuning van wat de bijbel over hem aan ons openbaart.

4. Als Zoon van God deelt Jezus Christus volkomen in de aard en het werk van de drieënige God (Matt. 11:277; Joh. 1:1-3; 7-8; Kol. 1:15-20; Ef. 1:3-14). De bijbel leert bijvoorbeeld dat Christus deel had aan de schepping; hij was één met God vanaf het begin (Kol. 1:16). Zijn innige eenheid met de Heilige Geest, bewerkstelligd door zijn Vader, wordt geopenbaard in de troostwoorden die Jezus richt tot de discipelen: Jezus zei dat de Vader in Jezus' naam de Pleitbezorger zal zenden, de Heilige Geest, die de discipelen onderrichten zal en hen zal herinneren aan wat Jezus hun vertelde (Joh. 14:26). Terwijl Jezus op aarde verkeerde, richtte hij zich tot God met de Aramese liefkozende term 'Abba', een term die in zijn tijd gebruikt werd om een intieme vader-kindrelatie aan te duiden, ongeveer zoals wij 'Papa' zeggen.

ARTIKEL 3. HEILIGE GEEST

Wij geloven in de Heilige Geest, de eeuwige Geest van God, die in Jezus Christus zijn woning had, die de kerk kracht verleent, die de bron is van ons leven in Christus, en die, als waarborg van onze verlossing en van de verlossing van de schepping, uitgestort wordt over diegenen die geloven.

Door de Geest van God werd de wereld geschapen, werden profeten en schrijvers van de Schrift geïnspireerd, werden de volkeren in staat gesteld Gods wet na te volgen, werd Maria zwanger en werd Jezus bij zijn doop gezalfd.¹ Door de kracht van de Heilige Geest maakte Jezus het goede nieuws van het rijk van God bekend, genas hij de zieken, aanvaardde hij de kruisdood en stond hij op uit de doden.

Op Pinksteren begon God de Geest uit te storten over alle vlees en de kerk te verzamelen uit vele naties. Als woning van de Heilige Geest prijst en aanbidt de kerk God en brengt zij de vruchten van de Geest voort. Door de gaven van de Heilige Geest worden alle christenen geroepen hun specifieke taken uit te voeren. Geleid door de Heilige Geest komt de kerk tot eenheid in leer en leven. Door de kracht van de Heilige Geest preekt, leert, getuigt,

geneest de kerk, heeft zij lief en lijdt zij, het voorbeeld van Jezus haar Heer volgend.

De Heilige Geest roept mensen op tot berouw, overtuigt hen ervan dat zij zondigen, en leidt allen die zich openstellen voor de werking van de Geest, op de weg van gerechtigheid.³ De Schrift spoort ons aan ons over te geven aan de Geest en de Geest niet te weerstaan of uit te doven. Door het water en de Geest worden wij als kinderen van God opnieuw geboren in Gods huisgezin. De Geest woont in ieder kind van God, en brengt ons in contact met God. Doordat de Geest in ons woont, worden we, als wij met Christus lijden, samen met hem tot erfgenamen gemaakt, zodat we ook met hem verheerlijkt worden.⁵ De Geest onderricht ons, herinnert ons aan Jezus' woorden, leidt ons naar volkomen waarheid en machtigt ons het woord van God met kracht te spreken.⁶

De Heilige Geest maakt ons leven in een christelijke gemeenschap mogelijk, troost ons als wij lijden, is met ons in tijden van vervolging, is onze voorspraak in onze zwakte, staat borg voor de verlossing van onze lichamen en stelt de toekomstige verlossing van de schepping zeker.⁷

(1) Ps. 104:30; Micha 3:8; Ez. 36:26-27; Lk. 1:35; 3:22. (2) Joël 2:28-29; Hand. 2:16-18. (3) Joh. 16:8-10. (4) Jes. 63:10; Hand. 5:3; Ef. 4:30; 1 Thess. 5:19. (5) Joh. 3:5; Rom. 8:14-17. (6) Joh. 14:26; 16:13; 1 Kor. 2:14; Hand. 4:24-31. (7) Matt. 10:20; 2 Kor. 5:5; Rom. 8:26-27; Ef. 1:13-14; Rom. 8:18-23.

COMMENTAAR

1. Volgens de Schrift is de Geest van God Gods aanwezigheid in de wereld en de macht die hij daarin uitoefent. De Geest, of adem, van God werkte bij de schepping (Gen. 1:2) en werkt voort in het scheppingsproces overal ter wereld, op verwachte en onverwachte plaatsen. Gods Geest was een bron van kracht en openbaarde Gods wijsheid aan profeten en andere heiligen. Door de kracht van de Heilige Geest genas Jezus de zieken, dreef hij onreine geesten uit en verkondigde hij het rijk van God (Matt. 12:28; Lk. 3:22; 5:17). Door dezelfde Geest offerde hij zijn leven aan God (Hebr. 9:14) en stond hij op uit de doden (Rom. 8:11). Deze Geest van God en Geest van Jezus is de Heilige Geest, die een is met de Vader en de Zoon.

2. *Het Evangelie van Johannes (1-16) en de brieven van Paulus gebruiken soortgelijke bewoordingen om het werk van de Geest van God en de Geest van Christus - of de Geest en Christus - te beschrijven. Ook al heeft elk zijn eigen rol, toch conformeert de Heilige Geest zich in de manier waarop hij werkzaam is altijd aan Jezus Christus, sinds diens verheerlijking. Zo is Christus de maatstaf waarmee onderscheiden wordt welke geest uit God is. Alleen die Geest die zich conformeert aan Jezus Christus zoals wij hem kennen uit de Schriften, kan een betrouwbare gids zijn voor ons geloof en in ons leven.*

3. *Het Nieuwe Testament bevestigt dat wij sinds de opstanding leven in een nieuwe periode van Gods werkzaamheid in de wereld, het tijdperk van de Geest. Niet langer is de Geest slechts in enkele mensen aanwezig; de Geest is nu uitgestort op 'alle vlees', dat wil zeggen op man en vrouw, op jong en oud, op slaaf en vrije (Hand. 2:16-21), op mensen van welke etnische achtergrond dan ook, die worden verzameld tot het volk van God (Hand. 10-11). Door de Heilige Geest wordt de liefde van God in onze harten uitgestort (Rom. 5:5). Wij zijn aangenomen als kinderen van God (Gal. 4:6-7) en worden opnieuw geboren in het huisgezin van God. Deze aanwezigheid van de Heilige Geest is verbonden met 'in Christus zijn', d.i. deel zijn van het lichaam van Christus.*

4. *Alle mensen kunnen in principe gezalfd worden met de Heilige Geest. Maar diegenen die kwaad doen, gaan niet naar het licht uit angst dat hun daden aan het licht komen (Joh. 3:17-21). Diegenen die berouw hebben van hun zonden (Hand. 2:38) en naar het licht gaan, zijn degenen die de Geest ontvangen. Wij staan het meest open voor het werk van de Geest in ons, als we arm van geest worden. Dat betekent dat wij ons ontdoen van alles wat niet hoort bij de weg van het kruis en dat wij ons verbinden tot een leven van liefde en dienst aan God. Tegelijkertijd stelt de Heilige Geest ons in staat om het woord met kracht te verkondigen, vijanden lief te hebben, te lijden in hoop, trouw te blijven in beproevingen en ons te verheugen in alles. Wanneer wij onze schreden richten naar de Geest, brengt de Geest de vruchten voort van liefde, blijdschap, vrede, geduld, vriendelijkheid, goedheid, trouw, tederheid en zelfbeheersing (Gal. 5:22-23).*

5. Zowel de kerk als de individuele christen vormen de tempel van de Heilige Geest (Ef. 2:22; 1 Kor. 6:19). De Geest van Christus is in de kerk aanwezig, wanneer zij samenkomt om te bidden en te loven. Door de gaven van de Geest die aan elk lid gegeven zijn, groeit de kerk in liefde (Ef. 4:1-16; 1 Kor. 12-13) en wordt haar de gemeenschap van de Heilige Geest geschonken (2 Kor. 13:13). Geleid door de Heilige Geest neemt de kerk besluiten, stelt zij haar leden onder de tucht en bemoedigt zij hen.

6. Profetie is een van de gaven, die de Heilige Geest aan de kerk heeft gegeven (1 Kor. 12:28; Rom. 12:6; Ef. 4:11). Toch hebben sommige christenen beweerd dat profetie en openbaring na de tijd van de apostelen opgehouden zijn. Zij zeggen dat de belangrijkste manier waarop de Heilige Geest voortgaat de waarheid te openbaren, gelegen is in de hulp die de Geest ons biedt bij het uitleggen van de Schrift. Anderen hebben beweerd dat openbaringen in onze tijd gelijkwaardig zijn aan de Schrift of zelfs prioriteit hebben.

Wij weten uit de Schrift dat de Heilige Geest voortgaat Gods wil aan ons te openbaren (1 Kor. 14:26-33). De Geest van God zwijgt in onze tijd niet. Hoe het ook zij, deze nieuwe openbaring weerspreekt niet wat wij uit de Schrift weten van Christus' weg (Joh. 14:26). Zodoende kunnen wij ons openstellen voor openbaring en profetie, mits wij die in de geloofsgemeenschap toetsen aan de hand van de norm die door de Schriften in Christus verschaft wordt.

ARTIKEL 4. SCHRIFT

Wij geloven dat de hele Schrift door God geïnspireerd is via de Heilige Geest en dient tot heilsonderricht en oefening in de gerechtigheid. Wij aanvaarden de Schriften als het Woord van God en als de volkomen betrouwbare en gezaghebbende norm voor christelijk geloof en leven. Geleid door de Heilige Geest in de kerk proberen wij de Schrift te begrijpen en uit te leggen in overeenstemming met wat Jezus Christus voorstond.

Wij geloven dat God de eeuwen door werkzaam was in het proces waardoor de boeken van het Oude en het Nieuwe Testament geïnspireerd en geschreven werden.¹ Via de Heilige Geest bracht God getuigen ertoe op te schrijven wat nodig is om gered te worden, om in geloof en leven geleid te worden en om ons toe te wijden aan God.²

Wij aanvaarden de Bijbel als het geschreven Woord van God. God heeft op vele, verschillende manieren via profeten en apostelen gesproken.³ Bovenal heeft God gesproken in het levende Woord dat vlees geworden is en dat de waarheid van God trouw geopenbaard heeft zonder te misleiden.⁴ Wij erkennen de Schrift ook als het volkomen betrouwbare en gezaghebbende Woord van God, geschreven in mensentaal.⁵ Wij geloven dat God onafgebroken voortgaat met spreken door middel van het levende en geschreven Woord.⁶ Omdat Jezus Christus het vleesgeworden Woord is, is de Schrift in zijn geheel op hem toegespitst en vindt die zijn vervulling in hem.⁷

Wij erkennen dat de Schrift de gezaghebbende bron en norm is voor preken en onderrichten over geloof en leven, voor het onderscheid maken tussen waarheid en dwaling, en tussen goed en kwaad, en voor het richting geven aan gebed en eredienst. Andere aanspraken op ons verstaan van christelijk geloof en leven, zoals traditie, cultuur, ervaring, rede en politieke machten, moeten getoetst en gecorrigeerd worden in het licht van de Heilige Schrift.⁸

De Bijbel is het kernboek voor de kerk. Door de Bijbel voedt de Heilige Geest de geloofsgehoorzaamheid aan Jezus Christus en treedt zij voor de kerk als gids op bij het vorm geven aan leren, getuigen en eredienst. Wij verbinden ons ertoe te volharden en behagen te scheppen in lezen, studeren en overdenken van de Schriften.⁹ Wij nemen deel aan de taak van de kerk om de Bijbel uit te leggen en te onderscheiden wat God in onze tijd zegt, door alle dingen in het licht van de Schrift te onderzoeken.¹⁰ Inzichten en begrippen die wij aanwenden om de Schrift uit te leggen moeten getoetst worden in de geloofsgemeenschap.

(1) Jer. 30:2; Jer. 36; 2 Tim. 3:16. (2) 2 Petr. 1:21. (3) Ex. 20:1; Jer. 1:9-10; Gal. 1:11-12; Hebr. 1:1-4. (4) Joh. 1:14, 18; Openb. 19:13. (5) Spreuk. 30:5; Joh. 10:35. (6) Jes. 55:10-11; Joh. 20:31. (7) Matt. 5:17; Lk. 24:27; Hand. 4:11. (8) Mk. 7:13; Hand. 5:29-32; Kol. 2:6-23. (9) Ps. 1:2; 1 Tim. 4:13; 1 Tim. 3:15-17. (10) Hand. 15:13-20; Hebr. 4:2-8, 12.

COMMENTAAR

1. Volgens de Schrift verwijst de term 'het Woord van de Heer' of 'het Woord' naar:

- een boodschap die God via personen in het Oude en het Nieuwe Testament meegedeeld heeft, vooral via Mozes, de profeten en de apostelen (bijvoorbeeld Ex. 20:1; Jer. 1:9-10; Hand. 13:44-47);
- Jezus' verkondiging van het koninkrijk van God (bijvoorbeeld Lk. 4:43-5:1);
- de evangelieprediking van Jezus Christus (bijvoorbeeld Hand. 8:25; 18:5; Kol. 1:25-27; 1 Thess. 2:13);
- het levende Woord van God dat in Jezus Christus vlees geworden is (Joh. 1:1, 14);
- een woord of woorden van God dat/die opgeschreven is/zijn (bijvoorbeeld Jer. 36:4; Joh. 15:25; Hebr. 4:1-12).

De verwijzing naar de Bijbel als het Woord van God betekent dus in de eerste plaats dat de nadruk gelegd wordt op de rijkdom en de reikwijdte van 'het Woord' in de Bijbel. Wanneer wij de term 'het Woord van God' zouden beperken tot zijn geschreven vorm, dan zou dat ons blind maken voor het totale getuigenis van de Schrift. In de tweede plaats: door ons op de Bijbel als het geschreven Woord van God te beroepen, erkennen wij het gezag dat de Bijbel voor de kerk heeft. Alle andere beweringen die een gezaghebbende uitspraak in kwesties van geloof en leven betreffen, moeten in de geloofsgemeenschap gewogen en gecorrigeerd worden door de Schrift, met de Heilige Geest als gids.

2. De uiteindelijke bron van het schriftgezag is God zelf, die de Schrift geïnspireerd ('geademd') heeft met specifieke bedoelingen in het leven van de kerk en haar leden (2 Tim. 3:16-17). De kerk belijdt en erkent het gezag van de Heilige Schrift; zij eigent zich niet het recht toe zelf gezag aan de Schrift toe te kennen. Hoe God precies de Schriften door middel van de Heilige Geest heeft geïnspireerd, wordt niet in de Bijbel uitgelegd. Wij stellen ons daarom tevreden met de zekerheid dat de Schrift volkomen betrouwbaar en gezaghebbend is, omdat Degene die de Schrift geïnspireerd heeft, trouw en waar is.

3. Wij erkennen dat de 39 boeken van het Oude Testament en de 27 boeken van het Nieuwe Testament behoren tot de geïnspireerde Schrift. Wat wij het Oude Testament noemen, werd door Israël aanvaard als de norm voor geloof en leven in drie stadia door verschillende eeuwen heen: de wet, de profeten

en de Schriften. Het Oude Testament, de Evangelien, de Paulusbrieven en geleidelijk aan de rest van het Nieuwe Testament werden in de vierde eeuw algemeen door de kerk erkend als Heilige Schrift.

4. Vanaf het begin van de doperse reformatie in het Europa van de zestiende eeuw hebben mennonieten geprobeerd een bijbels volk te zijn op een manier die enerzijds aan de protestantse reformatie ontleend was, en anderzijds daarvan verschilde. Wat de leer betreft leggen mennonieten net als de protestanten de nadruk traditiegetrouw op het schriftgezag. Bovendien krijgen bij mennonieten de volgende zaken sterk de nadruk:

- het gezag van de Schrift met betrekking tot ethische vraagstukken, met betrekking tot de verhouding tussen de kerk en de maatschappij, en met betrekking tot het kerkelijk bestel;

- de Schriftuitleg in overeenstemming met wat Jezus Christus voorstond, in die zin dat zijn leven, leer, dood en opstanding essentieel zijn voor het verstaan van de Bijbel als geheel;

- de gemeente van gelovigen als de plaats waar getoetst moet worden hoe de individuele gelovige de Schrift begrijpt en interpreteert.

Deze confessionele verklaring aanvaardt en bevestigt deze accenten.

ARTIKEL 5. SCHEPPING EN GODDELIJKE VOORZIENIGHEID

Wij geloven dat God de hemelen en de aarde geschapen heeft en alles wat daarin is,¹ en dat God bewaart en vernieuwt wat gemaakt is. De hele schepping heeft uiteindelijk zijn oorsprong buiten zichzelf en behoort de Schepper toe. De wereld is goed geschapen omdat God goed is, en voorziet in alles wat nodig is om te leven.²

Wij geloven dat het universum in het aanzijn geroepen is, enkel en alleen om uitdrukking te geven aan Gods liefde en soevereine vrijheid. De schepping getuigt van de eeuwige macht en de goddelijke natuur van God, die zin en doel geeft aan het leven en die alleen aanbidding en lofprijzing waard is.³

Wij erkennen dat God de schepping draagt, zowel in haar ononderbroken voortgang als in haar verandering. Wij geloven dat God de scheppingsorde handhaaft en paal en perk gesteld heeft aan de machten van zonde en kwaad, teneinde de mensheid en de wereld te bewaren en te vernieuwen.⁴

God beijvert zich ook de mensen en de wereld van dood en vernietiging te redden en de machten van zonde en kwaad te overwinnen.

Daarom worden wij opgeroepen de natuurlijke orde van de schepping te respecteren en ons in voor- en tegenspoed toe te vertrouwen aan Gods zorg en hoede. Noch het werk van mensenhanden, noch de krachten van de natuurlijke wereld rondom ons, noch de macht van de naties waarin wij leven, zijn het vertrouwen en de verering waard die wij de Schepper verschuldigd zijn. Van de Schepper zijn zij namelijk juist afhankelijk.⁵

(1) Gen. 1:1; Jes. 45:11v; Joh. 1:3. (2) Gen. 1:31; 1 Tim. 4:4. (3) Ps. 19:1-6; Rom. 1:19-23. (4) Gen. 9:8-17; Ps. 104; Ef. 3:9-11. (5) Ps. 33; Matt. 6:25-33; Matt. 10:26-31.

COMMENTAAR

1. Door God te belijden als Schepper verwijzen we naar de unieke en drieënige God, die volgens de Schriften Vader, Zoon en Heilige Geest is. De schepping moet verstaan worden als het werk van de drieënige God, niet als het werk van de Vader of de Zoon of de Heilige Geest alleen (Hebr. 1:2-3; Kol. 1:16; 1 Kor. 8:5-6; Joh. 1:3, 14-18).

Bepaalde manieren om over God te spreken kunnen het voluit belijden van de drieënige God als Schepper ondermijnen. Wanneer wij bijvoorbeeld alleen spreken over God als 'Schepper, Verlosser en Onderhouder' en niet als 'Vader, Zoon en Heilige Geest', dan kan dat een verkeerd begrip in de hand werken, namelijk dat de 'Vader' alleen 'Schepper' is, de 'Zoon' alleen 'Verlosser' en de 'Heilige Geest' alleen 'Onderhouder'.

2. Wij spreken van schepping als een 'uitdrukking' van God vanwege bijbelse verwijzingen naar de schepping door het goddelijke woord (Gen. 1; Ps. 148:5; Joh. 1:1v; Rom. 4:17). In veel scheppingsverhalen uit andere religies in bijbelse tijden, ontstaat de wereld als een verlengstuk van de god of de goden. In deze verhalen deelt de wereld in goddelijkheid of is zelf goddelijk. In tegenstelling hiermee maakt het bijbelse scheppingsverhaal door het woord van God duidelijk onderscheid tussen God de Schepper en wat geschapen is. De Bijbel verwacht het geschapene niet met de Schepper, en schrijft de wereld ook geen goddelijkheid toe. Zo verwerpt de Bijbel ook

iedere vorm van idolatrie (Jes. 45:12-21; Hand. 17:22-29).

Als wij belijden dat God de Schepper van het universum is, dan verwerpen we daarmee het idee dat de wereld ontstaan is zonder God. Ook aanvaarden we de zienswijze niet dat God de wereld gemaakt heeft uit iets dat bestaan heeft voor het moment van de schepping of de zienswijze dat materie net als Godeeuwige is. De Schrift maakt duidelijk dat God was voordat iets anders bestond. Zo impliceren zowel het oudtestamentische woord voor scheppen als het getuigenis van de Schrift in zijn geheel wat de theologie 'schepping uit het niets' genoemd heeft.

Als Schepper is God uiteindelijk eigenaar van de aarde. God heeft de aarde aan mensen gegeven om ervoor te zorgen als Gods rentmeesters. Zie 'De schepping en de roeping van demens' (artikel 6) en 'Christelijk rentmeesterschap' (artikel 21).

3. God laat de wereld niet aan zichzelf over, maar blijft die in stand houden en hoeden. Hoewel zonde en kwaad Gods oorspronkelijke schepping beschadigd hebben, blijft God gebruik maken van de natuurlijke orde, het gezin, de cultuur en de sociale en politieke systemen om het leven in stand te houden en de krachten van het kwaad te beperken (Gen. 4:15; Ps. 34; Jes. 19:12-25; Matt. 6:25-30; Joh. 5:17; Kol. 1:15-17). Zelfs al veroorzaken natuurrampen vernielingen in de wereld, toch blijft God de schepping en de mensheid bewaren voor totale vernietiging (Gen. 8:21-22). Daarom moeten we ons niet laten overweldigen door de angst voor natuurkrachten en voor andere mensen, die lijden, vervolging of zelfs dood teweeg kunnen brengen.

Wij moeten onze zekerheid niet zozeer zoeken in de technologie, in elementen van de natuurlijke wereld, of in de naties waarin wij leven, veeleer worden wij opgeroepen ons toe te vertrouwen aan Gods hoede. Wij aanvaarden en benutten de in de natuur aanwezige bronnen, de samenleving en de technologie, voorzover zij de kwaliteit van het menselijk bestaan en de wereld om ons heen overeenkomstig Gods bedoelingen in stand houden en verhogen, en voorzover zij het vertrouwen in de zorg die God in zijn voorzienigheid beschikt, niet ondergraven.

4. Niet alleen bewaart God de wereld, maar ook treedt God handelend op om het uitverkoren volk van het kwaad te redden en om alle volkeren en de rest van de schepping te zegenen. God maakte gebruik van natuurelementen om het Hebreeuwse volk van de slavernij in Egypte te verlossen, hen van

voedsel te voorzien, de openbaring van de Wet op de Sinai te begeleiden en hun een woonplaats te verschaffen (Ex. 6-16; 19; Ps. 124: 136).

Omdat God altijd weer op een nieuwe en verrassende manier werkt, staat de schepping open voor verandering. God beijvert zich ook om de schepping te vernieuwen ten behoeve van het verbondsvolk en voor alle volkeren (Jes. 42:5-9; 44:21-28). Zie 'Bevrijding' (artikel 8) en 'De heerschappij van God' (artikel 24) wat betreft de vernieuwing van de schepping in de persoon van Jezus Christus en, door toedoen van de Heilige Geest, in de gestalte van de kerk en de wereld.

ARTIKEL 6. DE SCHEPPING EN DE ROEPING VAN DE MENS

Wij geloven dat God de mensen geschapen heeft naar het goddelijk beeld. God formeerde hen uit het stof van de aarde en gaf hun een bijzondere waardigheid onder al het geschapene. Mensen zijn gemaakt om een relatie te hebben met God, om in vrede met elkaar te leven en om zorg te dragen voor de rest van de schepping.

Wij geloven dat mensen goed geschapen werden, naar Gods beeld.¹ Als schepselen naar Gods gelijkenis zijn wij tot rentmeesters gemaakt om de schepping te onderwerpen en te verzorgen uit ontzag en eerbied voor de Schepper.² Als schepselen, gemaakt naar het goddelijk beeld, zijn wij gezegend met de mogelijkheid trouw aan God gehoor te geven, in harmonie met andere mensen te leven en op een zinvolle wijze te werken en te rusten. Omdat zowel Adam als Eva gelijkelijk wonderbaarlijk naar het goddelijk beeld gemaakt zijn, is het van meet af aan Gods wil dat vrouwen en mannen in een liefdevolle verhouding met elkaar leven, en elkaar daarin terzijde staan.³

Wij zijn dankbaar dat God de mensheid geduldig onder zijn hoede houdt en trouw bij ons blijft zelfs door de dood heen. God heeft erin voorzien om de mensheid te redden en de schepping te verlossen.⁵ Wij geloven dat het beeld van God in al zijn volheid geopenbaard en hersteld is in Jezus Christus, in wie wij ons ware mens-zijn ontdekken.

(1) Gen. 1:26-27, 31; Rom. 8:29. (2) Gen. 1:26-30; Ps. 8:5-8; Rom. 1:21-23. (3) Gen. 2:18-23; Ef. 5:21-33. (4) Rom. 8:38-39. (5) Rom. 8:19-25. (6) 2 Kor. 4:4; Kol. 1:15.

1. Het 'beeld van God' heeft betrekking op de unieke relatie van mensen met God en daardoor ook op hun aparte relatie met elkaar en met de rest van de schepping. De term heeft betrekking op mensen in hun totaliteit, en niet zozeer op een bijzonder aspect van een persoon.

Sommige theologische begrippen die betrekking hebben op mensen, richten zich op de rol van de mensheid als Gods plaatsbekleder op aarde om die te beheren en te verzorgen. Sommige begrippen benadrukken de verhouding tussen mannen en vrouwen als symbool van de innerlijke verhoudingen van de drieënige God. Andere visies onderstrepen de aparte relatie met God, waartoe mensen geschapen zijn. En weer andere richten zich op de verschillen tussen mensen en dieren; die betreffen voornamelijk de menselijke rede, de cultuur en het zedelijk gedrag. Elke visie benadrukt een aspect van de veelomvattende manier waarop de Bijbel het mens-zijn tekent, en die in dit artikel samengevat wordt als: naar het beeld en de gelijkenis van God geschapen zijn.

2. Volgens Genesis 1:26-27 schiep God zowel de man als de vrouw naar het goddelijk beeld. Beiden zijn gelijk in hun relatie met God en geschapen voor een relatie met elkaar. De relatie die een vrouw met God heeft, wordt niet afgeleid van de man en de relatie die een man met God heeft, wordt niet afgeleid van de vrouw. Genesis 2:18 beschrijft de vrouw als de 'helper' van de man, maar dat houdt geen eenzijdige ondergeschiktheid in. Hetzelfde Hebreeuwse woord wordt heel vaak gebruikt voor God als 'hulp' of 'helper' (bijvoorbeeld in Deut. 33:7, 26; Ps. 33:20; 54:4; 70:5; 115:9-11). Het heersen van de man over de vrouw is een gevolg van de zonde (Gen. 3:16) en is daarom geen aanvaardbare rangorde onder de verlostten (Gal. 3:28; 1 Kor. 7:4; 11:11-12).

De vernieuwing van de mensheid in Jezus Christus herstelt zowel in de vrouw als in de man het goddelijk beeld. Op Pinksteren werd de Heilige Geest uitgestort over mannen en vrouwen, rechtstreeks in overeenstemming met de profetie van Joël (Hand. 2:1-18; zie ook Hand. 1:12-14). In de geloofsgemeenschap hebben niet-Joden dezelfde status als Joden, slaven dezelfde als vrijen, en vrouwen dezelfde als mannen (2 Kor. 6:18). Zij worden geroepen tot leven in eenheid met elkaar (Gal. 3:25-

28) en in wederzijdse onderworpenheid aan elkaar (Ef. 5:21 - 6:9).

3. *Wij geloven dat God de mensen geschapen heeft met de mogelijkheid te kiezen om het Woord van God wel of niet te gehoorzamen (Gen. 2:15-17). De mensheid is geschapen met de vrijheid te kiezen voor een band in de vorm van een verbondsrelatie met God of te kiezen voor gebonden zijn aan de zonde (Rom. 6:16-18). Wij zijn alleen echt vrij, als we leven in een verbond met God en in overeenstemming met Gods wil.*

4. *Wij geloven dat het Gods bedoeling is dat mensenwerk te maken heeft met het verzorgen en ordenen en niet met het uitbuiten van de wereld die geschapen is. Werken is noodzakelijk om het leven van mensen in stand te houden en de kwaliteit ervan te verbeteren. Werken kan ook een manier zijn om te dienen en tegenover anderen te getuigen in de geest van Jezus Christus (Gen. 1:28; 2:15, 19-20; 2Thess. 3:6-13; Ef. 4:28; 6:5-9). Overeenkomstig Gods ontwerp moeten we werk en rust in evenwicht met elkaar brengen, voor ons eigen bestwil en voor de bestwil van de rest van de schepping. Bovenal is geregeld rusten van het werk bedoeld om ons te herinneren aan Gods tegenwoordigheid en aan Gods scheppend, bevrijdend, genezend en reddendwerk (Ex. 20: 8-11; Deut. 5:12-15; Mark. 3:1-5; Hebr. 4:9-11).*

Omdat wij geroepen worden om God te dienen in alles wat met leven te maken heeft, proberen wij ook Jezus Christus na te volgen in het werk dat wij kiezen en in de manier waarop wij ons werk uitvoeren. Zie de artikelen over 'Discipelschap en het christelijk leven' (artikel 17), 'Christelijk rentmeesterschap' (artikel 21) en 'De heerschappij van God' (artikel 24).

ARTIKEL 7. ZONDE

Wij belijden dat de mensheid, te beginnen met Adam en Eva, ongehoorzaam is geweest aan God, de verzoeker bij zich toegelaten heeft en gekozen heeft voor de zonde. Vanwege de zonde zijn alle mensen tekort geschoten in de bedoeling van de Schepper, zij beschadigden het beeld van God waarnaar zij geschapen werden, zij verstoorden de orde in de wereld en beperkten hun liefde voor anderen. Vanwege de zonde is de mensheid overgeleverd aan de verslavende machten van het kwaad en de dood.¹

De zonde maakt dat we ons afkeren van God en dat we goden maken van de schepping en van onszelf. Wij zondigen door als individu en als groep te kiezen voor onrechtvaardig handelen en het plegen van onrecht.² Wij zondigen door na te laten goed te doen en door te verzuimen God de eer te geven die wij onze Schepper en Verlosser verschuldigd zijn. Door te zondigen worden wij ontrouw aan het verbond met God en met Gods volk, vernietigen wij de goede verhoudingen, gebruiken wij macht op een egoïstische manier, plegen wij geweld en raken wij gescheiden van God. Het resultaat is dat wij niet in staat zijn God op een goede manier te eren.³

Door de zonde zijn de machten van overheersing, verdeeldheid, vernietiging en dood op de mensheid en op de gehele schepping losgelaten. Daardoor zijn op hun beurt mensen nog meer onderworpen aan de macht van de zonde en het kwaad; het werk is tot een last, de rust vruchteloos geworden. Hoe meer wij zondigen, hoe meer wij gevangen raken in de zonde. Door onze zonde stellen wij ons open voor de kluisters van de demonische machten.⁴ Vanwege de zonde en de gevolgen ervan worden de pogingen van mensen om individueel het goede te doen en de waarheid te kennen voortdurend ondergraven.⁵

De verslavende aard van de zonde wordt zichtbaar in de machten van het kwaad die zowel via individuen en groepen als in de gehele geschapen orde werkzaam zijn. Deze 'machten', 'oversten' en 'wereldgeesten' houden mensen vaak gevangen en werken via politieke, economische, sociale en zelfs religieuze systemen om mensen weg te houden van recht en gerechtigheid.⁶ Maar God zij gedankt, die de machten niet heeft toegestaan soeverein te heersen over de schepping en die de mensheid niet zonder hoop heeft gelaten.

(1) Gen. 2:17; 3:22-24; 6:11-12; Rom. 1:21-32; 6:23. (2) Dan. 9. (3) Jes. 1:12-17. (4) Rom. 6:12-18; Ef. 6:10-12. (5) Ps. 14:2-4; Rom. 3:9-18. (6) Ef. 2:1-3; Gal. 4:1-3.

COMMENTAAR

1. Zonde is een realiteit, niet een illusie. Wij kunnen de zonde niet wegredeneren door die aanziekte te wijten of door te beweren dat wij slachtoffers van de omstandigheden of het kwaad zijn. Voor zonde zijn wij persoonlijk verantwoordelijk en het bedrijven van zonde heeft reële gevolgen. In de

Schrift wordt verantwoordelijkheid voor zonde en kwaad niet alleen aan mannen en vrouwen toegeschreven. Die wordt ook aan een persoonlijke macht toegeschreven die verschillende namen draagt: 'slang' (Gen. 3:1; 2 Kor. 11:3), 'verzoeker' (Matt. 4:3), 'Satan' (Zach. 3:1), 'vader van de leugen' (Joh. 8:44), de 'boze' (Matt. 6:13) en 'de duivel' (Jak. 4:7).

2. *Bovendien zijn 'machten', 'oversten', 'goden van de volkeren' en 'wereldgeesten', hoewel ze niet noodzakelijkerwijs kwaad zijn, geneigd Gods bedoelingen met hen te verdraaien. Zij kunnen de mensheid corrumpere en onderwerpen (Jes. 42:17; 45:20; Gal. 4:9; Ef. 2:1-3; 6:12; Kol. 2:15). Zonde is zodoende niet alleen een persoonlijke zaak, maar heeft ook betrekking op groepen, naties en structuren. Dergelijke organisaties hebben een 'geest' die personen kunnen aanzetten tot het doen van kwaad waar zij individueel niet voor gekozen zouden hebben. Regeringen, militaire machten, economische systemen, educatieve of godsdienstinstituten, familiesystemen en structuren die bepaald worden door klasse, ras, geslacht of nationaliteit zijn ontvankelijk voor demonische geesten. Geweld dat mensen elkaar aandoen, vijandschap tussen volkeren, de overheersing van mannen over vrouwen en de ongunstige levensvoorwaarden en werkcondities in de wereld - dat zijn allemaal tekenen van zonde onder de mensheid en in de hele schepping (Gen. 3:14-19; 4:3-16; 6:11-13; 11:1-9; Rom. 8:21).*

3. *Mensen zondigen niet alleen door bepaalde goddelijke wetten te breken, maar ook door het verbond dat God alle mensen aanbiedt, te verbreken. Een verbond is een overeenkomst die een relatie vastlegt. In de Bijbel neemt God het initiatief tot het verbond met Gods volk (Joz. 24:16-18; Jer. 7:23; 31:31-34; Hos. 2:18-23). Trouw of vertrouwen betekent op een juiste wijze in het verbond staan. Zo betekent zonde in de grond van de zaak ontrouw tegenover onze relatie met God en ongehoorzaamheid aan Gods wil. Onrechtvaardigheid en ongerechtigheid houden allebei zonde in. Het Hebreeuws en het Grieks onderscheiden niet tussen de persoonlijke dimensie van zonde (onrechtvaardigheid) en de sociale dimensie van zonde (ongerechtigheid).*

4. *De zonde is de mens eigen; wij hebben er allemaal deel aan. De zonde van Adam en Eva heeft op ons allen invloed (Rom. 5:12, 19); tegelijkertijd*

worden wij verantwoordelijk gesteld voor ons eigen gedrag. 'De erfenis die wij van onze eerste ouders ontvangen hebben, ontslaat ons niet van onze eindverantwoordelijkheid voor God', schreef de doperse leider Pilgram Marpeck (Ez. 18). Hoewel mensen een vrije wil hebben, is de keuze beperkt. Door de genade van God is ons de vrijheid geschonken te kiezen voor de verbondsrelatie met God of te kiezen voor de slavernij van de zonde (Rom. 6: 16-18), die leidt tot de definitieve scheiding van God. De Schriften waarschuwen er ernstig voor dat diegenen die God niet vrezen, maar volharderen in boosheid, lust, streven naar macht en dergelijke, oog in oog staan met helse vernietiging (Matt. 5:22, 29; 18:9). Zie 'De heerschappij van God' (artikel 24).

5. De zondigheid van de mens heeft invloed op de gehele persoon. Niet een enkel facet van mensen, zoals rede of seksualiteit of het fysieke lichaam, kan aangewezen worden als de belangrijkste drager van zondigheid. Toegeven aan het 'vlees' wordt uitgedrukt in een waaier van zondige houdingen en gedragingen (Rom. 13:14; Gal. 5:16, 24; 1 Kor. 11:18-30; Fil. 3:3-7).

6. Zoals de zonde de verhoudingen tussen mensen beschadigd heeft, zo hebben de gevolgen van de zonde en het kwaad arbeid en rust van de mens vervormd. Arbeid is weliswaar niet door God vervloekt (Ps. 104:23-24), maar moet ook niet geïdealiseerd worden. Volgens Genesis 3:17 vervloekte God arbeid op zichzelf niet, maar wel het 'fundament', dat wil zeggen de voorwaarden waaronder arbeid uitgevoerd wordt in een wereld die beïnvloed wordt door de zonde en het kwaad.

ARTIKEL 8. BEVRIJDING

Wij geloven dat God, door leven, dood en opstanding van Jezus Christus, alle mensen bevrijding van de zonde en een nieuwe manier van leven schenkt. Wij ontvangen Gods bevrijding als wij berouw tonen over de zonde en Jezus Christus aanvaarden als Redder en Heer. In Christus worden wij verzoend met God en gebracht in de verzoenende gemeenschap van Gods volk. Wij stellen ons vertrouwen in God dat wij, door dezelfde macht die Christus heeft doen verrijzen uit de doden, bevrijd kunnen worden van de

zonde teneinde Christus in dit leven na te volgen en de volheid van de bevrijding te kennen in de tijd die komt.

Vanaf het begin heeft God genadig en zegenrijk gehandeld met het doel bevrijding tot stand te brengen - door tekenen en wonderen, door Gods volk te bevrijden en door een verbond te sluiten met Israël.¹ God had de wereld zo lief dat God in de volheid der tijden zijn Zoon zond, wiens trouw tot aan de kruisdood de weg tot bevrijding voor alle mensen bereid heeft.² Door het bloed dat hij voor ons vergoot, sloot Jezus het nieuwe verbond.³ Hij maakt ons heel, vergeeft ons onze zonden en bevrijdt ons van de banden van het kwaad en van diegenen die ons kwaad doen.⁴ Door zijn dood en opstanding breekt hij de machten van de zonde en de dood,⁵ heft hij onze zondeschuld op⁶ en opent hij de weg naar een nieuw leven.⁷ Wij worden gered door Gods genade, niet door onze eigen verdiensten.⁸

Als wij het goede nieuws van Gods liefde horen, brengt de Heilige Geest ons ertoe het geschenk van bevrijding te aanvaarden. God brengt ons zonder dwang in een goede relatie. Ons antwoord houdt in dat wij ons overgeven aan Gods genade, dat wij volledig vertrouwen op God, dat wij onze zonden berouwen, dat wij ons afwenden van het kwaad, dat wij ons aansluiten bij de gemeenschap van de geredden, en dat wij gehoorzaamheid van het geloof in woord en daad verkondigen.⁹ Als wij, die ooit Gods vijanden waren, door Christus verzoend worden met God, ervaren wij ook verzoening met anderen, in het bijzonder binnen de kerk.¹⁰ In de doop getuigen wij in het openbaar van onze bevrijding en beloven wij plechtig trouw aan de ene ware God en aan het volk van God, de kerk. Wanneer wij genade ontvangen en opnieuw worden geboren, worden wij opgenomen in het huisgezin van God en hoe langer hoe meer omgevormd naar het beeld van Christus. Zo antwoorden wij in vertrouwen op Christus en proberen wij trouw de weg van Christus te gaan.

Wij geloven dat de bevrijding die wij al ervaren, slechts een voorsmaak is van de bevrijding die nog komen gaat, als Christus de zonde en de dood overwint en de verlost en zullen leven in eeuwige gemeenschap met God.

(1)Ps. 74:12; Deut. 6:20-25; Ex. 20:1-17. (2) Joh. 3:16; Gal. 4:4; Hebr. 1:1-2. (3) Matt. 26:28; 1 Kor. 11:25. (4) Rom. 5:1-5; Mk. 2:1-12. (5) Rom. 8:2; Hebr. 2:14-15. (6) Rom. 3:24-25; Kol. 2:13-14; Mk. 10:45. (7) Rom. 6:4. (8) Ef. 2:8-9. (9) Rom. 1:5; Lk. 19:8-10. (10) Rom. 5:6-10. (11) Rom. 12:2; 2 Kor. 3:18.

1. In de geschiedenis van het christelijk denken zijn er drie belangrijke opvattingen over verzoening geweest. Iedere opvatting is gebaseerd op de Schrift en draagt ertoe bij de betekenis van bevrijding te begrijpen. Door de macht van zonde en dood te breken overwint Christus het kwaad (de Christus-triumfator-opvatting). Door onze zondeschuld op te heffen is Christus slachtoffer en betaalt hij losgeld voor ons (plaatsvervangende verzoening). Door de weg naar een nieuw leven te openen toont Christus ons Gods liefde, en moedigt hij ons aan die liefde te ontvangen en in ruil daarvoor God en anderen lief te hebben (de ethische opvatting).

2. Bij het aanvaarden van de bevrijding worden mensen geconfronteerd met een aantal verschillende ervaringen. Sommigen ervaren de bekering als een crisis, terwijl anderen de verkondiging van de bevrijding horen en langzaam maar zeker door de geloofsgemeenschap gevoed worden, alvorens zij een verbintenis aangaan. In beide gevallen is het aanvaarden van de bevrijding een persoonlijke, vrijwillige beslissing. Bevrijding wordt niet automatisch verkregen omdat wij in een christelijke familie geboren zijn of omdat wij in de kerk opgegroeid zijn.

3. Deze belijdenis gebruikt verschillende uitdrukkingen voor bevrijding. Een vaak gebruikte uitdrukking is 'rechtvaardiging door het geloof'. De rechtvaardiging die ons 'toegerekend' wordt als bevrijding (Rom. 4:1-12) wordt ervaren als een verbondsrelatie met God. Een verbond is een bindende afspraak tussen twee partijen. God biedt de relatie aan. De rechtvaardige, of gerechte, mens heeft het aanbod aanvaard, leeft naar het verbond en gelooft in Gods trouw. De rechtvaardiging door het geloof en de gehoorzaamheid van de gelovige aan de verbondsrelatie zijn niet te scheiden (Hebr. 11). Zie 'Discipelschap en het leven van een christen' (artikel 17).

'Nieuwe geboorte' is een andere manier om bevrijding uit te drukken. Mensen werden geschapen naar het beeld van God. Dat wil zeggen, zij waren kinderen van God. Toen zij zondigden, werden zij kinderen van de duivel en verloren zij hun plaats in Gods huisgezin (1 Joh. 2:29-3:10). Door bevrijding worden wij 'opnieuw geboren' of opgenomen in het huisgezin van God (Gal. 3:23-4:7).

Het Nieuwe Testament brengt onze bevrijding vaak in verband met vrede (Joh. 16:33; Rom. 5:1; 10:15). Daarmee bouwt het voort op de opvatting van jaloom uit het Oude Testament. Door Christus' kruisdood hebben wij zowel vrede met God als bevrijding binnen de kerk tussen groepen die vijanden waren (Ef. 2:14-17). Christus, die leed zonder dat hij wraak nam, wordt ons ten voorbeeld gesteld; wij kunnen in zijn voetstappen gaan en leven in dienst van de gerechtigheid (1 Petr. 2:19-24; Lk. 6:35-36; Mk. 8:34). Zie ook 'Vrede, gerechtigheid en weerloosheid' (artikel 22).

4. God redt ons als individuen in de gemeenschap. Het reddend optreden van de Heer betreft een heel volk in knechtschap (Ex. 15). Jezus riep een groep discipelen. De kerk vormt de context van de boodschap van bevrijding (Ef. 2:11-22; 1 Petr. 2:1-10). Daar worden verbintenissen aangegaan in tegenwoordigheid van getuigen, en leden worden verantwoordelijk gesteld. Gods verbond met ons brengt goede verhoudingen tot stand onder Gods volk, waarin voormalige vijandigheden worden verzoend.

5. Volgens de Bijbel houdt bevrijding niet alleen vergeving in van de zonden die wij gepleegd hebben, maar ook redding van de kwade machten, waarin wij gevangen zijn geraakt (1 Petr. 2:24; Matt. 26:28; Hebr. 2:14-15), vergeving van vijanden die tegen ons gezondigd hebben (Lk. 21:16-19; Hand. 4), en heelmaking. Voor een behandeling van de verhouding tussen bevrijding en heelmaking, zie 'De kerk als zending' (artikel 10), Commentaar, paragraaf 3. Onze uiteindelijke bevrijding is gelegen in de macht van de opstanding.

ARTIKEL 9. DE KERK VAN JEZUS CHRISTUS

Wij geloven dat de kerk de vergadering is van diegenen die Gods aanbod van bevrijding hebben aanvaard door het geloof in Jezus Christus. De kerk is de nieuwe gemeenschap van discipelen die de wereld in gezonden worden om de heerschappij van God te verkondigen en een voorproef te geven van de glorievolle hoop die de kerk koestert. De kerk is de nieuwe samenleving, gevestigd en gedragen door de Heilige Geest. De kerk, het lichaam van Christus, wordt geroepen steeds meer aan Jezus Christus, het

hoofd van het lichaam, gelijk te worden in haar bidden, haar dienst, haar getuigenis, haar wederzijdse liefde en zorg, en in de ordening van haar gemeenschapsleven.¹

Wij erkennen de kerk als de samenleving van gelovigen uit vele naties, door de Heilige Geest tot getuigen gezald.² Door de werking van de Heilige Geest worden scheidslijnen tussen naties, rassen, klassen en seksen opgeheven, aangezien mensen uit elke groepering verzoend en verenigd worden in de kerk.³ Zowel in tijden van lijden als in tijden van rust is de kerk voor haar bewaring en zending afhankelijker van de aanwezigheid en de kracht van de Geest dan van de macht of de welwillendheid van de regering.

De kerk is de vergadering van diegenen die zich vrijwillig verplichten Christus in hun leven na te volgen en verantwoordelijk te zijn tegenover elkaar en tegenover God, erkennend dat de kerk onvolkomen is en zodoende voortdurend behoefte heeft aan boetedoening. De identiteit van de kerk als Gods gelovige volk wordt versterkt en vernieuwd wanneer leden geregeld bijeenkomen voor de eredienst. Hier viert de kerk Gods grenzeloze genade, bevestigt zij haar loyaliteit ten aanzien van God boven al het andere telkens opnieuw, en probeert zij te onderscheiden wat Gods wil is.

De kerk is het huisgezin, of de familie, van God.⁴ Betrokkenheid op elkaar wordt getoond in het elkaar liefhebben zoals God liefheeft, door materiële en geestelijke middelen te delen, door wederzijds zorg en tucht te oefenen, en door iedereen gastvrijheid te bieden.⁵ De kerk heet alle mensen welkom die zich verbinden aan Christus met het doel deel te worden van de familie van God.⁶

Wij geloven dat de kerk als het lichaam van Christus de zichtbare openbaring van Jezus Christus is. De kerk wordt geroepen te leven en te dienen zoals Christus leefde en diende in de wereld. Zoals vele leden behoren tot één lichaam, zo zijn alle gelovigen in één Geest gedoopt tot het ene lichaam van Christus. Er zijn verschillende gaven en diensten in de kerk, alle gegeven ten bate van het algemeen welzijn. Gelovigen moeten elkaar liefhebben en meer en meer Christus gelijk worden, die het hoofd van de kerk is.

De kerk bestaat uit een gemeenschap van gelovigen in de plaatselijke gemeente, uit een gemeenschap van gemeenten, en uit de wereldwijde geloofsgemeenschap.

(1)Ef. 4:13, 15. (2)Hand. 1:8; 2:1-11. (3)Hand. 11:1-18; 1Kor. 12:12-13; Gal. 3:26-28. (4)Mk. 3:33-35; Ef. 2:19. (5)Deut. 10:19; Rom. 12:13; Hebr. 13:2. (6)Joh. 20:21; Matt. 28:18-20; Matt. 5-7.

COMMENTAAR

1. *Nieuwtestamentische verwijzingen naar de kerk als Gods volk (1 Petr. 2:10) tonen aan dat de vroege kerk voor het verstaan van haar opdracht voor een belangrijk deel afhankelijk was van het Oude Testament (Ex. 7:6; 2 Sam. 7:24). Net als in de tijden van het Oude Testament ziet het nieuwtestamentische volk van God zichzelf als een verbondsgemeenschap, vertrouwend op Gods belofte van standvastige liefde en voortdurende genade. Zij zijn 'een uitverkoren geslacht, een heilige natie, Gods eigen volk' (1 Petr. 2:9; zie Ex. 19:6). Het woord kerk is in de meeste gevallen een vertaling van het Hebreeuwse qahal of het Griekse ekklesia, dat 'vergadering' betekent. Maar de kerk is een nieuw type vergadering. Haar identiteit is niet geworteld in een gemeenschappelijke biologische erfenis of gebonden aan één geografische locatie. De kerk is samengesteld uit mensen, afkomstig uit vele naties en met een verschillende etnische achtergrond. Op die manier is de kerk een nieuwe sociale en politieke werkelijkheid, in dit artikel beschreven met termen als 'gemeente', 'vergadering', 'huisgezin van God' en 'gemeenschap van discipelen'.*

2. *De nadruk die de mennonieten leggen op vrijwillig kerklidmaatschap, gecombineerd met het feit dat men in de moderne tijd geconcentreerd is op wat een mens vermag, kan ons ertoe verleiden de kerk hoofdzakelijk als een product van inspanning door mensen te beschouwen. Maar de kerk is meer dan een mensenorganisatie. De kerk is afhankelijk van God voor wat haar eigen zijn en haar leven betreft (Ef. 3:20-21). Haar fundament is Jezus Christus (1 Kor. 3:11). Zij vertrouwt voortdurend op de Heilige Geest.*

3. *Een favoriete beeldspraak die de dopers gebruikten was het 'lichaam van Christus'. Deelnemen aan het kerkelijk leven betekent deelnemen aan Christus. Christus navolgen in je leven, een antwoord van trouw aan het doopverbond en aan de loyaliteit van de gemeente, is een manier om Christus te leren kennen. Werken van liefde en dienst zijn een uitvloeisel*

van Christus' dienst in en door zijn lichaam, de kerk. Geregeld meedoen aan de gezamenlijke eredienst (Hebr. 10:25) en deel nemen aan het avondmaal zijn manieren om deel te hebben aan het leven van Christus en elkaar te bemoedigen.

4. De artikelen die volgen, geven meer details betreffende de kerk; haar zending, haar gebruiken (doop, de maaltijd des Heren en de voetwassing), tucht, dienst, en ordening en verbondenheid. De overige artikelen behandelen de kerk in de wereld en de verhouding tussen de kerk en de heerschappij van God.

ARTIKEL 10. DE KERK ALS ZENDING

Wij geloven dat de kerk geroepen wordt te verkondigen en een teken te zijn van het koninkrijk van God. Christus heeft de kerk opgedragen zijn getuige te zijn, en mensen uit alle naties tot volgelingen te maken en hun te leren al zijn geboden na te leven.¹

Bij het preken, onderrichten en genezen verkondigde Jezus, 'De heerschappij van God is dichtbij gekomen; doe boete, en geloof in het goede nieuws.'² Na zijn dood en opstanding droeg Jezus zijn discipelen op, zeggende, 'Vrede zij met u. Zoals de Vader mij gezonden heeft, zo zend ik u... Ontvang de Heilige Geest.'³ Gesterkt door die Geest gaan wij - zoals Jezus dat deed - door met het verzamelen van het nieuwe volk van God dat Christus erkent als Heer en Redder.

De kerk wordt geroepen te getuigen van de heerschappij van Christus door Jezus' weg in haar eigen bestaan te belichamen en zichzelf te modelleren naar de heerschappij van God. Zo toont de kerk de wereld een voorbeeld van leven onder de heerschappij van Christus. Door haar leven moet de kerk een stad op een berg zijn, een licht voor de naties,⁴ getuigend van de kracht van de opstanding door een manier van leven die verschilt van de groeperingen om haar heen.

De kerk moet ook getuigen door het koninkrijk van God in woord en daad te verkondigen. De kerk moet de verlorenen zoeken, tot berouw oproepen, bevrijding van de zonde verkondigen, het evangelie van de vrede uitroepen, de verdrukten bevrijden, voor gerechtigheid en recht-

vaardigheid bidden, dienen zoals Jezus dat deed, en zonder dwang alle mensen ertoe bewegen om deel te gaan uitmaken van het volk van God. De kerk wordt geroepen doorgeefluik te zijn voor Gods genezend werk, wat zalven met olie kan inhouden.⁵ Zelfs met het risico te moeten lijden en sterven, verplicht de liefde van Christus trouwe getuigen ertoe belijdenis af te leggen ten gunste van hun Redder.⁶

Zo'n getuigenis vormt een antwoord op Jezus' oproep om mensen tot volgelingen te maken. Wanneer zij verwelkomd zijn en in de kerk opgenomen zijn, leren nieuwe christenen deel te nemen aan de eredienst van de kerk, aan de gemeenschap en het leerproces van de kerk, aan de wederzijdse hulp, aan het nemen van beslissingen, dienstbaarheid en voortgaande zending.⁷ Nieuwe gelovigen helpen de kerk ook nieuwe dimensies in haar zending te ontdekken.⁸

God roept de kerk om haar zending te richten op mensen uit alle volkeren en met welke etnische achtergrond dan ook. Jezus droeg zijn discipelen op zijn getuigen te zijn in 'Jeruzalem, in heel Judea en Samaria, en tot de einden der aarde'.⁹ De apostel Paulus predikte onder de niet-joodse volkeren. De hedendaagse kerk wordt ook geroepen te getuigen voor mensen van welke cultuur, etniciteit of nationaliteit dan ook. De zending van de kerk heeft de bescherming van een natie of rijk niet nodig. Christenen zijn vreemdelingen en bijwoners in alle culturen. Toch is de kerk zelf Gods volk, en omvat zij mensen die van welke stam of natie dan ook afkomstig zijn. Haar zending bestaat er inderdaad uit om groepen die van elkaar verschillen, te verzoenen, waarmee zij één nieuwe mensheid schept¹⁰ en voor een vooruitblik zorgt op die dag, waarop alle volkeren naar de berg van de Heer toe zullen stromen en in vrede zullen verkeren.¹¹

(1)Hand. 1:8; Matt. 28:19-20. (2)Mk 1:15. (3)Joh. 20:21-22; Hand. 10:36. (4)Matt. 5:13-16; Jes. 42:6. (5)Mk 6:13; Jak. 5:14-15. (6)2 Kor. 5:14. (7)Hand. 2:41-47. (8)Hand. 10; 15. (9)Hand. 1:8. (10)Ef. 2:15-16. (11)Jes. 2:2-4.

COMMENTAAR

1. Christus heeft de kerk opgedragen zijn zending voort te zetten. Zendingen en anderen met de gave om het evangelie te prediken functioneren niet onafhankelijk, maar als vertegenwoordigers van Christus en de kerk. De

opdrachten die Christus aan zijn discipelen gaf (opgetekend in Matt. 28: 19-20; Mk. 16: 15-18; Lk. 24: 45-49; Joh. 20: 21-22 en Hand. 1: 8) worden door de apostelen aan de gemeenschap in zijn geheel doorgegeven.

2. De zending van de kerk omvat zowel woorden als daden, zowel evangelieprediking als dienstverlening, zowel het verkondigen van de boodschap van Christus als het tonen van de aard van de nieuwe schepping in Christus door het kerkelijk leven. Noch woorden, noch daden alleen zijn toereikend bij het bedrijven van zending. Woorden verklaren daden, en daden staven woorden.

3. In de dienst van Jezus zijn genezing (in lichaam en geest) en behoud nauw verwant. In het Nieuwe Testament wordt hetzelfde Griekse woord gebruikt voor genezen worden en behouden worden. Jezus richtte zich zowel tot degenen van wie de zonden vergeven waren als tot degenen die genezen waren, met de woorden: 'Uw geloof heeft u behouden; ga in vrede' (Lk. 7: 50; 8: 48). De kerk zet Jezus' genezing voort. De kerk kan een doorgeefluik zijn voor genezing door de dienst van gebed en zalving met olie (Mk. 6: 13; Jak. 5: 14-15).

4. Zending omvat vrede en evangelieprediking. Vrede is een integraal onderdeel van de inhoud van de boodschap van de kerk (Hand. 10: 36; Ef. 2: 17; 6: 15). Vrede hangt ook samen met de evangelieprediking (Joh. 20: 21-22). De kracht van het evangelie is zo groot en Gods genade is zo ruim dat het voor iedereen mogelijk is berouw te tonen en behouden te worden. Geen vijand is zo kwaad dat hij buiten Gods liefde valt. De kerk leeft en predikt verzoening op een krachtige manier, maar toch zonder dwang. De zendingskerk kiest er liever voor te lijden dan haar weg met geweld te banen. In de taal van het Nieuwe Testament is het woord voor getuige hetzelfde als het woord voor martelaar.

5. De kerk wordt geroepen te leven als een alternatieve cultuurvorm binnen de maatschappij die haar omringt. Zo is de kerk betrokken bij zending die bestaat uit het kruisbestuiven van culturen onderling, of die zich nu uitstrekt tot mensen van de cultuur van de meerderheid, tot die van de cultuur van de minderheid binnen de maatschappij of tot verschillende culturele

groeperingen in andere landen. De kerk leeft binnen de heersende cultuur, maar wordt toch geroepen de mythen en vooronderstellingen van die cultuur uit te dagen, als die in conflict komen met het christelijk geloof. Tot die culturele mythen behoren ook individualisme, materialisme, militarisme, nationalisme, racisme, seksisme en een levensvisie die de werkelijkheid ontkent van alles wat buiten het bevattingsvermogen van de vijfzintuigen en de rede valt.

6. In haar zending beschouwt de kerk Jezus als de enige Redder van de wereld (Hand. 4:12). Sommige mensen hebben het gevoel dat alle wegen naar God even deugdelijk zijn en dat zendingswerk van nature onverdraagzaam en dwingend is. Hoe het ook zij, trouw getuigen van Christus betekent niet dat onze zienswijze dwingend aan wie dan ook opgelegd wordt. Het erkent dat God waar dan ook niet zonder getuige blijft (Hand. 10:35; 14:17; 17:22-31; Rom. 1:19-20; 2:14-16). Het bevestigt hoe Christus in ons leven werkten nodigt anderen uit hem te leren kennen, hem te volgen en deel te worden van zijn lichaam. Wij houden ons bezig met zending vanwege onze liefde voor en onze betrokkenheid bij mensen en vanwege het feit dat de liefde van Christus ons ertoe aanspoort. Wij zien ook dat zending ons helpt het evangelie beter te verstaan, net zoals de zending van de vroege kerk gericht op de niet-joodse volkeren die kerk hielp het evangelie op een nieuwe manier te verstaan.

ARTIKEL 11. DOOP

Wij geloven dat het dopen van gelovigen met water een teken is van het reinigen van hun zonden. De doop ten overstaan van de gemeente houdt ook een belofte in van hun verbond met God om te gaan op de weg van Jezus Christus door de kracht van de Heilige Geest. Gelovigen worden gedoopt in Christus en zijn lichaam [de kerk] door de Geest, door water en door bloed.

Doop is een getuigenis van Gods gave van de Heilige Geest en de voortgaande werking van de Geest in het leven van de gelovigen. Door toedoen van de Geest hebben wij berouw en keren we ons in geloof naar God. De doop met de Heilige Geest stelt gelovigen in staat het leven te vernieuwen, te leven in gemeenschap met Christus en de kerk, Christus' heelmaking en vergeving aan te bieden aan degenen die in nood zijn,

krachtig te getuigen van het goede nieuws van Christus en erop te hopen in Christus' toekomstige heerlijkheid te delen.

De waterdoop is het teken dat iemand berouw heeft getoond, vergeving heeft ontvangen, afstand heeft gedaan van het kwaad en de zonde vaarwel heeft gezegd,¹ door de genade van God in Jezus Christus. Aldus gereinigd worden gelovigen opgenomen in Christus' lichaam op aarde, de kerk. De waterdoop houdt ook een belofte in om Christus te dienen en als lid van zijn lichaam een bijdrage te leveren, overeenkomstig de gaven die een ieder gegeven zijn. Jezus zelf vroeg om de waterdoop aan het begin van zijn evangelieverkondiging en zond zijn volgelingen uit om 'mensen uit alle volkeren tot volgelingen te maken, hen dopend in de naam van de vader en van de Zoon en van de Heilige Geest.'² De doop wordt verricht in gehoorzaamheid aan Jezus' opdracht en als een openbare belijdenis dat wij ons vereenzelvigen met Jezus Christus, niet alleen in zijn waterdoop, maar ook in zijn leven uit de Geest en in zijn dood uit lijdende liefde.

De bloeddooop, of doop van het lijden, houdt in dat iemand zijn leven offert, zelfs tot in de dood. Jezus zag het geven van zijn leven door het vergieten van zijn bloed voor anderen als een doop.³ Hij sprak ook over het lijden en de dood van zijn discipelen als over een doop.⁴ Diegenen die de waterdoop aanvaardden, verbinden zich ertoe Jezus na te volgen door hun leven voor anderen te geven, door hun vijanden lief te hebben en door af te zien van geweld, zelfs als dat betekent dat zij zelf lijden of sterven.

De christelijke doop is bestemd voor diegenen die hun zonden belijden, berouw tonen, Jezus Christus als Redder en Heer aanvaardden en zich ertoe verbinden Jezus in gehoorzaamheid te volgen als leden van zijn lichaam, terwijl zij in de kerk zowel zorg bieden en raad geven als zorg en raad ontvangen. De doop is bestemd voor diegenen die de leeftijd bereikt hebben waarop zij verantwoordelijk gehouden kunnen worden voor hun beslissingen, en die uit vrije wil om de doop vragen op basis van hun antwoord dat zij in geloof geven op Jezus Christus.⁵

(1) Rom. 6:1-4; Hand. 2:38-39. (2) Matt. 28:19. (3) Lk. 12:50; 1 Joh. 5:7-8. (4) Mk. 10:38. (5) Matt. 28:19-20; Joh. 4:1; Hand. 2:38; Gal. 3:27.

1. *Sommige kerken zien doop en de maaltijd des Heren als symbolen, sacramenten of ordinanties. In deze geloofsbelijdenis worden deze plechtigheden tekenen genoemd, een bijbelse term die rijk is aan betekenissen. Een teken is in de eerste plaats een daad van God: tekenen en wonderen in Egypte (Ex. 10:1; Num. 14:11), tekenen aan profeten (Jes. 7:14; 55:13), en het verrichten van tekenen door Jezus (Joh. 2:11; 12:37; 20:30). Joh. 2:18-22 ziet Jezus' dood en opstanding als een teken. Een teken is niet alleen een daad van God, maar evenzeer een menselijke handeling: ongezuurd brood eten met Pascha (Ex. 13:9), het verplichtend aangaan voor jezelf van de geboden (Deut. 6:8), het houden van de sabbat (Ex. 31:13; Ez. 20:20). Op dezelfde manier is de doop een teken dat zowel Gods handeling om ons te verlossen van het kwaad en van de dood voorstelt, als de daad van degene die gedoopt wordt, die God belooft Jezus Christus na te volgen binnen het verband van Christus' lichaam, de kerk.*

2. *In de eerste plaats onderscheidt Joh. 5:7-8 drie aspecten aan de doop: de Geest en het water en het bloed. Dit bijbelgedeelte heeft in de eerste plaats betrekking op Jezus' doop. Maar het Nieuwe Testament zegt ook dat gelovigen zich met Jezus moeten vereenzelvigen.*

De Heilige Geestdoop: Volgens het Nieuwe Testament zijn waterdoop en doop met de Geest nauw met elkaar verbonden, hoewel niet altijd op dezelfde manier. De Heilige Geest rustte op Jezus ten tijde van zijn doop (Joh. 1:33). In Handelingen ontvingen de gelovigen de Heilige Geest voor, tijdens of na de waterdoop.

De waterdoop: Deze doop heeft zijn wortels in de oudtestamentische praktijk van het ceremonieel reinigen van wat door ziekte, zonde of een andere oorzaak onrein was geworden (Lev. 14:1-9; 16:24-30; 17:15-16). Niet-Joden werden in het verbondsvolk opgenomen door middel van de proselietendoop. Christelijke waterdoop betekent dat de persoon in kwestie gereinigd wordt van zonde en opgenomen wordt in de nieuwe geloofsgemeenschap. De kerk kan dopen door water te gieten, in water onder te dompelen of door water te sprenkelen (Rom. 6:3-4; Kol. 2:12; Hand. 2:17; Tit. 3:5-7). De Schrift beschouwt de doop ook als een belofte aan God (1 Petr. 3:21) en als een opdracht tot trouw en dienstbaarheid (Rom. 6:1-11). Jezus' doop kan

gezien worden in het licht van deze belofte. In het Nieuwe Testament volgt de doop op het geloven van de persoon in kwestie. De doop is daarom bestemd voor diegenen die er klaar voor zijn een verhouding van trouw aan te gaan met Christus en de kerk.

Daaruit volgt dat de doop altijd bediend moet worden door de kerk en haar vertegenwoordigers, zo mogelijk in aanwezigheid van de gemeente. Het moet in het openbaar geschieden, omdat de doop inhoudt dat men zich op een verplichtende wijze verbindt tot lidmaatschap en dienstbaarheid in een afzonderlijke gemeente. Daaruit volgt dat de waterdoop voorbehouden moet worden aan diegenen die oud genoeg zijn om zo'n belofte te doen. Pasgeborenen en kinderen hebben geen behoefte aan de doop, omdat zij veilig onder de hoede van God zijn. Als zij verantwoordelijk geacht kunnen worden voor hun eigen daden, kunnen zij het geloof van de kerk tot het hunne maken.

De bloeddooop: De doop met water is ook een belofte van het feit dat de gelovige de doop van lijden en dood aanvaardt. De waterdoop vereenzelvigd ons met Christus op zijn weg van het kruis en zijn opstanding (Rom. 6:5-11). Wij zijn met hem begraven 'door de doop in de dood, opdat, zoals Christus uit de doden opgewekt is door de heerlijkheid van de Vader, ook wij in de nieuwheid van het leven zouden wandelen' (Rom. 6:3-4).

ARTIKEL 12. MAALTIJD DES HEREN

Wij geloven dat de maaltijd des Heren een teken is waardoor de kerk het nieuwe verbond dat Jezus door zijn dood instelde, dankbaar herdenkt. In dit gemeenschapsmaal hernieuwen wij, de leden van de kerk, ons verbond met God en met elkaar. Als één lichaam hebben wij deel aan het leven van Christus, dat gegeven werd ter verlossing van de mensheid. Zo verkondigen wij de dood van de Heer totdat hij komt.¹

De maaltijd des Heren verwijst naar Jezus Christus, wiens lichaam voor ons gegeven werd en wiens vergoten bloed het nieuwe verbond bezegelde.² Door brood en beker te delen herdenkt iedere gelovige de dood van Jezus en Gods daad van verlossing door Jezus uit de doden op te wekken. Wanneer wij deze gebeurtenis herbeleven met een gemeenschappelijk maal, danken wij voor al Gods daden van verlossing in verleden en heden, voor de vergeving van zonden, en voor Gods voortgaande genade in ons leven.

De maaltijd stelt de aanwezigheid van de verrezen Christus in de kerk voor. Wanneer wij deelnemen aan de gemeenschap van brood en beker, deelt het vergaderde lichaam van gelovigen in het lichaam en het bloed van Christus³ en erkent het opnieuw dat het leven van dat lichaam in stand gehouden wordt door Christus, het brood des levens.

In herinnering aan de manier waarop Jezus afstand van zijn leven heeft gedaan voor zijn vrienden, verbinden wij, zijn volgelingen, ons opnieuw aan de weg van het kruis. Onze zonden aan elkaar belijgend en vergeving ontvangend, moeten wij als één lichaam naar de tafel van de Heer komen. Daar hernieuwen wij ons door de doop bevestigde verbond met God en met elkaar en erkennen wij onze eenheid met alle gelovigen, waar dan ook, in alle tijden.

Allen die gedoopt zijn tot de geloofsgemeenschap, in vrede leven met God en met hun broeders en zusters in het geloof, en die bereid zijn verantwoordelijkheid te dragen in hun gemeente, worden uitgenodigd aan de tafel van de Heer.

De maaltijd des Heren op deze manier vierend ziet de kerk in vreugde en hoop het feest tegemoet van degenen die verlost zijn met Christus, in de tijd die komt.⁴

(1) 1 Kor. 11:26. (2) Jer. 31:31-34; 1 Kor. 11:24-25. (3) 1 Kor. 10:16. (4) Lk. 22:15-20, 28-30.

COMMENTAAR

1. In de nacht dat hij is verraden, kwamen Jezus en zijn discipelen bijeen om het Paschamaal te nuttigen. Deze jaarlijkse viering riep Gods grote daad in herinnering, namelijk dat God het volk van Israël van de slavernij in Egypte verlost (Ex. 12). Jezus' laatste avondmaal betekende dat hij zijn volgelingen in een nieuwe exodus uit gevangenschap naar bevrijding leidde. Door Jezus' dood en opstanding heeft God gelovigen gered van de zonde en het kwaad, en hen tot een nieuw verbond gebracht. Het nieuwe volk van God dat door dit verbond gecreëerd is, staat in een doorlopende lijn met het volk van het oude verbond, dat God redde uit de gevangenschap in Egypte. Het volk van het nieuwe verbond omvat allen die Jezus Christus als Heer en Redder belijden.

2. *Het brood van de maaltijd des Heren is het teken van het lichaam van Christus en de wijn is het teken van het nieuwe verbond in zijn bloed (Lk. 22: 19-20). Als christenen het brood eten en uit de beker drinken, ervaren zij Christus' aanwezigheid in hun midden. De maaltijd des Heren vertegenwoordigt enerzijds Christus en is anderzijds een manier waarop Christus opnieuw tegenwoordig is in het lichaam van de gelovigen (representatie). In deze maaltijd vernieuwt de kerk haar verbond dat zij het lichaam van Christus in de wereld is en dat zij het leven van Christus leeft, anderen ten goede.*

Het gemeenschapsmaal is een teken van de eenheid van de gelovigen met elkaar als kerk (1 Kor. 10: 17). Zoals de ranken deel zijn van de wijnstok, zo moeten de gelovigen met elkaar verenigd worden in Christus. De gelovigen moeten naar de tafel van de Heer komen op een waardige manier, zonder partijschappen onder hen (1 Kor. 11: 17-22, 27-34). De kerken worden aangemoedigd wegen te vinden om verzoening te bevorderen en de leden voor te bereiden op het avondmaal. Het verbond van de gelovigen met elkaar houdt ook de belofte in van liefde voor broeders en zusters, van verantwoordelijkheid wederzijds, van het belijden en vergeven van zonden, en van het delen van materiële en geestelijke middelen in geval van nood. Zodanige liefde en mededeelzaamheid omspannen de hele wereld, aangezien de kerk haar wereldomvattende eenheid erkent.

Deze vreugdevolle, en toch plechtige gemeenschap bij de maaltijd des Heren is een voorsmaak van de vollere vreugde die komt als alle gelovigen feest vieren met Christus in het koninkrijk van God (Openb. 19: 9; vergelijk Jes. 25: 6-8).

3. *Net als de doop is de maaltijd des Heren een teken dat zowel voor Gods daadkracht als voor Gods verbondstrouw staat, door ons van zonde en dood te verlossen. Bovendien is de maaltijd des Heren het teken dat het handelen vertegenwoordigt van diegenen die zich opnieuw verbinden tot trouw aan het verbond met God. Omdat dankbaarheid een belangrijk facet is van het antwoord dat de kerk geeft op Gods redding door Jezus, is de maaltijd des Heren soms 'eucharistie' genoemd, wat 'dankzegging' betekent. En omdat de maaltijd des Heren staat voor een gebeurtenis waarbij Jezus het gezelschap van zijn discipelen uitnodigde in gemeenschap met hem en met elkaar de beker en het brood te delen rond dezelfde tafel, wordt het soms 'communie' genoemd.*

4. *De vroege kerk was gewoon de maaltijd des Heren regelmatig te vieren, iedere dag van de Heer of zelfs dagelijks (Hand. 2:46). De dopers in de zestiende eeuw namen vaak deel aan de maaltijd des Heren als teken van hun hernieuwde verbond met God en met elkaar. Onze kerken worden aangemoedigd om de maaltijd des Heren regelmatig te vieren, opdat zij kunnen deel hebben aan de rijkdom aan betekenissen die deze gebeurtenis voor de eredienst en het leven van de kerk heeft.*

ARTIKEL 13. VOETWASSING

Wij geloven dat Jezus Christus ons roept om elkaar in liefde te dienen zoals hij dat deed. In plaats van te heersen over anderen worden wij geroepen het voorbeeld van de Heer te volgen, die de rol van dienaar verkoos door de voeten van zijn discipelen te wassen.

Vlak voor zijn dood boog Jezus zich om de voeten van de discipelen te wassen en vertelde hun, 'Zoals ik, jullie Heer en Meester, jullie voeten heb gewassen, moeten ook jullie elkaars voeten wassen. Want ik heb jullie een voorbeeld gegeven, dat jullie ook moeten doen zoals ik het jullie gedaan heb.'¹ Door deze handeling toonde Jezus nederigheid en dienstbaarheid. Hij ging daarin zelfs zover dat hij zijn leven gaf voor diegenen die hij liefhad. Door de voeten van de discipelen te wassen beeldde Jezus uit, dat hij zijn leven tot aan de dood voor hen gaf, en hoe zijn discipelen worden geroepen in de wereld te leven.

Gelovigen die elkaars voeten wassen, tonen dat zij delen in het lichaam van Christus.² Zij bekennen op die manier hun behoefte aan regelmatige reiniging, hernieuwen hun bereidheid van trots en wereldlijke macht af te zien, en bieden hun leven aan in nederige dienst en geheiligde liefde.³

(1) Joh. 13:14-15. (2) Joh. 13:8. (3) Matt. 20:20-28; Mk. 9:30-37; Lk. 22:25-27.

COMMENTAAR

1. *Voetwassing was gebruikelijk in het Palestina van de eerste eeuw, waar mensen sandalen droegen om op de stoffige wegen te lopen. Normaal gesproken wisten mensen hun eigen voeten. Af en toe waste een discipel de*

voeten van een meester als een handeling van buitengewone devotie (zie Joh. 12:1-8). Niemand zou verwacht hebben dat Jezus, de meester, de voeten van zijn discipelen zou wassen.

2. Joh. 13:1-30 verhaalt uitvoerig het feit dat Jezus de voeten van zijn discipelen wase. De handeling wordt gevolgd door een commentaar (13:31-17:26), waarin uitgelegd wordt wat het voor Jezus betekende 'de zijnen, die hij in de wereld liefhad, tot het einde liefde hebben' (13:1), zelfs diegenen die hem zouden verraden of verloochenen. Zijn liefde reikte zover dat hij zijn leven voor hen gaf (15:13). Hij legde de privileges van de macht af, hoewel 'de Vader alle dingen in zijn handen gegeven had' (13:3). Hij toonde de ware macht die uit dienstbaarheid voortkomt: 'Hij heeft zich verlaagd en werd gehoorzaam tot de dood - zelfs tot de dood aan het kruis. Daarom verhoogde God hem ook uitermate' (Fil. 2:8-9).

Diegenen die Jezus volgen, worden geroepen om op dezelfde manier van voorrechten en trots af te zien teneinde anderen inniger lief te kunnen hebben, zelfs diegenen die moeilijk lief te hebben zijn. Door dit leven van liefde tonen zij dat zij gereinigd zijn en deel van Christus geworden zijn (Joh. 13:8-10). Elkaar de voeten wassen is een manier om uitdrukking te geven aan deze verplichting, namelijk om Jezus na te volgen in krachtige, nederige dienst.

3. Van onze gemeenten brengen sommige de voetwassing in praktijk, terwijl andere opgehouden zijn met deze praktijk of die nooit hebben uitgeoefend. Gemeenten worden aangemoedigd om de voetwassing te praktiseren, aangezien het een betekenisvol symbool is van dienst aan en liefde voor elkaar. 'De voeten wassen van de heiligen' (1 Tim. 5:10) is een manier om Christus aan elkaar voor te houden in daden van gastvrijheid, dienstbaarheid en liefde.

ARTIKEL 14. TUCHT IN DE KERK

Wij geloven dat de tuchtpraktijk in de kerk een teken is van Gods aanbod van vergeving en herscheppende genade bestemd voor gelovigen die wegdrijven van trouw discipelschap of die overvallen zijn door de zonde. Tucht is

bedoeld om dwalende broeders en zusters te bevrijden van zonde, hen in staat te stellen terug te keren tot een goede relatie met God, en hen te herstellen in de gemeenschap in de kerk. Tucht verleent ook zuiverheid aan het getuigenis van de kerk en draagt bij aan de geloofwaardigheid van de evangelieboodschap in de wereld.

Volgens de leer van Jezus Christus en de apostelen behoren alle gelovigen te delen in de wederzijdse zorg en tucht van de kerk. Jezus gaf de kerk het gezag om onderscheid te maken tussen goed en verkeerd en zonden te vergeven als er sprake van berouw is of zonden zonden te laten als er geen sprake van berouw is.¹ Als gelovigen lid van de kerk worden, verplichten zij zich daarmee binnen de geloofsgemeenschap raad te geven en te ontvangen in belangrijke kwesties als leer en gedrag.

Wederzijdse aanmoediging, pastorale zorg en tucht behoren normaal gesproken te leiden tot schuld belijden, vergeving en verzoening. Corrigerende tucht in de kerk behoort beoefend te worden op een manier die leidt tot verlossing. In het grondmodel begint men met 'in liefde de waarheid te spreken', in een gesprek onder vier ogen tussen het dwalende lid en een ander lid.² Afhankelijk van het antwoord van de persoon in kwestie, kan de vermaning voortgezet worden in een wijdere kring. Tot die cirkel behoort meestal de predikant of de leider van de gemeente. Indien noodzakelijk kan de kwestie uiteindelijk voor de gemeente gebracht worden. Een broeder of zuster die berouw toont, moet vergeven worden en worden aangemoedigd om de nodige verandering te bewerkstelligen.

Als het dwalende lid volhardt in de zonde zonder berouw te tonen en zelfs de vermaning van de gemeente verwerpt, kan het lidmaatschap opgeheven worden. Het opheffen van het lidmaatschap betekent de erkenning dat bepaalde personen zich afgescheiden hebben van het lichaam van Christus.³ Als dit gebeurt, gaat de kerk voort met voor hen te bidden en probeert zij hen opnieuw op te nemen in haar gemeenschap.⁴

Wij erkennen dat tucht, op de juiste wijze begrepen en uitgeoefend, de zuiverheid van de kerk in woord en daad ondersteunt. Herhaald onjuist onderricht dat niet gecorrigeerd wordt, en zondig gedrag onder christenen ondermijnen de verkondiging en de geloofwaardigheid van het evangelie in de wereld.⁵ Als teken van vergeving en herscheppende genade dient de tucht als voorbeeld van de boodschap van vergeving en nieuw leven in Christus door de kracht van de Heilige Geest. Als middel

om juist onderricht aan te scherpen en te volharden in moreel gedrag helpt de tucht door begrip en oefening het geloof te versterken.

(1) Matt. 18:15-22; Joh. 20:21-23; Gal. 6:1-2; Deut. 19:15. (2) Ef. 4:15; Matt. 18:15. (3) 1 Kor. 5:3-5. (4) 2 Kor. 2:5-11. (5) Matt. 5:14-18; Rom. 2:21vv.

COMMENTAAR

1. *Dopers en mennonieten in het zestiende-eeuwse Europa zagen tucht als een vitaal onderdeel van de pastorale zorg en het welzijn van de kerk. Ja, zij vonden tucht net zo belangrijk voor de kerkvernieuwing als de gelovigendoop en deelname aan de maaltijd des Heren.*

Mennonieten hebben vanuit de traditie nadruk gelegd op de kerkelijke tucht. In veel doopsgezinde gemeenten is tucht soms verwaarloosd, gedeeltelijk ten gevolge van een aantal misbruiken, gedeeltelijk ten gevolge van culturele en sociale invloeden.

Zowel misbruik als verwaarlozing van de tucht ondermijnen het kerkelijk leven en het getuigenis, waardoor de corrigerende, vernieuwende en bevrijdende aspecten van de tucht op het gebied van de pastorale zorg, de geloofsopvoeding en het gemeentelven te weinig tot hun recht komen.

2. *In sommige kerkelijke tradities is de verantwoordelijkheid voor kerkelijke tucht beperkt tot bijzondere geestelijke ambten, zoals dat van de predikant of de bisschop. Vanuit doopsgezind perspectief is tucht in de allereerste plaats verbonden met de wederzijdse zorg die leden voor elkaar hebben. Volgens de 'regel van Christus' (Matt. 18:15-18) dienen alle gelovigen elkaar wederzijds te bemoedigen, te corrigeren en te vergeven. Daarom is het goed mensen, wanneer zij lid worden van de kerk, te laten beloven raad te geven en te ontvangen.*

Predikanten en andere kerkelijke leiders hebben een specifieke verantwoordelijkheid voor het geven van leiding en het uitvoeren van de tucht in het kerkelijke leven (Hand. 20:28-31; Tit. 1:5-11; 1 Petr. 5:1-4; Hebr. 13:17). Zij moeten hun verantwoordelijkheid uitoefenen op een liefhebbende manier, met een vriendelijke geest en zonder partijdigheid.

3. *Predikanten en andere kerkelijke leiders die het pad van trouw*

discipelschap verlaten of door zonde overvallen worden, zijn in de kerk niet vrijgesteld van tucht. Vanwege hun representatieve functies kunnen het onderricht en de leiding die zij geven, leden van de kerk en het getuigenis van de kerk in de wereld in grote mate helpen of beschadigen. Zij zijn daarom de gemeente die zij dienen, en het wijdere kerkverband verantwoording schuldig.

Herders, leraren en andere kerkelijke leiders kunnen soms slachtoffer zijn van achterklap en onterechte beschuldigingen. Aantijgingen tegen hen dienen zorgvuldig onderzocht te worden (1 Tim. 5:19). Niet alleen beschadigen de fouten van de dienstdoende leiders het kerkelijk leven en het getuigenis; ongefundeerde beschuldigingen tegen hen schaden evenzeer hen als de kerk.

4. *Het Nieuwe Testament geeft verschillende redenen voor het opschorten van het lidmaatschap en voor het buiten de gemeenschap plaatsen (excommuniceren): ontkennen dat Jezus Christus gekomen is in het vlees, volharden in zondig gedrag zonder berouw te tonen en het veroorzaken van splitsingen in de kerk door te opponeren tegen het apostolisch onderricht (bijvoorbeeld 1 Joh. 4:1-6; 1 Kor. 5:1-13; Rom. 16:17-18).*

5. *Voor meer discussie betreffende de kerkelijke tucht, zie ook 'Discipelschap en het christelijk leven' (artikel 17) en 'Christelijke spiritualiteit' (artikel 18).*

ARTIKEL 15. DIENAARSCHAP EN LEIDERSCHAP

Wij geloven dat in de dienaarschap [de zogenaamde ambten] het werk van Christus voortgang vindt. Door middel van de Heilige Geest schenkt de dienaarschap gaven aan alle gelovigen en rust zij hen toe voor dienst binnen de kerk en in de wereld. Wij geloven ook dat God bepaalde personen in de kerk tot specifieke leidersfuncties en taken roept. Allen die dienst doen, zijn God en de geloofsgemeenschap verantwoording schuldig voor de manier waarop zij de kerk dienen.

Christus nodigt alle christenen uit elkaar te dienen zowel binnen de kerk als buiten de kerk, uit naam van die kerk.¹ In antwoord op specifieke

noden en gelegenheden stelt Christus hen in de gelegenheid dienstbaar te zijn.² Zulk een dienen betekent deelnemen aan Gods scheppende werk bij het in liefde opbouwen van het lichaam van Christus en bij het in de wereld getuigen van Gods gerechtigheid.³

Ten behoeve daarvan worden mannen en vrouwen met bepaalde gaven voor verschillende leidinggevende functies door de kerk geroepen, opgeleid en aangewezen. Dat kunnen taken zijn als predikant, diaken en oudste, maar ook evangelisten, zendingen, leraren en opzieners horen daarbij.⁴ Het karakter en de reputatie van de leiders moet onberispelijk zijn. In navolging van het voorbeeld van Christus preken en onderrichten de aldus aangewezen mensen met gezag, geven zij met ijver uitleg van de Schriften en het geloof, spreken zij krachtig over de goddelijke waarheid, rusten zij de heiligen toe, laten zij zich vol mededogen betrekken bij de behoeftigen, en geven zij leiding aan de gemeente in een gelovig leven, zodat de kerk 'in geestelijke zin opgebouwd wordt tot een woning voor God'.⁵

De bevestiging van de roeping tot een bepaalde taak is een teken van wederzijdse verantwoordelijkheid tussen de kerk en diegene die gekozen is haar te vertegenwoordigen. De periode van kennismaking kan gevolgd worden door ordinatie of een vergelijkbare handeling, gepaard gaande met handoplegging.⁶ Deze handeling symboliseert de verantwoordelijkheid van de persoon in kwestie als dienaar van het Woord. De gemeente en het ruimere verband van gemeenten nemen deel aan deze handeling en geven daarmee hun zegen en steun. Bovendien herinneren zij op die manier de persoon in kwestie aan de verantwoordelijkheid die hij draagt voor God en de gemeente, en zij herinneren de gemeente aan haar verantwoordelijkheid ten aanzien van de persoon in kwestie.

(1) Matt. 25:31-40; 1 Kor. 12:31-13:13. (2) Ef. 4:7; Rom. 12:4-6; 1 Petr. 4:10-11. (3) Ef. 4:15-16; Lk. 10:1-37. (4) Ef. 4:11-13; 1 Kor. 12:28; Rom. 12:6-8; 1 Tim. 3:1-13; Tit. 1:5-9. (5) Rom. 10:14-15; Matt. 7:29; Tit. 2:15; 1 Tim. 4:13; Jer. 1:4-10; 2 Tim. 4:1-3; Ef. 4:11-13; Fil. 2:1-4; Ef. 2:22. (6) 1 Tim. 5:22; Ex. 29:35.

COMMENTAAR

1. De dopers gaven bepaalde mensen speciale leidersrollen in de kerk. De bijbelstudie, de behoefte aan kerkelijke ordening en de erkenning van het

feit dat iemand bepaalde gaven bezat, bracht hen tot dit gebruik. Het doel van zulke gekozen leiders was niet de andere gelovigen te ontheffen van hun verantwoordelijkheid, maar Christus en de kerk te vertegenwoordigen in de gemeente en in de wereld. De dopers pasten het concept 'priesterschap aller gelovigen' niet toe om de behoefte aan geestelijke leiders met speciale rollen in de kerk te verminderen. Menno Simons maakte gewag van het 'priesterschap aller gelovigen' om alle gelovigen aan te moedigen als 'priesters' een heilig leven te leiden, ten einde getuigen te zijn van de God die hen uit de duisternis riep in het licht (1 Petr. 2:9).

2. In het Nieuwe Testament maken de vroegste verwijzingen naar leiders-taken gewag van discipelen en apostelen. Efeziërs 4:11 heeft het over een vijfvoudige dienaarschap van apostelen, profeten, evangelisten, herders en leraren. In 1 Timoteüs 3 worden bisschoppen en diakenen genoemd. Wij zien ook een drievoudig model opduiken in het Nieuwe Testament: bisschoppen, oudsten en diakenen. In de doopsgezinde traditie kan men dit drievoudige model ook vinden. Er zijn ook varianten geweest, zoals het uitzenden van evangelisten en zendelingen. De kerk heeft haar leiderschapsmodellen van tijd tot tijd aangepast en moet de vrijheid hebben dat te blijven doen, en daar hoort ook bij de erkenning van evangelisten, profeten en leraren.

3. De ordinatie (of vergelijkbare handelingen zoals aanstelling en opdracht) symboliseert een combinatie van 1. Gods roeping; 2. de bevestiging door de gemeente; 3. de toewijding van de ontvanger aan het dienaarschap en 4. de zegening door het wijdere verband der gemeenten. De ordinatie volgt op een proces waarin de gemeente en het wijdere verband der gemeenten de bekwaamheid en de geschiktheid heeft getoetst. Het is een eenmalige gebeurtenis als begin van een ononderbroken dienst in en aan de kerk. De ordinatie in de eerste gemeente behoeft normaal gesproken bij intrede in een volgende gemeente niet herhaald te worden. De aanstelling tot pastoraal werker heeft betrekking op een bepaalde tijdsperiode. Het geven van een opdracht behelst een specifieke taak die in of namens de gemeente verricht wordt.

ARTIKEL 16. ORDE EN EENHEID

Wij geloven dat de kerk van Jezus Christus één lichaam is met vele leden, zodanig geordend dat gelovigen, door middel van de ene Geest, in geestelijke zin samen opgebouwd worden tot een woning voor God.¹

Als Gods volk is de kerk een heilige tempel,² een geestelijk huis,³ gefundeerd op de apostelen en de profeten, met Christus zelf als de hoeksteen.⁴ Orde is nodig om de eenheid op het vlak van belangrijke zaken van geloof en leven⁵ te handhaven, zodat een ieder kan dienen en gediend kan worden, en het lichaam van Christus opgebouwd kan worden in liefde.⁶ Liefde en eenheid in de kerk vormen een getuigenis van Gods liefde in de wereld.⁷

Bij het nemen van besluiten, of het nu gaat om het kiezen van leiders of om het oplossen van problemen, luisteren en spreken gemeenteleden in een geest van gebed en ontvankelijkheid, met de Schriften voortdurend als gids. Men behoort niet alleen een bevestiging te verwachten, maar ook een terechtwijzing. Tijdens een proces om tot inzicht te komen is het beter geduldig te wachten op een woord van de Heer dat tot overeenstemming leidt, dan haastig besluiten te nemen.

De broederschap heeft verschillende groeperingen die geregeld bijeenkomen, inclusief de plaatselijke gemeenten en de grotere verbanden van ringen en sociëteiten. Deze diversiteit in eenheid roept dankbaarheid op aan het adres van God en waardering voor elkaar. Volgens het voorbeeld van de apostolische kerk raadpleegt de plaatselijke gemeente de gemeenten in wijder verband waar het belangrijke kwesties inzake geloof en leven betreft, en zij werken samen in hun gemeenschappelijke zending.⁸ Besluiten die bij grotere vergaderingen genomen worden, worden bevestigd door de afvaardigende groepen,⁹ en plaatselijke dienaarschappen worden bemoedigd en gesteund door de grotere vergaderingen. Gezag en verantwoordelijkheid worden gedelegeerd op grond van een gemeenschappelijke en vrijwillig aangegane overeenkomst, zodat de gemeenten elkaar verantwoordelijk houden ten aanzien van Christus en van elkaar op alle gebieden van het kerkelijke leven.

(1)Ef. 2:21-22. (2)1Kor. 3:16-17. (3)1Petr. 2:5. (4)Ef. 2:20. (5)Ps. 133:1; 1Kor. 14:33; Ef. 4:3. (6)Ef. 4:7, 12-16. (7)Joh. 17:20-24. (8)Hand. 15:1-21. (9)Hand. 11:18.

1. *De Schrift beschrijft niet een specifieke kerkinrichting of bestuur. Toch kunnen zowel uit het Oude als uit het Nieuwe Testament richtlijnen afgeleid worden. Het priesterschap en de tempel in Israëls godsdienstige leven herinneren aan het belang van ordening en ook aan de zorg voor zichtbare eredienst die gerechtigheid, vriendelijkheid en nederigheid hooghoudt (Lev. 8-10; 1 Kon. 6). De apostel Paulus vroeg de kerk alles betamelijk en in goede orde te doen met het doel het lichaam van Christus op te bouwen (1 Kor. 14:26,40). Het Nieuwe Testament benadrukt dat de kerk zo georganiseerd moet worden dat deelname van alle leden en het gebruik van hun geestelijke gaven bevorderd worden - ten aanzien van de eredienst, het nemen van besluiten, het onderrichten en het leren, ten aanzien van wederzijdse zorg en het bevorderen van Gods zending in de wereld. De Geest van Christus brengt de kerk ertoe haar organisatie aan te passen aan de behoeften van de tijd waarin en van de plaats waar die kerk functioneert.*

2. *Het nemen van besluiten bij consensus is een manier om tot eenheid in de kerk te komen (zie Handelingen 15:22). Consensus betekent dat de kerk gezamenlijk gezocht heeft naar de eenheid van de Geest. De kerk luistert zorgvuldig naar alle stemmen, naar de meerderheid en de minderheid. Consensus wordt bereikt als de kerk in een zaak tot een communis opinio gekomen is, of als diegenen die het oneens zijn, aangegeven hebben dat zij een groepsbesluit niet in de weg willen staan. Consensus wil niet zeggen dat er per se volledige unanimititeit is.*

3. *De kerk is de assemblee van het volk van God. De plaatselijke gemeente die geregeld bijeenkomt, vormt de kerk. Grotere verbanden van gemeenten die minder vaak bijeenkomen, vormen ook de kerk (1 Tess. 1:1; 1 Petr. 1:1). Kerkelijk lidmaatschap houdt zowel een verbintenis in met een plaatselijke gemeente als met de gemeenten in wijder verband. In de ruimste zin zijn wij door onze gemeenschappelijke Heer verenigd in de universele kerk, die gelovigen op alle plaatsen en tijden omspannt. Wij waarderen dat grotere verband van gelovigen en proberen passende relaties met hen te onderhouden.*

Bij de structurering van de gemeenten staat in de menniste traditie de gedachte van de kerk als gemeenschap van belijdende gelovigen cen-

traal. Sommigen leggen de nadruk op de plaatselijke gemeente als de belangrijkste gestalte van de kerk. Anderen zien het wijdere verband van gemeenten als de belangrijkste eenheid. De eerste opvatting leidt tot een van-beneden-naar-boven-model, waarbij de plaatselijke gemeente de omvang van haar verantwoordelijkheid bepaalt tegenover het grotere verband. De tweede opvatting heeft geleid tot een model waarbij het grotere verband der gemeenten meer gezag draagt. Er is een tendens geweest om de gemeente als de belangrijkste gestalte van de kerk te beschouwen. Deze nadruk moedigt plaatselijke initiatieven aan, maar zij kan de aandacht afleiden van de ruimere zendingsofdracht van de kerk en van een bredere samenwerking tussen de kerken onderling. De kerk moet gezien worden als één naadloos kleeft, dat zich uitstrekt van de kleinste eenheid ('waar twee of drie vergaderd zijn', Matt. 18:20) tot de wereldwijde kerk. Verantwoordelijkheid is van toepassing op ieder niveau van de kerk.

ARTIKEL 17. NAVOLGING EN HET CHRISTELIJKE LEVEN

Wij geloven dat Jezus Christus ons roept om ons kruis op te nemen en hem te volgen. Door de gave van Gods reddende genade worden wij gemachtigd volgen van Jezus te zijn, vervuld van zijn Geest. Dat betekent dat wij zijn onderricht en zijn weg door het lijden heen naar nieuw leven navolgen. Door het geloof is het ook dat wij Christus' weg gaan, trouw aan de wil van God en afgezonderd van het kwaad in de wereld.

Het ervaren van God door middel van de Heilige Geest, het gebed, de Schrift en de kerk machtigt ons en leert ons hoe wij Christus moeten navolgen. Eveneens worden wij, wanneer wij Christus navolgen in ons leven, in een nauwere relatie gebracht met God, en Christus woont in ons.¹ Door genade is God in ons aan het werk om ons te herscheppen naar het beeld van Christus, die op zijn beurt het beeld van de onzichtbare God is. Waar christelijk geloof dan ook handelend optreedt in liefde en waarheid, daar is de nieuwe schepping. Door de nieuwe geboorte worden wij opgenomen in Gods familie, en worden wij kinderen van God.² Deel hebben aan Christus houdt voor ons zowel redding als navolging in.

Wanneer wij ons conformeren aan Christus, houdt dat noodzakelijkerwijs

in dat wij ons niet conformeren aan de wereld.³ Waar geloof in Christus betekent bereidwillig de wil van God doen, in plaats van het bewust najagen van persoonlijk geluk.⁴ Waar geloof betekent in de eerste plaats de heerschappij van God zoeken in soberheid, in plaats van in het najagen van materialisme.⁵ Waar geloof betekent in vrede en gerechtigheid handelen, in plaats van optreden met geweld of militaire middelen.⁶ Waar geloof betekent in de eerste plaats trouw aan Gods koninkrijk, in plaats van trouw aan enige natiestaat of etnische groep die een beroep doet op onze loyaliteit.⁷ Waar geloof betekent de waarheid eerlijk bevestigen, in plaats van te vertrouwen op eden als garantie voor het feit dat wij de waarheid spreken.⁸ Waar geloof betekent kuisheid en trouw aan huwelijkse beloften, in plaats van seksuele relaties die tegengesteld zijn aan Gods bedoeling.⁹ Waar geloof betekent ons lichaam behandelen als Gods tempel, in plaats van gedragingen toe te staan die tot verslaving leiden. Waar geloof betekent het verrichten van daden van mededogen en verzoening, in levensheiliging, in plaats van de zonde te laten heersen over ons.¹⁰ Onze trouw aan Christus wordt geleefd en beleefd in het liefdevolle leven en in het getuigenis van de kerkelijke gemeenschap, die een apart volk moet zijn, heilig voor God.

Op alle terreinen van het leven worden wij geroepen Jezus' volgelingen te zijn. Jezus is ons voorbeeld, vooral in zijn lijden voor recht zonder vergelding,¹¹ in zijn liefde voor vijanden, en in zijn vergeven van diegenen die hem vervolgden. Toch kijken wij, als we Jezus navolgen, niet alleen naar het kruis, maar door het kruis naar de vreugde van de opstanding. Wij hopen dat God hen zal rechtvaardigen die de smalle weg kiezen die tot leven leidt.¹² 'Als wij met hem gestorven zijn, zullen wij ook met hem leven. Als wij standhouden, zullen wij ook met hem regeren.'¹³

(1) Fil. 3:10. (2) Rom. 8:12-17. (3) Rom. 12:1-2. (4) Matt. 26:39. (5) Matt. 5:3; 6:25-33. (6) Zach. 4:6; Matt. 5:6, 9, 38-48. (7) Jozua 24; Ps. 47; Hand. 5:29. (8) Matt. 5:33-37. (9) Matt. 5:27-30. (10) Micha 6:8; Rom. 6:12-14. (11) 1 Petr. 2:21-23; Rom. 12:9-21. (12) Matt. 7:13-14. (13) 2 Tim. 2:11-12.

COMMENTAAR

1. Christenen worden geroepen zich afzijdig te houden van het kwaad in de wereld. Het feit dat wij ons niet conformeren aan de wereld betekent niet dat wij

ons onttrekken aan elk contact met de mensen buiten de kerk. Het is veeleer zo dat onze manier van denken veranderd is, en dat wij zondig gedrag en deelname aan groepen die zonde voorstaan vermijden (Rom. 12:2; 1 Kor. 5:9-10). Als wij ons niet conformeren aan de kwade wegen van de wereld, zullen anderen zich soms van ons afscheiden (Joh. 3:20). Wij zijn in staat ons niet te conformeren aan het kwaad als wij ons verenigen met Christus en als wij de Heilige Geest toestaan ons om te vormen naar het beeld van Christus.

2. Lijden kan vaak het gevolg zijn van navolging. Jezus zei: 'Als iemand mij volgen wil, laat hij zichzelf verloochenen en zijn kruis dagelijks opnemen en mij volgen' (Lk. 9:23). De vroege christenen beschouwden ook het feit dat zij om het geloof vervolgd werden als deel hebben aan het lijden van Jezus, die hun ten voorbeeld stelde dat kwaad niet met kwaad vergolden moet worden (Hebr. 2:10; 1 Petr. 3:8-18; 4:12-19). Toch moet het lijden niet om zichzelf gezocht worden. Jezus genas velen die leden, en het is goed te bidden om genezing en om gered te worden van het kwaad (Matt. 6:13). God verleidt niemand (Jak. 1:13) en ook verlangt hij niet dat wij lijden, hoewel God lijden kan gebruiken om ons te onderrichten en ons te bevrijden.

Jezus beloofde zegeningen aan diegenen die lijden omwille van de gerechtigheid (Matt. 5:10-12; Lk. 9:23-26). Het Nieuwe Testament verstaat onder navolging deel hebben aan Christus: aan zijn dienst, aan zijn lijden en sterven, en aan zijn opstanding (bijvoorbeeld 2 Kor. 4:7-12). Diegenen die delen in zijn lijden zullen ook delen in zijn heerlijkheid. Ons geheel inzetten voor de heerschappij van God brengt ons vreugde (Matt. 13:44-46).

3. Navolging moet geleefd en beleefd worden in de context van de christelijke gemeenschap. Als individuen worden wij geroepen Jezus na te volgen, en de kerkelijke gemeenschap wordt ook geroepen tot een leven van discipelschap. In de gemeente is navolging ook nauw verbonden met discipline en wederzijdse zorg. Christus' leerlingen leren gezamenlijk hoe zij Christus beter kunnen navolgen door hun liefde voor elkaar en door hun verantwoordelijkheid voor elkaar.

4. De volgende artikelen gaan over specifieke aspecten van navolging: 'Christelijke spiritualiteit'; 'Gezin, alleenstaanden en huwelijk'; 'Waarheden het niet zweren van eden'; 'Christelijk rentmeesterschap'; 'Vrede, gerech-

tigheid en weerloosheid'; en 'De verhouding tussen de kerk, de regering en de maatschappij'. Zie ook het artikel over 'Bevrijding' (artikel 8) voor een discussie over geloof en trouw.

ARTIKEL 18. CHRISTELIJKE SPIRITUALITEIT

Wij geloven dat iemand die leerling van Jezus wil zijn, het leven in de Geest moet hebben leren kennen. Als wij verbondenheid met God ervaren, dan krijgen leven, dood en opstanding van Jezus Christus gestalte in ons, en groeien wij in het beeld van Christus. In persoonlijk en gemeenschappelijk gebed is de Heilige Geest tegenwoordig, en brengt ons dichter bij de wijsheid van God.

Door Christus te belijden en de doop te ontvangen worden wij in een nieuw verbond met God opgenomen door Christus. Door Gods liefde wordt ons hele leven bevrijd, veranderd, opnieuw geordend en hernieuwd. Door God lief te hebben en te kennen ervaren wij gemeenschap met God en laten wij toe dat ons leven meer en meer in overeenstemming gebracht wordt met de weg van Jezus - zijn leven, dood en opstanding. Wij geven ons over aan God, en laten ons door de Heilige Geest modelleren naar het beeld van Christus.¹ Als individuele christenen en als kerk worden wij geroepen in verbondenheid met God te verkeren, en vervuld van de Heilige Geest na te denken over de weg van Christus. Wij moeten op alle mogelijke manieren groeien in Christus, die het hoofd van de kerk is, door wie die kerk in liefde opgebouwd is.²

Wij putten het leven van de Geest uit Jezus Christus, net als een tak leven krijgt uit de wijnstok. Gescheiden van de wijnstok kan de macht van de Geest ons niet vervullen. Maar naar de mate waarin wij ons huis op Christus bouwen en Christus in ons woont, dragen we vrucht en worden we zijn leerlingen.³ Als wij in de Geest zijn, houden we ook gelijke tred met de Geest en tonen we de vruchten van de Geest in onze daden.⁴ Ons uiterlijke gedrag komt overeen met ons innerlijk leven.

Geestelijke disciplines zoals gebed, bijbelstudie, nadenken over God, gezamenlijke viering, liederen zingen, soberheid, getuigenis en dienst zijn oefeningen in godsvrucht.⁵ Zulke disciplines stellen ons open voor een groeiende verbondenheid met God en maken dat wij ons vollediger in de handen van God leggen. Deze disciplines vormen ook een voorbereiding

op tijden van beproeving en lijden. Als wij de aanwezigheid van God oefenen in rustiger tijden, dan vinden we het makkelijker om Gods aanwezigheid te beseffen in moeilijke tijden.

Wij zijn ervan overtuigd dat niets ons kan scheiden van de liefde van God in Christus Jezus onze Heer,⁶ want God kan zowel vreugde als lijden gebruiken om onze geestelijke groei te stimuleren.⁷ In deze tijd is Christus in onsonze hoopop heerlijkheid.⁸ Wij zien uit naar de tijd dat ons gedeeltelijk kennen van God volledig zal worden, en dat wij zullen zien van aangezicht tot aangezicht.⁹

(1) 2 Kor. 3:17-18; Fil. 3:21. (2) Ef. 4:15-16. (3) Joh. 15:5-8. (4) Ps. 1; Gal. 5:22-26. (5) 1 Tim. 4:7-8. (6) Rom. 8:35-39. (7) Matt. 5:1-12; Ps. 119:67. (8) Kol. 1:27. (9) 1 Kor. 13:12.

COMMENTAAR

1. *Spiritualiteit is een betrekkelijk recent begrip dat gebruikt wordt om te verwijzen naar een leven in de Geest en naar het ervaren van God. Dopers en mennonieten hebben verschillende woorden gebruikt om spiritualiteit te omschrijven, zoals vroomheid, nederigheid, Gelassenheit (overgave), Frömmigkeit (vroomheid) en Nachfolge (Christus navolgen). Deze begrippen hebben alle te maken met een zich radicaal openstellen voor het kennen van God en het doen van Godswil. Zij scheiden spiritualiteit niet van ethiek, en nadenken niet van daden. Om die reden behandelt deze geloofsbelijdenis spiritualiteit in de afdeling over navolging. Jezus leerde dat de zuiveren (of gereinigden) van hart degenen zijn die God zullen zien (Matt. 5:8).*

2. *Veel religieuze tradities spreken van spiritualiteit, of van het ervaren van het goddelijke. Mensen beweren soms dat al die ervaringen in werkelijkheid dezelfde zijn. Maar in de geschiedenis van christelijke spiritualiteit kunnen tenminste twee belangrijke stromingen onderscheiden worden. Bij de stroming die vooral door de Griekse filosofie beïnvloed wordt, is het doel eenwording met God, het opgaan van het individu in God. De naaste liefhebben en Christus navolgen zijn bijproducten van deze eenwording met God.*

De tweede stroming wordt sterker beïnvloed door bijbelse denkbeelden.

Het doel van handelen en denken van deze stroming is communicatie met God, of verbondsrelatie met God. Zij is meer gericht op Jezus Christus - zijn leven, dood en opstanding - als de weg voor de gelovigen. De dopers uit de zestiende eeuw waren niet de eersten die erkenden dat het kennen van Christus en het navolgen van Christus in het leven met elkaar verweven zijn; ook veel vroegere dissenters hebben spiritueel inzicht verbonden met ethiek. Deze geloofsbelijdenis voelt zich meer verwant met de tweede stromingen stelt vast dat christelijke spiritualiteit bepaald wordt door Christus en zijn weg, in overeenstemming met de Schriften.

3. *De Heilige Geest is in Gods volk aanwezig, zowel in het individu als in de gemeenschap. Het Nieuwe Testament wijst zowel het verzamelde lichaam [de kerk] als de individuele christen aan als tempel of woonplaats van de Heilige Geest (1 Kor. 3:16-17; Ef. 2:21-22; 1 Kor. 6:19). Zowel persoonlijke toewijding als gemeenschappelijke eredienst zijn gelegenheden waarin de Geest in, onder en door ons werkt.*

4. *De lijst van geestelijke disciplines die in dit artikel genoemd wordt, is niet compleet. Vasten, een dagboek bijhouden, het geven van aalmoezen en andere disciplines zouden erin opgenomen kunnen zijn. Geestelijke disciplines uitoefenen is als zodanig goed en levert andere wenselijke resultaten op. Bijbelstudie leert ons God kennen, maar leidt ook tot groeiende kennis omtrent God. Eredienst draagt bij tot onze geestelijke groei, maar ook tot het uitspreken van onze lofprijzing van en onze trouw aan God. Het geven van aalmoezen helpt ons bij het zoeken naar het koninkrijk van God door te voorkomen dat wij te zeer gehecht raken aan materiële zaken, maar ook door armen te helpen.*

ARTIKEL 19. GEZIN, ALLEENSTAANDEN EN HUWELIJK

Wij geloven dat het Gods bedoeling is dat menselijk leven begint in gezinnen en gezegend wordt in gezinnen. Sterker nog, God wil dat alle mensen deel worden van de kerk, Gods 'gezin' of familie. Christelijke familierelaties kunnen toegroeien naar de heelheid die God op het oog heeft, wanneer alleenstaande en gehuwde leden van de gemeente, die ook een familie is, elkaar tot steun zijn.

Wij erkennen dat God mensen geschapen heeft om relaties aan te gaan. Het is Gods bedoeling dat het menselijk leven gezegend wordt in gezinnen, speciaal in de geloofsfamilie. Alle christenen moeten hun plaats innemen binnen het huisgezin van God, waarin de leden met elkaar omgaan als broeders en zusters.¹ Wij staan op het standpunt dat het goede van of alleenstaand of getrouwd te zijn binnen de kerkfamilie geëerd moet worden.² Wij eren de status van de alleenstaande en moedigen de kerk aan alleenstaanden te respecteren en ze te betrekken bij het leven en de activiteiten van de kerkfamilie. Geloofsfamilies worden geroepen alle families op de aarde tot een zegen te zijn.³

Wij geloven dat het Gods bedoeling is dat het huwelijk een verbintenis voor het leven is tussen één man en één vrouw.⁴ Een christelijk huwelijk is een wederzijdse verbintenis in Christus,⁵ een verbond gesloten ten overstaan van de gemeente. Volgens de Schrift hoort seksuele gemeenschap alleen plaats te hebben binnen het verband van een huwelijk.⁶ Het huwelijk is bedoeld voor seksuele intimiteit, kameraadschap en de geboorte en het opvoeden van kinderen.

Kinderen zijn heel belangrijk. Jezus zag hen als voorbeeld van hoe je het rijk van God kunt beërven.⁷ Kinderen moet je liefhebben, onder de tucht stellen, onderwijzen en respecteren in huis en in de gemeente. Kinderen moeten ook hun ouders eren, hen gehoorzamen in de Heer.⁸ Jongeren moeten ouderen in huis en in de gemeente respecteren.⁹

De gemeente wordt geroepen om echtparen te helpen hun huwelijksband te versterken en tot verzoening aan te moedigen ten tijde van een conflict. De gemeente moet ook mensen die in moeilijke familieomstandigheden verkeren, oprecht tegemoet treden en mededogen met ze hebben. Als de familie van God wordt de gemeente geroepen een wijkplaats te zijn die hoop en genezing biedt aan geziunen.

(1)Ps. 27:10; Lk. 8:19-21; Ef. 2:19. (2)1 Kor. 7:38. (3) Gen. 12:1-3; Hand. 3:25. (4)Mk 10:9; 1Kor. 7:10-11. (5)Ef. 5:21. (6)Ex. 20:14; 1Kor. 6:12-20. (7)Mk. 10:13-16. (8)Ex. 20:12; Ef. 6:1-4. (9)1 Tim. 5:1-2.

COMMENTAAR

1. *Hoewel familie in het algemeen betrekking heeft op bloedverwantschap,*

huwelijk of adoptie, beschrijft de Schrift de kerk ook als een familie. Vooral gebruikelijk zijn in het Nieuwe Testament de verwijzingen naar christenen als broeders en zusters en als kinderen van God (zie Rom. 8:12-17; Gal. 4:5-7; Jak. 2:15).

2. Velen in de kerk blijven alleen of komen alleen te staan. Jezus moedigde sommigen aan te kiezen voor een vrijgezellenbestaan ter wille van het rijk van God (Matt. 19:12; Lk. 14:20). Terwijl Paulus het huwelijk beschouwde als een positieve keuze, prefereerde hij het vrijwillig gekozen vrijgezellenbestaan ter wille van een onvoorwaardelijke verbintenis met de Heer (1 Kor. 7:25-35).

3. De Schrift geeft seksuele intimiteit een plaats binnen Gods goed geschapen orde (Gen. 2:23-25). Seksuele gemeenschap is voorbehouden aan de huwelijkse staat (Ex. 20:14; Mk. 10:11; Rom. 7:1-3). Seksuele gemeenschap is bestemd voor genoten nabijheid, en voor voortplanting. Door middel van de voortplanting gaat de mensheid van generatie tot generatie verder. De eenheid tussen man en vrouw is een mysterie dat de eenheid van de Godheid en de eenheid tussen Christus en zijn kerk weerspiegelt. Wij bevestigen dat christenen die trouwen, zouden moeten trouwen in de Heer met een christelijke huwelijkspartner.

4. Sommige kerkleden krijgen te maken met scheiding, misbruik, seksueel wangedrag en andere problemen die huwelijk en gezinsleven tot een last maken of zelfs onmogelijk maken. Jezus bekrachtigde de heiligheid van het huwelijk (Matt. 5:32) en wees hardheid van het hart aan als de ultieme oorzaak van scheiding (Mk. 10:4-9). De gemeente van nu moet het permanente karakter van het huwelijk bekrachtigen en echtparen die in een conflict verwickeld zijn, helpen tot verzoening te komen. Ook biedt de gemeente als verzoenende en vergevende gemeenschap de mogelijkheid opnieuw te beginnen. Van de gemeente moet een helende kracht uitgaan voor individuen en gezinnen.

ARTIKEL 20. WAARHEID EN HET NIET ZWEREN VAN EDEN

Wij verplichten ons ertoe de waarheid te spreken, met een eenvoudig ja of nee te antwoorden en het zweren van eden te vermijden.

Jezus droeg zijn discipelen op helemaal geen eden te zweren, maar hun

ja ja te laten zijn en hun nee nee.¹ Wij geloven dat deze leer zowel van toepassing is op het spreken van de waarheid als op het vermijden van profane taal.² Een eed wordt vaak gezworen als garantie dat iemand de waarheid spreekt. Dat houdt in dat men zou kunnen denken dat als iemand geen eed wil zweren, hij minder zorgvuldig is in het spreken van de waarheid. Jezus' volgelingen behoren altijd de waarheid te spreken en in wettelijke zaken moeten zij eenvoudigweg bevestigen dat hun verklaringen waar zijn.

Jezus waarschuwde ook tegen het gebruik van eden in een poging God te verplichten de toekomst zeker te stellen. In het geloof leggen wij onze toekomst in Gods hand.³

Door de geschiedenis heen hebben regeringen burgers gevraagd eden van trouw te zweren. Als christenen zijn wij in de eerste plaats trouw aan God.⁴ In de doop beloven wij plechtig trouw te zijn aan de gemeenschap van Christus, een verbintenis die prevaleert boven gehoorzaamheid aan alle andere sociale en politieke gemeenschappen.

(1) Matt. 5:33-37; Jak. 5:12. (2) Ef. 4:15. 29. (3) Matt. 5:34-36. (4) Hand. 5:29.

COMMENTAAR

1. *In de bijbelse talen wordt waarheid verbonden met trouw - trouw aan de feiten (de waarheid spreken) zowel als trouw in relaties (waarachtig zijn). In liefde de waarheid spreken in de christelijke gemeenschap laat zien dat wij ons ertoe verbinden zowel goede verhoudingen na te streven als zorgvuldig te spreken.*

2. *Wij volgen de dopers-menniste traditie die Jezus' woorden tegen het eedzweren in het algemeen op de volgende situaties van toepassing heeft verklaard: in de rechtszaal en bij andere legale kwesties een gelofte afleggen en niet zweren, afspreken dat we onvoorwaardelijk de waarheid spreken en ons aan ons woord houden, het lidmaatschap van eedgebonden of geheime verenigingen vermijden, eden van trouw weigeren die ons in conflict zouden brengen met onze ultieme trouw aan God door Christus, en alle profane eden te vermijden.*

Jezus' raad de waarheid te spreken zonder eden en eerlijk te zijn in onze relaties is van toepassing op het gezinsleven, op zakelijke overeenkomsten,

op reclame maken en op andere overeenkomsten die wij aangaan.

ARTIKEL 21. CHRISTELIJK RENTMEESTERSCHAP

Wij geloven dat alles God toebehoort, die ons, de kerk, oproept te leven als trouwe rentmeesters van alles wat God aan ons toevertrouwd heeft.

Als dienaren van God is onze voornaamste roeping rentmeesters te zijn in Gods huis.¹ God, die ons in Christus nieuw leven heeft geschonken, heeft ons ook geestelijke gaven geschonken voor opbouw en zending van de kerk.² De boodschap van verzoening is toevertrouwd aan iedere gelovige, zodat het mysterie van het evangelie door de kerk kenbaar gemaakt kan worden aan de wereld.³

Wij geloven dat ook de tijd God toebehoort en dat wij de tijd waarvan wij de rentmeesters zijn, zorgvuldig moeten gebruiken. Toch is het volk van God, vanaf de vroegste tijd, geroepen om speciale perioden van rust en eredienst in acht te nemen. In het Oude Testament was de zevende dag heilig, omdat dat de dag was waarop God rustte van het scheppingswerk.⁵ De sabbat was ook heilig vanwege Gods bevrijding van het Hebreeuwse volk van de slavernij.⁶ Door Jezus is alle tijd heilig, die gereserveerd wordt voor God en bedoeld is om gebruikt te worden voor bevrijding, heelmaking en gerechtigheid.⁷ In de huidige tijd viert de kerk een dag van heilige rust, algemeen erkend de eerste dag van de week, en wordt zij opgeroepen steeds te leven overeenkomstig de gerechtigheid van de sabbat.

Wij erkennen dat God als Schepper de eigenaar is van alle dingen. In het Oude Testament waren het sabbatsjaar en het jubeljaar praktische uitingen van het geloof dat het land van God is en dat het volk van Israël bij God hoort.⁸ Jezus riep in het begin van zijn evangelieprediking het jaar van de gunst van de Heer uit, vaak gelijkgesteld aan het jubeljaar. Van Jezus hoorden de armen het goede nieuws, door toedoen van Jezus werden gevangenen losgelaten, werden de blinden ziende en werden de verdrukten vrijgelaten.⁹ De eerste kerk in Jeruzalem bracht het jubeljaar in praktijk door het evangelie te prediken, de zieken te genezen en eigendommen te delen. Andere vroege kerken deelden in financieel opzicht met degenen die in nood verkeerden.¹⁰

Als rentmeesters van Gods aarde worden wij geroepen voor de aarde te zorgen en het land en alles wat erop leeft, rust en vernieuwing te schenken. Als rentmeesters van geld en bezit moeten wij sober leven, wederzijdse hulp binnen de kerk uitoefenen, economische gerechtigheid in stand houden, en genereus en opgewekt geven. Als mensen die afhankelijk zijn van Gods voorzienigheid moeten wij niet inzitten over onze levensbehoeften, maar eerst het koninkrijk van God zoeken.¹³ Wij kunnen geen ware dienaren van God zijn en ons leven tegelijkertijd laten beheersen door een verlangen naar rijkdom.

Wij worden geroepen rentmeesters te zijn in het huisgezin van God, speciaal in dienst van God. Wij leven nu de rust en de gerechtigheid voor die God heeft beloofd.¹⁴ De kerk doet dit wachtend op de komst van onze Meester en het herstel van alle dingen in de nieuwe hemel en de nieuwe aarde.

(1)Lk. 12:35-48; 1 Kor. 4:1-2. (2) 1 Petr. 4:10-11; Tit. 1:7; 2:5. (3) 2 Kor. 5:18-20; Ef. 3:1-10. (4) Ps. 31:15; Ef. 5:15-16; Kol. 4:5. (5) Ex. 20:8-11. (6) Deut. 5:12-15. (7) Mk. 2:27-28. (8) Lev. 25:23, 42, 55. (9) Lk. 4:16-21. (10) Hand. 2:44-45; 4:32-37; 2 Kor. 8:1-15. (11) Ps. 24:1; Gen. 1:26-28. (12) Fil. 4:11-12; 2 Kor. 8:13-14; Jak. 5:4; 2 Kor. 9:7. (13) Matt. 6:24-33. (14) Matt. 11:28-29; Openb. 7:15-17.

COMMENTAAR

1. *Het woord rentmeesterschap wordt in het Nieuwe Testament in de eerste plaats gebruikt in verband met het rentmeesterschap van het evangelie. Maar in een breder kader wordt rentmeesterschap verbonden met de opvatting dat God het hoofd van het huis is, waarin christenen Gods dienaren of beheerders of zonen of dochters zijn, aan wie de verantwoordelijkheid toevertrouwd wordt. Huishoudens uit de eerste eeuw traden op als economische eenheden, waartoe dikwijls mensen behoorden die niet in biologische zin daaraan gerelateerd waren. Zo heeft de term rentmeesterschap betrekking gekregen op de verantwoordelijkheid die wij dragen zowel voor het evangelie als voor het beheren van tijd, materiële zaken en geld.*

2. *Onze traditie van sober leven is niet geworteld in soberheid om de soberheid, maar in het feit dat wij voor wat onze materiële behoeften betreft*

afhankelijk zijn van God, de eigenaar van alles. Wij zijn afhankelijk van Gods genadegaven waar het voedsel en kleding, onze bevrijding en het leven zelf betreft. Wij hoeven niet krampachtig vast te houden aan geld en bezittingen, maar kunnen delen wat God ons heeft gegeven. De praktijk van wederzijdse hulp is onderdeel van het delen van Gods gaven, zodanig dat niemand in de familie van gelovigen zonder de noodzakelijke levensbehoeften zit. Of het nu gaat om gemeenschap van goederen of om andere vormen van het delen van geldelijke middelen, wederzijdse hulp is de voortzetting van de praktijk in Israël om speciale zorg te besteden aan weduwen, wezen, vreemdelingen en anderen die economisch gesproken in nood verkeren (Deut. 24:17-22). Tienden en het aanbieden van de eerste vruchten van het veld maakten ook deel uit van dit delen in economisch opzicht (Deut. 26; vergelijk Matt. 23:23).

3. Economische gerechtigheid is een integraal onderdeel van desabbatcyclus. Het sabbatsjaar bracht, evenals de sabbat zelf, rust en vrijheid met zich mee voor het land en zijn bewerkers. Het zeven-maal-zevende jaar van het vijftigste jaar, het jubeljaar, bracht ook gerechtigheid en zegen, doordat land terugviel aan families, doordat schulden opgeheven werden en slaven in vrijheid gesteld werden (Lev. 25). Het gevolg van de sabbats-jubelwetten was dat men elke vijftig jaar terugging naar relatief gesproken evenwichtige verhoudingen in economisch opzicht. Jezus leerde zijn discipelen bidden, 'Vergeef ons onze schulden, zoals ook wij vergeven onze schuldenaren' (Matt. 6:12). In de komende tijd zullen de heiligen het economisch noodzakelijke niet ontberen (Openb. 7:15-17). Wij moeten eerst het koninkrijk van God zoeken en ons onthouden van consumptie-drift, ongecontroleerde concurrentie, overproductiviteit, hebzucht en bezitsdwang.

4. Niet alleen hield men zich in oudtestamentische tijden aan de sabbat; er zijn bewijzen voor dat men zich ook hield aan het sabbatsjaar en het jubeljaar. De jubelwet is te vinden in Leviticus 25, Leviticus 27:16-25 en Numeri 36:4. Andere verwijzingen naar sabbats- of jubeljaren zijn te lezen in Deuteronomium 31:10, 2 Kronieken 36:21, Jesaja 37:30 en 61:1-2, Jeremia 34:8-22 en Ezechiël 46:17. De Joodse historicus uit de eerste eeuw, Josephus, verwijst naar een tijd waarin de Joden in Palestina honger leden vanwege een sabbats- of jubeljaar, als het land braak lag. De Romeinse regering onthief Judea in het zevende jaar van het betalen van schatting. De praktijk van de

Jeruzalemse gemeente en het feit dat het delen van geldelijke middelen in christelijke gemeenten voortgezet werd, bewijst dat men de economische kanten van het jubeljaar in de praktijk bleef toepassen en aanpaste aan een stedelijke samenleving.

5. De theologie van rentmeesterschap leert ons niet alleen te letten op de zorg voor mensen, maar ook op de zorg voor de rest van de schepping. Dieren en velden profiteerden van de sabbat en het sabbatsjaar. Een beschouwing van sabbats-jubeljaar roept ons op zorg te dragen voor de aarde en die te bewaren. Wij moeten ons verplichten tot een rechtvaardig gebruik van de hulpbronnen van de aarde als een manier om nu te leven naar het model van de nieuwe hemel en de nieuwe aarde.

ARTIKEL 22. VREDE, GERECHTIGHEID EN WEERLOOSHEID

Wij geloven dat vrede de wil is van God. God schiep de wereld in vrede, en Gods vrede is het meest volledig geopenbaard in Jezus Christus, die onze vrede is en de vrede van de hele wereld. Geleid door de Heilige Geest volgen wij Christus na op de weg van vrede, door gerechtigheid te doen, verzoening te brengen en weerloosheid te oefenen, zelfs in het zicht van geweld en oorlogvoering.

Hoewel God een op vrede gerichte wereld schiep, koos de mensheid voor de weg van onrecht en geweld.¹ De geest van wraak groeide en geweld nam toe, maar toch stierf de oorspronkelijke visie op vrede en gerechtigheid niet.² Profeten en andere boodschappers van God bleven het volk van Israël erop wijzen liever vertrouwen in God te hebben dan in wapens en militair geweld.³

De vrede die God voor de mensheid en de schepping in petto heeft, werd het meest volledig geopenbaard in Jezus Christus. Een vreugdevol vredeslied kondigde Jezus' geboorte aan.⁴ Jezus leerde vijanden lief te hebben, vergaf mensen die verkeerd gehandeld hadden, en riep op tot het onderhouden van goede relaties.⁵ Toen hij bedreigd werd, koos hij er niet voor weerstand te bieden, maar gaf hij zijn leven uit vrije wil.⁶ Door zijn dood en opstanding heeft hij de heerschappij van de dood te niet gedaan en ons vrede met God geschonken.⁷ Zo heeft hij ons verzoend met God en ons de bediening der verzoening toevertrouwd.⁸

Als volgelingen van Jezus nemen wij deel aan zijn werk van vrede en gerechtigheid. Hij heeft ons opgeroepen het stichten van vrede en het zoeken van gerechtigheid tot onze levensvervulling te maken. Wij doen dat in een geest van vriendelijkheid, bereid vervolgd te worden om wille van de gerechtigheid.⁹ Als leerlingen van Christus bereiden wij ons niet op oorlog voor, we nemen ook niet deel aan oorlog of militaire dienst. Dezelfde Geest die Jezus kracht gaf, geeft ons de kracht vijanden lief te hebben, liever te vergeven dan wraak te zoeken, goede relaties te onderhouden, voor het oplossen van meningsverschillen te vertrouwen op de geloofsgemeenschap, en aan het kwade weerstand te bieden zonder geweld te gebruiken.¹⁰

Geleid door de Geest en te beginnen in de kerk getuigen wij tegenover alle mensen dat geweld niet de wil van God is. Wij getuigen tegen alle vormen van geweld. Daartoe behoren oorlogen tussen volkeren, vijandschap tussen rassen en klassen, misbruik van kinderen en vrouwen, geweld tussen mannen en vrouwen, abortus en doodstraf.

Wij betuigen onze ultieme trouw aan de God van genade en vrede, die de kerk dagelijks de weg wijst naar het overwinnen van het kwade door het goede, die ons in staat stelt gerechtigheid te doen en die ons steunt in de glorierijke hoop op het vreedrijk van God.¹¹

(1) Gen. 1-11. (2) Jes. 2:2-4. (3) Lev. 26:6; Jes. 31:1; Hos. 2:18. (4) Lk. 2:14. (5) Matt. 5:44; 6:14-15. (6) Matt. 26:52-53; 1 Petr. 2:21-24. (7) 1 Kor. 15:54-55; Rom. 5:10-11; Ef. 2:11-18. (8) 2 Kor. 5:18-21. (9) Matt. 5:3-12. (10) Matt. 5:39; 1 Kor. 6:1-16; Rom. 12:14-21. (11) Jes. 11:1-9.

COMMENTAAR

1. Het bijbelse vredesconcept omvat persoonlijke vrede met God, vrede op het vlak van verhoudingen tussen mensen onderling, vrede tussen de volkeren, zowel als vrede met Gods schepping. Het oudtestamentische woord voor vrede (shalom) houdt heelmaking, verzoening en welzijn in. Vrede is meer dan afwezigheid van oorlog; het houdt herstel van goede verhoudingen in.

Gerechtigheid en vrede horen bij elkaar, omdat goede verhoudingen beide impliceren. Volgens Griekse en Romeinse gedachten over gerechtigheid behoren mensen te krijgen wat zij verdienen [suum cuique: 'ieder (naar

zijn stand) het zijne'. Volgens de bijbel houdt gerechtigheid in heelmaking en herstel van verhoudingen. Dat geeft aan waarom in de bijbel de speciale zorg voor de armen en de verdrukten zo duidelijk naar voren komt (Deut. 24:10-22; Matt. 20:1-16; Jak. 2:5).

Weerloosheid betekent 'geen weerstand bieden'. Ons voorbeeld is Jezus, die beschuldiging en beschimping doorstond zonder die te vergelden. Jezus kwam soms te staan tegenover misdadigers (Matt. 23:1-36; Joh. 2:13-22), maar hij trad op een geweldloze manier op, die ons toont hoe we het kwade met het goede kunnen overwinnen (Rom. 12:21; zie 1 Petr. 2:21-24).

2. Vrede en gerechtigheid zijn geen facultatieve leerstellingen, zij vormen geen advies dat christenen kunnen opvolgen of negeren. Zij behoren tot het hart van de evangelieboodschap. Soms is het standpunt dat de mennonieten aangaande vrede innemen, uitsluitend gebaseerd geweest op Jezus' leer. Het bijbels vredebegrip is ook gebaseerd op het zoenoffer van Christus: de verzoening is het fundament van onze vrede met God (Rom. 5:10) en met elkaar (Ef. 2:13-16).

Op dezelfde manier is gerechtigheid niet alleen gebaseerd op Jezus' leer (Lk. 4:18-19), maar ook op zijn zoendood. Jezus' dood aan het kruis bracht gerechtigheid tot stand. Zijn kruisiging bracht vergeving en herstelde zo de goede relatie tussen zondaars en God. Aan het kruis riep Jezus God aan om wille van een wereld, gedompeld in zondige onzuivere verhoudingen. Zijn roep werd versterkt door het vergieten van zijn bloed, wat een rechtvaardige vergevingsgezinde gemeenschap scheidt, het nieuwe verbond (Hebr. 5:7-10).

3. In een ononderbroken lijn met eerdere doopsgezinde geloofsbelijdenissen bevestigen wij dat niet deelnemen aan oorlogsvoering bewuste afwijzing van de dienstplicht en een weerloos antwoord op geweld veronderstelt. Ons vredesgetuigenis houdt ook het stichten van vrede en het werken aan gerechtigheid in. Vredesgetuigenis is zelfs nodig als de naties waarin wij leven, niet in staat van oorlog verkeren. Bemiddelingsdiensten, verzoening en geweldloze oplossing van alledaagse conflicten kan onze verbondenheid met Christus' weg van de vrede tot uitdrukking brengen.

4. Er is geen eenvoudige verklaring voor de oorlogspraktijken in het Oude Testament. Het Oude Testament wijst herhaaldelijk op vrede (Ex. 14:13-14;

Richt. 7:2; Ps. 37; Hos. 2:18). Zowel het Oude als het Nieuwe Testament verkondigen het visioen van een komend vrederijk (Jes. 9:1-7), gepredikt en geopenbaard door Jezus Christus (Hand. 10:36).

ARTIKEL 23. DE VERHOUDING TUSSEN DE KERK, DE REGERING EN DE MAATSCHAPPIJ

Wij geloven dat de kerk de 'heilige natie' van God is,¹ geroepen om volkomen trouw te zijn aan Christus, het hoofd van de kerk, en om tegenover alle naties te getuigen van Gods reddende liefde.

De kerk is het geestelijke, sociale en politieke lichaam dat aan God alleen haar trouw bewijst. Als burgers van Gods rijk² vertrouwen wij in de kracht van Gods liefde waarmee God ons verdedigt. De kerk kent geen geografische grenzen en heeft geen geweld nodig om zich te beschermen. De enige christelijke natie is de kerk van Jezus Christus, samengesteld uit mensen van welke stam en van welke natie dan ook,³ geroepen om te getuigen van Gods heerlijkheid.

In tegenstelling tot de kerk zijn regeringsorganen in de wereld door God ingesteld om orde te handhaven in de maatschappij. Zulke regeringen en andere voor mensen bedoelde organen worden als Gods dienaren geroepen om rechtvaardig te handelen en voor orde te zorgen.⁴ Maar net als al die organen, neigen naties ertoe volstreekte loyaliteit te vragen. Dan worden zij afgodisch en opstandig tegen de wil van God.⁵ Zelfs als een regering op haar best is, kan die niet geheel handelen naar de gerechtigheid van God, omdat geen natie, behalve de kerk, Christus' heerschappij als haar fundament behijdt.

Als christenen moeten wij de gezagsdragers respecteren en bidden voor alle mensen, met inbegrip van degenen die deel uitmaken van de regering, dat zij ook gered mogen worden en tot de kennis van de waarheid mogen komen.⁶ Wij mogen alleen deelnemen aan de regering of aan andere maatschappelijke instellingen, als dat zo kan dat de liefde en de heiligheid die Christus leerde, geen geweld aangedaan wordt en we geen water bij de wijn hoeven doen wat onze trouw aan Christus betreft. Wij leggen tegenover de naties getuigenis af door die 'stad op een berg' te zijn waarmee wij de weg van Christus tonen.⁷ Wij leggen ook getuigenis af door ambassadeurs voor

Christus te zijn.⁸ Dat doen wij door de staten (en alle mensen en instellingen) op te roepen te werken aan gerechtigheid, vrede en mededogen met alle mensen. Door zo te handelen zetten wij ons in voor het welzijn van de stad waar God ons naar toe gezonden heeft.⁹

Wij beseffen dat Christus door zijn dood en opstanding de machten overwonnen heeft, met inbegrip van de regeringen.¹⁰ Omdat wij belijden dat Jezus Christus verhoogd is als Heer der heren, erkennen wij geen andere hogere gezagsaanspraken.

(1) 1 Petr. 2:9. (2) Fil. 3:20; Ef. 2:19. (3) Openb. 7:9. (4) Rom. 13:1-7. (5) Ez. 28; Dan. 7-8; Openb. 13. (6) 1 Tim. 2:1-4. (7) Matt. 5:13-16; Jes. 49:6. (8) 2 Kor. 5:20. (9) Jer. 29:7. (10) Kol. 2:15.

COMMENTAAR

1. De uitdrukking: de kerk als 'heilige natie' klinkt misschien ongewoon. Vaak hebben wij de politieke taal van het Nieuwe Testament vergeestelijkt, en vergaten daarbij dat koninkrijk, Heer en zelfs het Griekse woord voor kerk (letterlijk 'vergadering' of 'stadsbijeenkomst') politieke begrippen zijn. Politiek verwijst hier naar iedere structurering van groepsverhoudingen die mogelijk is. Door de kerk te zien als een natie kan haar verhouding tot de naties van de wereld verduidelijkt worden.

Voor de vierde eeuw, rond de tijd van de Romeinse keizer Constantijn, beschouwden de meeste christenen zich als Gods natie, samengesteld zowel uit joodse als uit niet-joodse gelovigen, levend temidden van de naties, maar toch als vreemdelingen temidden van hen (1 Petr. 2:11-17; Hebr. 11:13-16). Toen het christendom de staatsgodsdienst werd, werd de keizer beschouwd als de beschermer van het geloof (zelfs als hij dat deed met behulp van geweld). Kerkelijk lidmaatschap was niet langer vrijwillig. Zendingspogingen werden in de eerste plaats gericht op mensen buiten het rijk. Zelfs nu nog wordt de regering, op plaatsen waar het christendom niet langer de staatsgodsdienst is, vaak beschouwd als de verdediger van de godsdienst, en wordt van de kerk verwacht dat zij de regeringspolitiek steunt.

Wij geloven dat Christus heer is over alle leven. Kerk en staat zijn gescheiden grootheden, vaak met elkaar wedijverend om onze loyaliteit. Wij beseffen dat regeringen orde kunnen handhaven en dat wij eerbied ver-

schuldigd zijn aan de mensen die deel uitmaken van de regering. Maar onze 'vrees' behoort God alleen (1 Petr. 2: 17). Als de wil van de regering strijdt met de wil van Christus, moeten christenen 'God meer gehoorzamen dan enige menselijke autoriteit' (Hand. 5: 29).

2. God heeft een wens voor alle mensen: redding en inlijving in de natie van God. Territoriale staten en hun regeringen worden beperkt in hun mogelijkheden de wil van God te doen doordat zij vertrouwen op geweld, tenminste als laatste toevlucht, en doordat zij de neiging hebben te proberen de plaats van God in te nemen. Hoe dan ook, een regering die relatief rechtvaardig handelt en voor orde zorgt, is beter dan een anarchie of een onrechtvaardige, onderdrukkende regering. Christenen kunnen vaak tegenover de staat getuigen door de staat te vragen te handelen naar hogere waarden of normen die, hoewel zij minder hoog zijn dan wat God van de kerk verwacht, de staat dichter bij het doen van de wil van God kunnen brengen. Christenen zijn ervoor verantwoordelijk tegenover regeringen te getuigen, niet alleen vanwege hun staatsburgerschap van een bepaald land, maar ook om Christus' mededogen met alle mensen te weerspiegelen en Christus' heerschappij over alle menselijke instellingen te verkondigen.

3. Ten aanzien van allerlei onderwerpen op politiek en sociaal gebied hebben individuele christenen de kerk nodig om hen te helpen bepalen hoe je in de wereld kunt zijn zonder van de wereld te zijn (Joh. 17: 14-19). De kerk stelt vragen zoals: Stelt deelname aan de regering of aan andere maatschappelijke instellingen ons in staat ambassadeurs van Christus' verzoening te zijn? Of doet een dergelijke deelname onze verbondenheid met de weg van Christus geweld aan en bewerkstelligt het dat wij water bij de wijn doen waar het onze trouw aan Christus betreft? Wij stellen deze vragen, als wij te maken krijgen met onderwerpen als militaire dienst, publieke ambten, regeringsfuncties, stemmen, belastingen, het deelnemen aan het economische systeem, het gebruik maken van de wereldse gerechtshoven, het plechtig beloven van trouw, het gebruik maken van vlaggen, openbaar en privé onderwijs en het trachten te beïnvloeden van wetgeving. Voor discussie die hiermee verbonden is, zie 'Navolging en het christelijke leven' (artikel 17), 'Vrede, gerechtigheid en weerloosheid' (artikel 22) en 'Waarheid en het niet zweren van eden' (artikel 20).

ARTIKEL 24. DE HEERSCHAPPIJ VAN GOD

Wij stellen onze hoop op de heerschappij van God en op de vervulling ervan op de dag als Christus, zittend ter rechterhand Gods, weer komt in heerlijkheid om te oordelen de levenden en de doden. Hij zal zijn kerk vergaderen, die reeds leeft onder de heerschappij van God volgens het model van Gods toekomst. Wij geloven in Gods uiteindelijke overwinning, aan het einde van deze huidige tijd van strijd tussen goed en kwaad, in de opstanding uit de doden en in de verschijning van een nieuwe hemel en een nieuwe aarde. Dan zal het volk van God regeren met Christus in rechtvaardigheid, gerechtigheid en vrede.

Wij geloven dat God, die het heelal schiep, erover blijft heersen op een wijze, geduldige en rechtvaardige manier, hoewel de zondige schepping Gods heerschappij nog niet erkend heeft. Het trouwe Israël riep God uit tot koning en verlangde naar de volheid van Gods koninkrijk.¹ Wij bevestigen dat met Jezus' evangelieverkondiging, dood en opstanding de tijd van de vervulling begonnen is.² Jezus verkondigde dat Gods heerschappij en de toekomstige verwerkelijking ervan nabij was, en de heelwording en het oordeel die daarmee gepaard gaan eveneens. In zijn leven en leren liet hij zien dat Gods rijk de armen, de uitgestotenen, de vervolgd, diegenen die als kinderen waren, en diegenen die een geloof als een mosterdzaadje hadden, niet buitensluit.³ God heeft Jezus Christus aangewezen als Koning en Heer over dit koninkrijk.⁴

Wij geloven dat de kerk geroepen wordt om nu te leven naar het model van het komende rijk van God. Zo wordt ons een voorsmaak gegeven van het koninkrijk dat God op een dag in volheid zal vestigen. De kerk moet een geestelijke, sociale en economische werkelijkheid zijn,⁵ door nu de rechtvaardigheid, de gerechtigheid, de liefde en de vrede van de tijd die komt te tonen. De kerk doet dit in gehoorzaamheid aan haar Heer en anticiperend op het feit dat het koninkrijk van deze wereld het koninkrijk van onze Heer zal worden.⁶

Wij geloven dat, net zoals God Jezus deed opstaan uit de doden, wij ook zullen opstaan uit de doden.⁷ Als Christus in heerlijkheid terugkeert om te oordelen, zullen de doden uit hun graven komen - diegenen die het goede hebben gedaan, tot de opstanding ten leven, en diegenen die het kwade hebben gedaan, tot de opstanding ten oordeel.⁸ De rechtvaar-

digen zullen opstaan tot het eeuwige leven bij God en de onrechtvaardigen tot de hel en de scheiding van God. Zo zal God recht doen aan de vervolgd en de overwinning bevestigen over zonde, kwaad en de dood zelf.

Wij verwachten de komst van een nieuwe hemel en een nieuwe aarde, en een nieuw Jeruzalem, waar het volk van God niet langer honger en dorst lijdt, of weent,⁹ maar lofprijzingen zingt: 'Zegen, eer, heerlijkheid en macht zij aan de Ene die gezeten is op de troon, en aan het Lam, in alle eeuwigheid! Amen!'¹⁰

(1) Ex. 15:8; Richt. 8:23; Zach. 14:9. (2) Mk. 1:15. (3) Matt. 5:10; 8:10-12; 17:20; 21:31; Lk. 6:20. (4) Ps. 2:7; Mk. 1:11; Fil. 2:9. (5) Hand. 2:41-47. (6) Openb. 11:15; 15:3-4. (7) 1 Kor. 15:12-58. (8) Joh. 5:28-29. (9) Openb. 21:1-4; 7:9-17. (10) Openb. 5:13-14.

COMMENTAAR

1. *De kerk wordt geroepen nu te leven onder de heerschappij van God als getuige van de heerschappij van God. Ons samenleven nu moet gemodelleerd worden naar ons samenleven in de tijd die komt. Dit betekent dat de heerschappij van God belangrijk is voor deze wereld, en dat de ethiek van Gods heerschappij niet uitgesteld moet worden naar een of andere tijd in de toekomst. Toch is de kerk niet identiek met het koninkrijk of de heerschappij van God. Ook moet de kerk geen illusies koesteren dat zij het koninkrijk in de huidige tijd in zijn geheel zou kunnen vestigen, hetzij ineens, hetzij door langzaam maar zeker de levensvoorwaarden in deze wereld te verbeteren.*

2. *Voor sommigen is de gedachte aan Gods eindoordeel een probleem, omdat het Gods wraak lijkt te benadrukken ten koste van Gods liefde en genade. Gods liefdevolle geduld is zo groot dat God niemand dwingt een verbondsrelatie aan te gaan; God staat diegenen die die relatie verwerpen, toe gescheiden te blijven van God. Maar dat betekent ook dat Gods rechtvaardigheid inhoudt dat diegenen die kwaad doen en geen berouw tonen, niet ongestraft blijven. Diegenen die omwille van de gerechtigheid lijden, kunnen het komende rijk van God verwachten als een tijd van rechtvaardiging en uitredding uit het kwade (Ps. 37; Openb. 6:9-11). In de tijd die komt,*

zullen er verrassende omkeringen plaats hebben, wanneer de machtigen van de troon gestort worden en de vernederden opgericht (Lk. 1:52-53; zie ook Lk. 3:5).

Deze rechtvaardiging voor Gods volk houdt de opstanding uit de doden en eeuwig leven in voor diegenen die in Christus geloven (Joh. 6:40; 11:25-26). Net zoals God Jezus op deed staan uit de doden, zo zullen diegenen die bij Christus horen, opgewekt worden uit de dood tot het leven (1 Kor. 15:15-21). Nu volgen wij Christus na in onze sterfelijke lichamen; wij verwachten in Christus te leven met nieuwe, opgewekte lichamen (1 Kor. 15:35-57).

Het Nieuwe Testament zegt veel over de opstanding. Het spreekt veel minder frequent en duidelijk over de staat waarin de mensen verkeren tussen het moment van hun dood en het moment van de opstanding. Toch zijn wij die in Christus zijn, er zeker van dat zelfs de dood ons niet kan scheiden van de liefde van God (Rom. 8:38-39).

3. Zowel in de tegenwoordige tijd als in de tijd die komt, heeft de stad van God een politiek en een sociaal aspect. Het is een corporatief lichaam, bestuurd door God middels Christus haar Heer. Zelfs in de tijd die komt, is de stad van God niet een geestelijke entiteit zonder lichaam, zonder 'body', maar maakt zij zowel van de nieuwe aarde als van de nieuwe hemel deel uit. Zie 'De verhouding tussen de kerk, de regering en de maatschappij' (artikel 23).

Jezus gaf zijn volgelingen de raad niet te proberen te bepalen wanneer de komende tijd daar zal zijn (Matt. 24:36). Wij moeten ook ervoor oppassen personen, plaatsen of gebeurtenissen in de eindtijd te gemakkelijk te identificeren met bepaalde personen, plaatsen en gebeurtenissen in de huidige tijd. In plaats daarvan moet Gods volk altijd in gerechtigheid leven, God lovend, Christus navolgend, geleid door de Geest, de komst van onze Heer en Redder Jezus Christus hoopvol verwachtend.

Schriftverwijzingen

Verwijzingen naar de Schriftplaatsen, gebruikt in *Christelijk belijden in dopers perspectief*.

Bijbelteksten die in de artikelen opgenomen zijn, worden gevolgd door een A met daarachter het nummer van het artikel waarin de betreffende tekst voorkomt, bijvoorbeeld Exodus 3:13-14 A-1.

Bijbelteksten die in het commentaargedeelte opgenomen zijn, worden gevolgd door een C met daarachter het nummer van het artikel waarin de betreffende tekst voorkomt, bijvoorbeeld Johannes 10:30 C-1.

OUDE TESTAMENT

Genesis	3:22-24 A-7	13:9C-11
1 C-5	4:3-16 C-7	14:13-14 C-22
1-11 A-22	4:15 C-5	15 C-8
1:1A-5	6:11-12 A-7	15:8 A-24
1:2 C-3	6:11-13 C-7	19:6 C-9
1:26-27 A-6, C-6	8:21-22 C-5	20:1 A-4, C-4
1:26-30 A-6	9:8-17 A-5	20:1-6 A-1
1:31 A-5, A-6	11:1-9 C-7	20:1-17 A-8
2:15 C-6	12:1-3 A-19	20:4-6 A-1
2:15-17 C-6	12:2-3 A-1	20:8-11 A-21, C-6
2:17 A-7	19-20 C-6	20:12 A-19
2:18 C-6		20:14 A-19, C-19
2:18-23 A-6	Exodus	29:29 C-2
2:23-25 C-19	3:13-14 A-1	29:35 A-15
3:1 C-7	6-16 C-5	31:13 C-11
3:14-19 C-7	7:6 C-9	34:5-7 A-1
3:16 C-6	10:1 C-11	
3:17 C-7	12 C-12	

Leviticus	1 Samuel	104:23-24C-7
8-10C-16	10:10C-2	104:30A-3
14:1-9C-11		115:9-11C-6
16:24-30C-11	2 Samuel	119:67A-18
17:15-16C-11	7:13-14A-2	124C-5
19:18A-1	7:24C-9	133:1A-16
25C-21		136C-5
25:23A-21	1 Koningen	148:5C-5
25:42A-21	6C-16	
25:55A-21		Spreuken
26:6A-22	2 Kronieken	C-2
27:16-25C-21	36:21C-21	30:5A-4
Numeri	Job	Prediker
14:11C-11	C-2	C-2
36:4C-21	37A-1	
	Psalmen	Jesaja
Deuteronomium	C-2	1:12-17A-7
5:12-15A-21, C-6	1A-18	2:2-4A-10, A-22
6:4A-1	1:2A-4	6A-1
6:8C-11	2:7A-24	7:14C-11
6:20-25A-8	8:5-8A-6	9:1-6A-2
10:19A-9	14:2-4A-7	9:1-7C-22
19:15A-14	19:1-6A-5	11:1-9A-22
24:10-22C-22	24:1A-21	19:12-25C-5
24:17-22C-21	25:4-10A-1	25:6-8C-12
33:7C-6	27:10A-19	31C-22
33:26C-6	31:15A-21	31:1A-22
	33A-5	37:30C-21
Jozua	33:20C-6	40:18-25A-1
24A-17	34C-5	42:1-9A-2
24:16-18C-7	37C-22, C-24	42:5-9C-5
	47A-17	42:6A-10
Richteren	54:4C-6	42:17C-7
7:2C-22	74:12A-8	44:21-28C-5
8:23A-24	104A-5	45:11v. A-5

45:12-21 C-5
45:20 C-7
49:6 A-23
54:10 A-1
55:10-11 A-4
55:13 C-11
61:1 C-2
61:1-2 C-21
63:10 A-3

Jeremia

1:9-10 A-4, C-4
7:23 C-7
29:7 A-23
30:2 A-4
31:31-34 A-12, C-7

34:8-22 C-21
36 A-4
36:4 C-4

Ezechiël

18 C-7
20:20 CC-11
28 A-23
36:26-27 A-3
46:17 C-21

Daniël

7-8 A-23
9 A-7

Hosea

2:18 A-22, C-22
2:18-23 C-7

Joël

C-6
2:28-29 A-3

Micha

3:8 A-3
6:8 A-17

Zacharia

3:1 C-7
4:6 A-17
14:9 A-24

NIEUWE TESTAMENT

Mattheüs

4:3 C-7
4:17 A-2
5-7 A-2, A-9
5:1-12 A-18
5:3 A-17
5:3-12 A-22
5:6 A-17
5:8 C-18
5:9 A-17
5:10 A-24
5:10-12 C-17
5:13-16 A-10, A-23
5:14-18 A-14

5:17 A-4
5:22 C-7
5:27-30 A-17
5:29 C-7
5:32 C-19
5:33-37 A-17, A-20
5:34-36 A-20
5:38-48 A-17
5:39 A-22
5:44 A-22
5:48 A-1
6:9-13 A-2
6:12 C-21
6:13 C-7, C-17

6:14-15 A-22
6:24-33 A-21
6:25-30 C-5
6:25-33 A-17, A-5
7:13-14 A-17
7:29 A-15
8:10-12 A-24
10:20 A-3
10:26-31 A-5
11:27 C-2
11:28-29 A-21
12:28 C-3
13:44-46 C-17
17:20 A-24

18:9C-7
18:15 A-14
18:15-22 A-14
18:20 C-16
19:12 C-19
20:20-28 A-13
21:31 A-24
23:23 C-21
24:36 C-24
25:31-40 A-15
26:28 A-8, C-8
26:39 A-17
26:50 A-2
26:52-53 A-22
28:18-20 A-9
28:19 A-1, A-11, C-1
28:19-20 A-10, A-11,
C-10

Markus

1:11 A-24
1:15 A-10, A-24
2:1-12 A-8
2:27-28 A-21
3:1-5 C-6
3:13-19 A-2
3:33-35 A-9
6:13 A-4, A-10
8:34 C-8
9:30-37 A-13
10:4-9 C-19
10:9 A-19
10:11 C-19
10:13-16 A-19
10:38 A-11
10:45 A-8

14:36 A-2
16:15-18 C-10

Lukas

1:35 A-3
1:52-53 C-24
2:14 A-22
3:5 C-24
3:22 A-3, C-3
4:16-21 A-21
4:18-19 C-22
4:43v. A-2
4:43-5:1 C-4
5:17 C-3
6:20 A-24
6:35-36 C-8
7:50 C-10
8:19-21 A-19
8:48 C-10
9:23 C-17
9:23-26 C-17
10:1-37 A-15
12:35-48 A-21
12:50 A-11
14:20 C-19
19:8-10 A-8
21:16-19 C-8
22:15-20 A-12
22:19-20 C-12
22:25-27 A-13
22:28-30 A-12
23:46 A-2
24:27 A-4
24:45-49 C-10

Johannes

1-16 C-3
1:1-3 C-2
1:1 C-4
1:1v. C-5
1:3 A-5, C-5
1:14 A-1, A-4, C-4
1:18 A-1, A-4
1:33 C-11
2:11 C-11
2:13-22 C-22
2:18-22 C-11
3:5 A-3
3:16 A-8
3:17-21 C-3
3:20 C-17
4:1 A-11
5:7-8 C-11
5:28-29 A-24
6:40 C-24
7-8 C-2
8:44 C-7
10:30 C-1
10:35 A-4
11:25-26 C-24
12:1-8 C-13
12:37 C-11
13:1 C-13
13:1-30 C-13
13:3 C-13
13:8 A-13
13:8-10 C-13
13:31-17:26 C-13
14-18 C-5
14:18-20 C-1
14:26 C-2, A-3, C-3

15:5-8 A-18	5:29-32 A-4	4:17 C-5
15:13 C-13	8:25 C-4	5:1 C-8
15:25 C-4	10-11 C-3	5:1-5 A-8
16:8-10 A-3	10 A-10	5:5 C-3
16:12-15 C-1	10:35 C-10	5:6-10 A-8
16:13 A-3	10:36 A-10, C-10, C-22	5:10 C-22
16:33 A-3	11:1-18 A-9	5:10-11 A-22
17:14-19 C-23	11:18 A-16	5:12 C-7
17:20-24 A-16	13:44-47 C-4	5:14-21 A-2
18:36-37 A-2	14:17 C-10	5:18 A-2
20:21 A-9	15 A-10	5:19 C-7
20:21-22 A-10, C-1, C-10	15:1-21 A-16	6:1-4 A-11
20:21-23 A-14	15:13-20 A-4	6:1-11 C-11
20:30 C-11	15:22 C-16	6:3-4 C-11
20:31 A-4	17:22-29 C-5	6:4 A-8
	17:31 A-2	6:5-11 C-11
Handelingen	18:5 C-4	6:12-14 A-17
1:8 A-9, A-10	20:28-31 C-14	6:12-18 A-7
1:12-14 C-6		6:16-18 C-6, C-7
2:1-11 A-9	Romeinen	6:23 A-7
2:1-18 C-6	1:3 A-2	7:1-3 C-19
2:16-18 A-3	1:4 A-2	8:2 A-8
2:16-21 C-3	1:5 A-8	8:11 C-3
2:17 C-11	1:19-20 C-10	8:12-17 A-17, C-19
2:38 C-3, A-11	1:19-23 A-5	8:14-17 A-3
2:41-47 A-10, A-24	1:21-23 A-6	8:15 A-2
2:44-45 A-21	1:21-32 A-7	8:19-25 A-6
2:46 C-12	2:5-11 A-1	8:21 C-7
3:25 A-19	2:14-16 C-10	8:26-27 A-3
4 C-8	2:21 vv. A-14	8:29 A-6
4:11 A-4	3:9-18 A-7	8:34 A-2
4:12 A-2, C-10	3:21-26 A-1	8:35-39 A-18
4:24-3 A-3	3:22 A-1	8:38-39 A-6, C-24
4:32-37 A-21	3:24-25 A-8	10:14-15 A-15
5:3 A-3	4:1-12 C-8	10:15 C-8
5:29 A-17, A-20, C-23	4:11-25 A-1	11:33-36 A-1

12:1-2 A-17
12:2 A-8, C-17
12:4-6 A-15
12:9-21 A-17
12:13 A-9
12:14-21 A-22
12:21 C-22
13:1-7 A-23
13:14 C-7
16:17-18 C-14

1 Korinthiärs

2:14 A-3
3:11 A-2, C-9
3:16-17 A-16, C-18
4:1-2 A-21
5:1-13 C-14
5:3-5 A-14
5:9-10 C-17
6:1-16 A-22
6:12-20 A-19
6:19 C-3, C-18
7:4 C-6
7:10-11 A-19
7:25-35 C-19
7:38 A-19
8:1-15 A-21
8:5-6 C-5
10:16 A-12
10:17 C-12
11:11-12 C-6
11:17-22 C-12
11:18-30 C-7
11:24-25 A-12
11:25 A-8
11:26 A-12

11:27-34 C-12
12-13 C-3
12:3 C-3
12:12-13 A-9
12:28 C-3, A-15
12:31-13:13 A-15
13:12 A-18
14:26 C-16
14:26-33 C-3
14:33 A-16
14:40 C-16
15:12-58 A-24
15:15-21 C-24
15:35-57 C-24
15:54-55 A-22

2 Korinthiärs

2:5-11 A-14
3:17-18 A-18
3:18 A-8
4:4 A-6
4:7-12 C-17
5:5 A-3
5:14 A-10
5:18-20 A-21
5:18-21 A-22
5:19 A-2
5:20 A-23
6:18 A-2, C-6
8:13-14 A-21
9:7 A-21
11:3 C-7
13:13 A-1, C-1, C-3
13:14 A-1, C-1

Galaten

1:11-12 A-4
2:20 A-1
3:23-4:7 C-8
3:25-28 C-6
3:26-28 A-9
3:27 A-11
3:28 C-6
4:1-3 A-7
4:4 A-8
4:5-7 C-19
4:6 A-2
4:6-7 C-3
5:22-23 C-3
5:22-26 A-18
5:24 C-7
6:1-2 A-14

Efeziärs

1:3-14 C-2
1:13-14 A-3
1:20-21 A-2
1:22-23 A-2
2:1-3 A-7, C-7
2:8-9 A-8
2:11-18 A-22
2:11-22 C-8
2:13-16 C-22
2:13-22 A-2
2:14-17 C-8
2:15-16 A-10
2:17 C-10
2:19 A-9, A-19, A-23
2:20 A-16
2:21-22 A-16, C-18
2:22 A-15, C-3

3:1-10A-21
 3:9-11A-5
 3:20-21C-9
 4:1-16C-3
 4:3A-16
 4:7A-15, A-16
 4:11C-3, C-15
 4:11-13A-15
 4:12-16A-16
 4:13A-9
 4:15A-9, A-14, A-20
 4:28C-6
 4:29A-20
 4:30A-3
 5:15-16A-21
 5:21A-19
 5:21-33A-6
 5:21-6:9C-6
 6:1-4A-19
 6:5-9C-6
 6:10-12A-7
 6:12C-7
 6:15C-10

Filippenzen

2:1-4A-15
 2:5-8A-2
 2:8-9C-13
 2:9A-24
 2:11A-2
 3:3-7C-7
 3:10A-17
 3:20A-23
 3:21A-18
 4:11-12A-21

Kolosenzen

1:15A-6
 1:15-17A-2, C-5
 1:15-20C-2
 1:16C-2, C-5
 1:19A-2
 1:24A-2
 1:25-27C-4
 1:27A-18
 2:6-23A-4
 2:12C-11
 2:13-14A-8
 2:15A-2, C-7, A-23
 4:5A-21

1 Thessalonicenzen

1:1C-16
 2:13C-4
 5:19A-3

2 Thessalonicenzen

3:6-13C-6

1 Timotheüs

1:4-10A-15
 2:1-4A-23
 3C-15
 3:1-13A-15
 4:4A-5
 4:7-8A-18
 4:13A-4, A-15
 5:1-2A-19
 5:10C-13
 5:19C-14
 5:22A-15

2 Timotheüs

2:11-12A-17
 3:15-17A-4
 3:16A-4
 3:16-17C-4
 4:1-3A-15

Titus

1:5-9A-15
 1:5-11C-14
 1:7A-21
 2:5A-21
 2:15A-15
 3:5-7C-11

Hebreeën

1:1-2A-8
 1:1-4A-1, A-4
 1:2-3C-5
 2:10C-17
 2:14-15A-8, C-8
 2:17A-2
 4:1-12C-4
 4:2-8A-4
 4:9-11C-6
 4:15A-2
 5:7-10C-22
 7:25A-2
 9:14C-3
 10:25C-9
 11C-8
 11:8-12C-1
 11:11C-1
 11:13-16C-23
 13:2A-9
 13:17C-14

Jacobus

1:13C-17
2:5C-22
2:15C-19
4:7C-7
5:4A-21
5:12A-20
5:14-15A-10

1 Petrus

1:1C-16
2:1-10C-8
2:5A-16
2:9C-9, C-15, A-23
2:10C-9
2:11-17C-23
2:17C-23
2:19-24C-8
2:21A-2

2:21-23A-17, A-2
2:21-24A-22, C-22
2:24C-8
3:8-18C-17
3:9-11A-1
3:18A-2
3:21C-11
4:10-11A-15, A-21
4:12-19C-17
5:1-4C-14

2 Petrus

1:21A-4

1 Johannes

2:29-3:10C-8
4:1-6C-14
4:2-3C-3
4:8A-1

4:14A-2
4:16A-1
5:7-8A-11

Openbaring

5:8-14A-2
5:12-14A-2
5:13-14A-24
6:9-11C-24
7:9A-23
7:9-17A-24
7:15-17A-21, C-21
7:17A-2
11:15A-24
13A-23
15:3-41A-24
19:9C-12
19:13A-4
21:1-4A-24